

EŞİTLİĞE ULAŞMAK VE AYRIMCILIKLA MÜCADELEDE GÜVENCELERİMİZ

Avrupa Birliği Tarafından
Finanse Edilmektedir.

Ankara 2020

“EŞİTLİĞE ULAŞMAK VE AYRIMCILIKLA MÜCADELEDE GÜVENCELERİMİZ”

Kitabı Yayına Hazırlayanlar:

AyŐen Karakulak, Ebru Hanbay akır

Kitabı Hazırlayanlar:

Gamze Göker
Huriye Karabacak
L. Yıldız Tokman
Şadiye Gaye Cön
Yasemin Kültür
Zeynep Göknil Şanal

Editör

Av. Sema Kendirci UĞurman

Proje Ekibi

AyŐen Karakulak
Ebru Hanbay akır
Nilgün Karacaoğlu

Türk Kadınlar Birliği

Tunus Caddesi im Apt. No:81/2 Kavaklıdere/Ankara
Telefon: 0.312 467 17 70
Faks: 0.312 467 93 05
E-posta: turkkadinlاربirligigm@gmail.com
www.turkkadinlاربirligi.org

Bu yayının tüm kullanım hakları Türk Kadınlar Birliğine aittir. Türk Kadınlar Birliğinin izni olmadan, kısmen de olsa, fotokopi vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz, kaynak kullanılarak yararlanılabılır.”

Basım Yeri:

Karınca Ajans
Dr. Mediha Eldem Sokak No: 56/1 Kızılay / Ankara
Telefon: 0312 431 54 83
E-posta: info@karıncaajans.net
www.karıncaajans.net

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI
HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ORTADAN
KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ (CEDAW) VE
KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ
ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA
MÜCADELEYE İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ
SÖZLEŞMESİNİN (İSTANBUL SÖZLEŞMESİ)
YAYGINLAŞTIRILMASI PROJESİ**

Avrupa Birliği Tarafından
Finanse Edilmektedir.

Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik şiddet ve Ev İçi şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) Yaygınlaştırılması Projesi kapsamında sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir”

İçindekiler

ÖNSÖZ **7**

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ **9**

KADINA YÖNELİK ŞİDDET **29**

AYRIMCILIK **49**

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE YASAL DÜZENLEMELER **73**

İZLEME, DEĞERLENDİRME VE RAPORLAMA **105**

SAVUNUCULUK **127**

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ (CEDAW) **153**

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ EK İHTİYARI PROTOKOL **175**

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE EV İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE BUNLARLA MÜCADELEYE İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (İSTANBUL SÖZLEŞMESİ) **189**

Önsöz

Türk Kadınlar Birliği 96 yıldır eşitlik, özgürlük ve katılım mücadelesini sürdürmektedir ve bu çabanın başarıya ulaşmasının önündeki en büyük engellerden birinin de kadına yönelik şiddet olduğunu bilmektedir.

Bu anlayışla kadına yönelik şiddetin bir insanlık suçu olduğunu ve Devletin bu şiddeti ortadan kaldırmak ve bu suçun işlenmesini önlemekle yükümlü olduğunu da dile getirmektedir.

Öncelikle, kadına yönelik şiddetin önlenmesinin en temel güvencesinin etkili ve caydırıcı yasal düzenlemelerin varlığı olduğu bir gerçektir. Ülkemizin şiddeti önlemek ve şiddet göreni korumak anlamında (bazı eksikleri olmakla birlikte) iyi bir yasal donanıma sahip olduğunu söylemeliyiz. Ancak bu düzenlemelerin en mükemmelinin bile, uygulanmadığı ve izlenmediği takdirde yazılı olarak var olmalarının önleyici bir etkisinin olmayacağı da bir gerçektir

Ülke düzeyinde bu sorunu ortadan kaldırabilecek güçlü ve koruyucu mevcut yasal düzenlemelerin bilinmesi ve kullanılması için Derneğimiz, bu hukuki güvencelere sahip çıkmanın ve yaygınlaşmasını sağlamanın da gerekli olduğuna inanmaktadır.

1986 yılından beri bizi eşitlik mücadelemizde güçlendiren “ BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması (CEDAW) Sözleşmesi“ ve 2014 yılının Ağustos ayında yürürlüğe giren ve hem İstanbul’da hayata geçmesi ile hem de ilk imzacısı olmakla övündüğümüz “Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” (İstanbul Sözleşmesi) nin bu donanıma, Anayasamızın 90. maddesinden aldığı güçle çok önemli bir destek kazandırdığını açıklamalıyız.

Bu sözleşmeler, getirdiği geniş bakış açısı ve zaten gerekli olan ek düzenleme talepleri ile, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması için, en önce toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayatın her alanında gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamakta ve imzacı olan taraf devletlerden de bunu hayata geçirmelerini istemektedir.

Ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve şiddetin önlenmesi için zorunlu olan eşitliğin sağlanması mücadelesinde bize çok önemli bir güvence getiren bu iki sözleşmenin herkes tarafından bilinmesi, öğrenilmesi ve yaygınlaşması görevini de Türk Kadınlar Birliği olarak en geniş şube ağına sahip olmamız ve ülke üzerinde her yere ve her kadına ulaşabilme imkanlarımızı da seferber ederek biz üstlendik. Bu çalışmada Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği de bizimle aynı sorumluluğu paylaşarak yol arkadaşımız oldu.

Bu proje çerçevesinde haklarımızı ve güvencelerimizi tanıtmak için sivil topluma, kamu yetkililerine, ulusal ve yerel medyaya, tüm kurum ve kuruluşlara ve hatta gerekirse tek tek her kadına ulaşmaya çalışacak ve açıklayacağız ki; bu ülkede ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve şiddetle mücadele, başta bu konuda yasaları uygulamakla yükümlü olan devlet olmak üzere hepimizin görevi ve sorumluluğudur.

Tüm dünyanın ve ülkemizin bir salgın hastalıkla yoğun mücadelesi döneminde çalışmalarını sürdürmek durumunda kaldığımız projemizin, bu zor günlerde kadınlar ve kız çocukları için daha da önemli ve değerli olduğu ortaya çıkmıştır ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonunun projemizin hayata geçmesi konusunda bize verdiği desteğin de gücümüze güç kattığını belirtmek gerekmektedir.

Çünkü eşitliğin, özgürlüğün, şiddetsiz bir dünyayı yeniden var etmenin umudunu hep birlikte çoğaltırken, en güzel iş birliği örneği ile de başarıyı paylaşmanın onurunu yaşamış olacağız.

Av. Sema Kendirci Uğurman
Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı

1. BÖLÜM

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Yasemin Kültür

1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, kadın ve erkeğin doğuştan getirdikleri biyolojik, fizyolojik ve genetik özellikler açısından farklılıklara sahip olmalarıdır.

- Öğrenilmez.
- Bireylerin hangi genetik yapıyla dünyaya geldiğini tanımlayan kavramdır.
- Evrenseldir.¹

Toplumsal cinsiyet, kişilerin davranış şekillerinin toplumsal ve kültürel olarak belirlendiği, dolayısıyla içeriğinin toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebildiği ve bireylerin nasıl ideal bir erkek ya da ideal bir kadın olacaklarının belirli norm ve kalıplarla öğretilme sürecidir.

- Doğuştan gelmez, öğrenilir.
- Temelleri biyolojik farklılıklara dayanmaz.
- Toplumsal cinsiyet toplum tarafından kadınlara ve erkeklere atfedilen görev, sorumluluk, yetenek ve davranışlarına dair beklentiler ve inançlardır.
- Toplumsal cinsiyeti şekillendiren, kültür, sosyo-ekonomik faktörler, eğitim, inanç, etnik faktörler; yaşanan zaman ve coğrafya tarafından belirlenir.
- Çocuklukta öğrenilmeye başlanır. Toplum tarafından pekiştirilir.
- Evrensel değildir.
- En önemlisi, değiştirilebilir.²

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlık ve erkeklik olmak üzere yalnızca iki farklı toplumsal cinsiyeti işaret eder. Bu durum ikili cinsiyet sisteminin bir sonucudur.

---

1 Toplumsal Cinsiyet -Araş. Gör. Nazife GÜRHAN <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115954>

2 <https://www.koc.com.tr/tr-tr/koc-gundem/Documents/iletisimde-tce-kilavuzu.pdf>

İkili cinsiyet sistemi, diğer cinsiyet kimliklerini dışarıda bırakmaya sebep olur ve çerçevenilmiş bir “kadın” tanımıyla kadınlığı, çerçevenilmiş bir “erkek” tanımıyla erkekliği sınırlar.

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeğe ait rollerin zamanla nasıl yerleşip kökleştiğini ve kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkilerinin nasıl kadının aleyhine olacak şekilde biçimlendiğini de gözler önüne sermektedir.³

Halihazırda; kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsiz toplumsal ilişkiler biyolojik farklardan kaynaklanmadığı halde, cinsler arası oluşan bu farklar, kültürel ve toplumsal bağlamlarda üretilerek sanki biyolojik kökenliymiş gibi tanımlanmaktadır.

Bu nedenle, toplumsal cinsiyet kavramını kullanarak yapılacak çözümlerinde, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin toplumsal ilişkilerin yapısından kaynaklandığı, dolayısıyla dönüştürülebilir olduğunun gösterilmesi çok önemlidir.

Kadınlardan ve erkeklerden beklenenleri onlara konulan isimlerden ve alınan oyuncaklardan da görmek mümkündür. Kızlara alınan oyuncaklar ev içi/özel alan ile ilgiliyken, erkeklere alınan oyuncaklar dışarı/kamusal alanda yapılan işlerle ilgilidir.

Toplumların kadın ve erkeklerden beklentileri farklıdır...

İsmlendirmeler, oyuncaklar, beklentiler, onaylama ya da cezalandırmalar, çocukların çok küçük yaştan itibaren birtakım kalıplara uygun biçimlenmelerini sağlar. Bunlara **cinsiyet kalıpları** denir.

3 Toplumsal Cinsiyet-Araş.Gör. Nazife GÜRHAN-<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115954>

2. Konuya İlişkin Temel Kavramlar

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını daha iyi anlayabilmek için öncelikle **eşitlik** ve **farklılık** kavramlarına göz atmamız gerekmektedir.

Eşitlik kavramı farklı alanlarda, farklı anlamlar ile karşımıza çıkmaktadır. Ahlaksal anlamda, insanın sadece insan olma sıfatı ile eşit haklara sahip olması; siyasal anlamda, yöneticilerin eşit oy ilkesine göre seçimi, eşitliği tanımlamaktadır. Hukuk alanındaki eşitlik ise; kanunlar önündeki eşitlik ile ifade edilmektedir.⁴

Anayasanın 10. maddesi; “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle kayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmünü içermektedir.

Eşitlik, toplumdaki farklı grupların fırsat eşitliğine sahip olmalarını engelleyen çeşitli engelleri anlamak ve bunları ele almaktır.”⁵

Eşitlik ilkesi hiçbir zaman insanların birbirlerinin “aynı” olması anlamına gelmez.

Farklılık Kavramı: Farklılık bireylerin kimlik ve kişiliklerinin önemli bir parçasıdır. Bireylerin farklılıkları ve çeşitlilikleri toplumun da zenginliğini oluşturur.

Farklılıkları oluşturan unsurlar; kimlikler, meslekler, kişilikler, beceriler ve tutumlar, dış görünüş ya da fiziksel özellikler olabilir. Bu tür farklılıklar olağan, kabul edilen farklılıklardır.

---

4 <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2009-3/8.pdf>

5 <http://www.glasgow.gov.uk>

Ancak toplumsal yaşamda bazen farklılıklara yüklenen değerler, giderek eşitlikten uzaklaşılmasına ve hatta bizzat eşitsizliklerin oluşmasına sebep olmaktadır.

Eşitlik tüm farklılıkların kabulü ile sağlanabilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Bireylerin, cinsiyetlerine bakılmaksızın, hayatın tüm alanlarında eşit fırsat ve haklardan yararlanması ve eşit muamele görmesi, diledikleri tüm alanlarda kişisel bilgi ve becerilerini geliştirebilmesi ve tercihler yapabilmesidir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal tüm alanlardaki yapılanmalarda gözetilmesi gereken bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü

Cinsiyete dayalı iş bölümü, kadınların ve erkeklerin ne yapması gerektiği ya da neleri yapabileceği hakkında toplumda yaratılmış olan fikirlere dayanarak kadınlara ve erkeklere farklı roller, sorumluluklar ve görevler yüklenmesini ifade etmektedir. Toplum, kız ve oğlan çocuklara, kadınlara ve erkeklere onların kişisel tercihleri ya da yeteneklerine göre değil, toplumsal cinsiyet rollerine göre farklı görevler ve sorumluluklar atfetmektedir.

- Kadınların görevleri, annelik ve aile içinde yaptıkları işler temelinde belirlenirken,
- Erkekler toplumsal ve kamusal alanda yapılacak işlere yönlendirilirler.

Genel olarak “**kadın işi**” düşük statülü ve düşük ücretli, geçici, güvencesiz olan niteliksiz işlerden, buna karşı “**erkek işi**” yetki ve sorumluluk gerektiren, yüksek ücretli, sürekli, güvenceli olan nitelikli işlerden oluşmaktadır.

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, ev dışında ücretli çalışıyor bile olsalar, kadınların asli görevinin evle ilgili işler olduğunu vurgular ve bunun sonucu olarak çalışamayan ve ev içi ücretsiz aile işçisi konumunda bulunan kadınlar, emeklerinin maddi bir karşılığı olmadığı için eşlerine bağımlı hale gelirler.

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü;

- Kadınların emeğini görünmez kılar,
- Bağımlılık,
- Güvencesizlik,
- İkincillik,
- Kadın yoksulluğu

gibi önemli maddi ve toplumsal sonuçlara yol açar.

3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Göz Atmak

Toplumsal yaşamı oluşturan, eğitim ve sağlık hakkına erişim, siyasete ve iş gücüne katılım alanlarında kadınlar cinsiyetleri nedeniyle eşitsizlik ve ayrımcılığa uğramaktadır. Toplumsal yaşamın bu alanlarından kadınların ve erkeklerin ne ölçüde yararlandığı bizlere toplumların cinsiyet eşitliğini hayata geçirip geçiremediği hakkında somut ipuçları sunmaktadır.

Türkiye’de cinsiyet eşitliğinin ne ölçüde hayata geçtiğini görmek için söz konusu alanlara bakmak önemlidir.

Dünya Ekonomik Forumu (WEF) 2020 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporuna göre; Türkiye, 153 ülkenin bulunduğu sıralamada 130. sırada listenin sonlarında yer alıyor.

Dünya Bankasının 2019 yılında yayımlanan “Kadın Çalışma Hayatı ve Yasalar Raporu”na göre;

- Cinsiyet eşitliğini kanunlarla güvence altına alan 6 Avrupa ülkesi Danimarka, Fransa, Letonya, Lüksemburg, Belçika ve İsveç'tir.
- Geri kalan ülkelerde kadınlar, erkeklere verilen hakların dörtte üçüne sahiptir.
- Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da kadınlara, erkeklere tanınan hakların yarısından daha azı verilmektedir.
- Evlilik ve çocuk sahibi olma gibi özel hayatı ilgilendiren konularda bile kadınlara, erkeklere göre çok daha az söz hakkı tanınmaktadır.
- Sudan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde evlilik ve çocuk sahibi olma konularında kadınların hakları yasalarca korunmamaktadır.
- Yasalara göre ayrımcılığın en fazla olduğu ülke 25,63 puanla Suudi Arabistan'dır.
- Türkiye ise listedeki 187 ülke arasında, 79,38 puanla 87'nci sırada yer almıştır.⁶

Equal Measures 2030 “Bending the Curve”- SKH Cinsiyet Endeksi'nin (SDG Gender Index) 2019 raporuna göre:

- 129 ülkeden 67 tanesinin, 2030 yılına kadar temel cinsiyet eşitliği hedefinden hiçbirine ulaşamayacağı,
- Yaklaşık 2.1 milyar kadın ve kız çocuğunun 2030 yılına kadar toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmasının mümkün olmadığı ülkelerde yaşadığı belirtilmektedir.⁷

UNDP 2019 İnsani Gelişme Raporu “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi”ne göre; Türkiye 162 ülke arasında 66'ncı sırada.

6 Dünya Bankası Kadın, Çalışma Hayatı ve Yasalar Raporu 2019/ <https://wbl.worldbank.org/>

7 <https://www.equalmeasures2030.org/>

Eğitim

Eğitim hakkından kadın ve erkeklerin eşit olarak yararlanmasını sağlamak devletin anayasal yükümlülüğüdür. Bunun ön koşulu ise toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır. Ancak bu alandaki rakamlar kadınların eğitim hakkından erkeklerle eşit biçimde yararlanmadığını, cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılığa ve eşitsizliğe uğradığını ortaya koymaktadır.

“Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması”nın 2020 yılı sonuçlarına göre;

- Erkeklerin sadece yüzde 3’ünün, kadınların ise yüzde 8’inin hiç diploması yok.
- Türkiye’de kadınlar eğitim alma anlamında da erkeklerden sonra geliyor.
- Eğitim sistemine girebilen kadınların sadece %46’sı ilk 8 yıllık eğitimi alabiliyor.
- Lise mezunu kadın oranı %30 iken bu oran erkeklerde %36.⁸

Cinsiyete göre seçilmiş göstergeler (%)

	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı (25+yaş)	4,5	1,3	7,6
Yüksekokul veya fakülteden mezun nüfus oranı (25+yaş)	19,9	22,4	17,5

Kaynak:TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2019⁹

Sağlık

Nüfusun yarısını oluşturan kadınların, yaşamın pek çok alanında toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliğe ve ayrımcılığa uğraması kadınlara sunulan sağlık

8 Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması” <https://www.khas.edu.tr/w243/files/2018TCKAA-9mart2018-V2.pdf>

9 TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2019

hizmetlerini kullanmalarını ve hizmetlerden yararlanmalarını da olumsuz yönde etkileyecektir.

Temel bir insan hakkı olan sağlığın korunmasında ve sağlık hizmetlerine erişimde yetersizlik, eşitsizlik, ayrımcılığın en dikkat çeken boyutudur.

2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre;

- Toplam doğurganlık hızı kadın başına 2,3 çocuktur.
- Doğum öncesi bakım ve sağlık kuruluşunda doğumlar konusunda eşitsizlik devam etmektedir.
- Çocuk yaşta ve erken evlilikler, adölesan gebelikler devam etmektedir.
- Riskli gebelikler hala çok yüksektir.¹⁰

2013 TNSA'da %6 olarak gerçekleşen karşılanamayan aile planlaması ihtiyacının, 2018 TNSA'da ikiye katlanarak %12'ye çıkması ve doğum yapan kadınların üçte birinin yüksek riskli gebelikler grubunda olması birlikte değerlendirildiğinde; özellikle yoksul ve sağlık hizmetlerine erişimde dezavantajlı kadınların ve çocukların sağlığının olumsuz etkileneceği, anne ve bebek ölümlerinin artacağı açıkça ortaya çıkmıştır.

Kadına yönelik şiddet de kadınlara verdiği bedensel ve psikolojik zararlar nedeniyle aynı zamanda bir sağlık sorunudur. Pek çok kadının yaralanmasına, sakat kalmasına ve hayatını kaybetmesine yol açan ciddi boyutları vardır.

“Kadınların, mümkün olan en üst düzeyde sağlık standartlarına erişebilmeleri için, ayrımcılığı önlemeye yönelik tedbirlerin alınması şarttır.”

(CEDAW /M.12- Genel Tavsiye 24)

“Sağlık, sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, bireyin bedensel zihinsel ve sosyal yönden tam iyilik hâlinde olmasıdır.”

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Anayasası)

10 http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

“Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbî bakım hakkı vardır”

(İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde 25)

Herkes, ulaşılabilecek en yüksek sağlık düzeyinden yararlanmasını mümkün kılacak her türlü önlemden yararlanma hakkına sahiptir.

(Avrupa Sosyal Şartı-1966)

“Sağlık hakkı; bireyin cinsel ve üreme özgürlükleri dâhil kendi bedeni ve sağlığı üzerinde kontrol hakkı, her türlü kötü muameleden uzak olma, işkenceden, izinsiz tıbbî tedavi ve deneylerden uzak yaşama hakkıdır.”

(Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi Komitesi, Madde 14)

Yukarıda yer alan tüm insan hakları belgelerinde temel insan haklarından biri olan sağlık hakkının toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde yaşama geçirilmesi için gerekli tedbirlerin devletler tarafından alınması gerektiği vurgulanmıştır.

İstihdam

Ülkemizde başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere çalışma yaşamını düzenleyen yasalar temel insan haklarına ve eşitlik ilkesine göre oluşturulmuştur. Anayasa'nın 10. Maddesi de “kanun önünde eşitlik” konusuna ilişkindir.

- Çalışma hakkı temel bir insan hakkıdır.
- Herkes adaletli ve insan onuruna yakışır bir yaşam için eşitliğin sağlandığı, elverişli koşullarda çalışmayı hak eder.
- Hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın özellikle kadınların, erkeklerin çalışma şartlarından daha alt düzeyde olmayan şartlarda çalışmaları güvence altına alınmalıdır.

Ancak işgücü piyasasının temel özelliklerine bakıldığında, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olarak gözlendiği bir alan olarak kadınların işgücüne ve istihdama katılım düzeylerinin düşüklüğü hemen göze çarpmaktadır.

DİSK/Genel-iş Sendikasının “Türkiye’de Kadın Emegi 2020” Raporu’na göre;¹¹

- İşgücü içerisindeki her 10 kadından yalnızca 3’ü çalışıyor.
- 2019 yılında 500 bin kadın ev içi bakım hizmetleri nedeniyle işinden ayrıldı.
- 12 milyon kadın ise ev işleri nedeniyle çalışma hayatına giremedi.
- 1 milyondan fazla kadın uzun sürelerle ve kayıt dışı çalıştırılıyor.

Seçilmiş OECD ülke örnekleri ile karşılaştırıldığında, kadınların işgücü ve istihdama katılımının en düşük olduğu ülke Türkiye’dir. ¹²

Yıllara ve cinsiyete göre Türkiye’de işgücü, istihdam ve işsizlik oranları.¹³

15+ (11. ay)	İşgücüne Katılma Oranı		İstihdam		İşsizlik	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2014	30,5	71	26,6	64,2	13	9,7
2015	31,6	71,3	27,5	64,6	13	9,4
2016	32,7	71,9	27,5	64,6	16	10,2
2017	33,8	72,1	29,3	65,8	13,4	8,8
2018	34,1	72,4	29,1	64,3	14,7	11,2
2019	33,9	71,6	28,3	63,3	16,6	11,7

Çoğunlukla sadece kadına yüklenmiş olan ağır hanehalkı, çocuk ve ev bakım faaliyetleri, bu konularda yeterli kamu desteklerinin de olmaması nedeniyle, bir yandan kadınların işgücü piyasasına düşük düzeyde katılımına, diğer yandan da işgücü piyasasında yüksek oranda geçici, kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmalarına neden olmaktadır.

11 Türkiye’de Kadın Emegi 2020 Raporu-TÜİK,OECD,EUROSTAT,AÇSŞB <https://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadin-emegi-raporu,2,19290#.XtEO-9DozbiU>

12 OECD Ülkelere göre işgücü, istihdam ve işsizlik oranları <http://disk.org.tr/wp-content/uploads/2020/02/DISK-AR-Kas%C4%B1m-2019-Istihdam-Is-sizlik-Raporu.pdf>.

13 TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2019

Çalışan her 10 kadından 4'ü, ücretli çalışan her 10 kadından ikisi kayıt dışı çalıştırılıyor.

Ayrımcılığın en belirgin göstergelerinden birisi de, ücretlerdeki ve gelirlerdeki farktır. Cinsiyete dayalı ücret açığı kadınların erkeklerle aynı işi yapmasına rağmen farklı ücretler alması ile ortaya çıkmaktadır.

TÜİK verileri hangi eğitim düzeyinde olursa olsun kadınların erkeklerden daha az kazandığını ortaya koymaktadır. Yükseköğretim mezunu kadınların yıllık geliri erkeklerin gelirinin %75'i düzeyinde kalmaktadır.

Cinsiyete dayalı ücret açığında dünya ortalaması %21.4, Türkiye %12'dir.¹⁴

Karar Verme Mekanizmalarına Katılım

Kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı tüm ayrımcılık içeren uygulamaların önüne geçilebilmesinin yolu şüphesiz ki kadınların siyasal kararlara eşit katılımından geçmektedir.

Siyasi yaşamda karar verici pozisyonlarda kadın temsil oranının düşük olması ve yeterli uygulanmayan yasalar, politik yaşamın “erkek egemen” niteliği, ataerkil ideolojinin ve kültürel geleneklerin kadın hakları aleyhine işlemesi, kadınların siyasal kararlara eşit katılımı önündeki engellerin başında gelmektedir.

Ülkemizde kadınların seçme seçilme hakkını kazandığı 1934 yılından bugüne kadar yapılan 23 genel seçimde Meclise giren 11 bin 385 milletvekilinden sadece 598'inin kadın olması, yapılan tüm yasal düzenleme ve imzalanan uluslararası sözleşmelere rağmen, karar alma mekanizmalarında kadının adının çok düşük olduğunu bize göstermektedir.

14 Türkiye'de Kadın Emegi 2020 Raporu-TÜİK, OECD, EUROSTAT, AÇSH-Bhttps://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadin-emeği-raporu,2,19290#.XtEO-9DozBIU

En son ülkemizde yapılan 24 Haziran 2018 tarihli genel seçimlerde; her beş milletvekili adayından sadece biri kadındır.

2015 genel seçimlerinde kadın aday oranı %23.78 iken, 2018 seçimlerinde %20.53'e düşmüştür.

**Meclis'teki 589 milletvekilinin
%17.32'si, yani yalnızca 102'si kadın**

Siyasi temsildeki bu durum bizlere toplumsal cinsiyet güç dağılımındaki eşitsizliği açıkça ortaya koymaktadır.¹⁵

31 Mart 2019 yerel seçimlerinde kadın adayların dağılımına baktığımızda, benzer tablonun yerel yönetimlerde de karşımıza çıktığı görülmektedir. Aşağıda yer alan yerel yönetim ve karar verme mekânlarında kadınların oranını veren istatistikler bu tabloyu net bir şekilde ortaya koymaktadır.¹⁶

- 8 bin 257 belediye başkan adayından sadece 652'si kadındır (%7.89).
- (652 kadın adayın 30'u büyükşehir, 38'i il belediyeleri, 174'ü ilçe belediyelerini yönetmek adına aday olmuştur.)
- 81 ilin sadece 4'ü kadın belediye başkanına sahiptir.
- 1389 belediye başkanı koltuğundan sadece 41'inde kadınlar oturmaktadır.
- Belediye meclis üyeliklerinin %2.37'si, il genel meclis üyeliklerinin ise %1.77'si kadınlardan oluşmaktadır.
- 50 bin 157 muhtarın sadece 1071'i kadındır (%2.14).

Bu sayılar, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en net göstergesidir.

- Dünya genelinde parlamentolardaki kadın milletvekili oranı, %24.9'dur.
- Türkiye, parlamentodaki kadın vekil oranıyla 193 ülke arasında 122. sırada yer almaktadır.

15 KADER <http://ka-der.org.tr/>

16 KADER <http://ka-der.org.tr/>

Sadece siyasette değil yönetim ve karar verme mekanizmalarının diğer alanlarına baktığımızda da sonucun fazla değişmediğini görüyoruz.

- 7 yüksek yargı organında sadece 1 kadın başkan yer alıyor.
- Tüm düzeylerdeki akademik kadroda kadın oranı %45.05 olmasına rağmen, 197 rektörden sadece 17'si kadın, profesörlükte erkeklerin sayısı kadınların iki katı.
- Buz pateni, jimnastik, dans sporları ve binicilik dışındaki spor dallarında kadın oranı çok düşük: %71.4 erkek, %28.6 kadın. Antrenörlerin %75'i erkek, %25'i kadın.
- 14 kanalda primetime'da yayınlanan tartışma programlarında cinsiyete göre dağılım da çok vahim: %89 erkek, %11 kadın.

Diğer taraftan bakıldığında, birçok işyerinde, kadınların ağırlıklı olarak çalıştıkları işlerde dahi yönetici pozisyonlara gelemedikleri görülmektedir.

- Kadınlar dünya genelinde üst yönetimin sadece yüzde 18'ini oluşturuyor. Yönetim kurullarındaki koltukların sadece yüzde 13'üne sahiptir.

Yüzyıllar boyu süren ayrımcılığın ve ataerkil anlayışın yarattığı uçurumun nedeni toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir güç sorunu olmasıdır.

Kadınların potansiyellerini gerçeğe dönüştürmelerine engel olan ayrımcılık ve ataerkil yapının ve güç dengesizliğinin değiştirilmesi gerekmektedir.

Eşit bir gelecek için kadınların siyaset ve yönetimin tüm kademelerinde eşit temsili ve katılımı büyük önem taşıyor!..

4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Mücadele Neden Önemlidir?

Toplumsal cinsiyet eşitliği; kadın ve erkeğin eşit temsil edildiği, kaynaklardan ve fırsatlardan eşit yararlandığı, rolleri eşit üstlendikleri, karar alma süreçlerinde dengenin gözetildiği, kalıpların sorgulandığı bir toplumsal yaşamın kurulması ve cinsiyetler arası eşitliğin sağlanması için olmazsa olmazdır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; bireyleri, aileleri, ulusun bir bütün olarak insani gelişmesini etkiler, ülkenin demokratikleşmesinin ve kalkınmasının en önemli koşuludur.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayamamış toplumlar aşağıdaki kriterler açısından geri kalmış durumdadırlar.

- İnsan Hakları
- Demokrasi
- Sosyal, Ekonomik, Politik Kalkınma
- Gelişmişlik Düzeyi

Kadınların cinsiyetlerinden dolayı maruz kaldıkları ayrımcılık, eşitsizlik ve hak ihlallerinin giderilmesi, hayatın her alanında cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kadınların mücadelesi uluslararası mekanizmaları da bu alanda harekete geçirmiş ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik birçok düzenleme yapmıştır.

Bu alandaki en önemli iki sözleşme:

1986 yılında yürürlüğe giren “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (CEDAW) ve 2014 yılında yürürlüğe giren “Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” (İstanbul Sözleşmesi) dir.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi; kadınlara karşı cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınların insan haklarının korunması için çıkarılan ilk uluslararası sözleşme olması nedeniyle önemlidir.

Sözleşmeye göre;

- Cinsiyet ayrımcılığı yasaklanmalı ve ortadan kaldırılmalıdır.
- Kadın-erkek eşitliği yasal alandaki düzenlemelere paralel olarak fiilen de hayatın her alanında sağlanmalıdır.
- Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan kalıp yargıları ve gelenekleri değiştirmek ve kaldırmak için gerekli her türlü önlem alınmalıdır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi; kadınlara yönelik şiddeti ve ev içi şiddeti önlemeye, mağdurlarını korumaya ve faillerini cezalandırmaya yönelik çıkarılmış olan ilk bağlayıcı düzenleme olması nedeniyle özel bir öneme sahiptir.

Sözleşmeye göre;

Taraf devletler, sözleşme hükümlerinin ayırım gözetilmeksizin şiddete maruz kalan tüm kadınlara uygulanmasını güvence altına almalıdır. (Her iki sözleşmeye ilişkin ayrıntılı bilgiye “Yasal Mevzuat” bölümünde yer verilmiştir).

5. İyi Örnekler

Toplumsal cinsiyet eşitliği ancak, düşünen, örgütlenen, mücadele eden tüm taraflarla birlikte, akademisyenler, politikacılar, sivil toplum kuruluşları, özel sektörün çabalarıyla mümkün olabilir.

Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik ülkemiz ve dünyada çeşitli olumlu örnekler bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi aşağıda paylaşılmıştır.¹⁷

Şişli Belediyesi (İstanbul)

- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması konusunda belediye personeline yönelik eğitimler düzenlenmiştir. Belediyenin birim ve müdürlüklerinden toplam 532 kişi ilgili eğitimlere katılmıştır.
- Şişli Belediyesi, imzaladığı toplu sözleşme ile babalık iznini 30 güne, kadınların doğum iznini ise sekiz aya çıkarmıştır. Belediye çalışanlarının belediye kreşlerinden yüzde 50 indirimle faydalanmaları imkanı verilmiştir.
- 8 Mart, kadın çalışanlara tatil ilan edilmiştir ve o güne özel 800 TL ikramiye ödenmesine karar verilmiştir.

---

17 <https://www.undp.org/content/dam/turkey/UNDP-TR-GENDERGUIDE-TR.pdf>

- Şişli’de yaşayanlara yönelik iş hukuku ve sosyal hakların yanı sıra Türkiye’de bir ilke imza atarak Toplumsal Eşitlik Birimi’nin çalışma alanına giren kadın, engelli, LGBTİ+, azınlık, mülteci ve gençlik başlıklarında da ücretsiz hukuki bilgilendirme hizmeti vermeye başlamıştır.

Kanada, Quebec: İki Durak Arası Uygulaması

- Yapılan anketlere göre kadınların yaklaşık üçte ikisi geceleri evlerine yürürken korktuklarını belirtmiştir. Bu korku ve kısıtlamalar kadınların hareketliliğini engellemektedir. Kadınların güvenliğini arttırmak ve kentsel mekanda kadınlara güvende oldukları hissini vermek için iki durak arasında kadınlar inmek istediğinde inmelerine imkan sağlanmıştır. Uygulamanın kamuoyunda duyurulması ise erkeklerin, kadınların yaşadığı güvenlikle ilgili problemlere daha duyarlı olmaları sonucunu getirmiştir. Bu uygulamanın yerleşik hale gelmesinde kadın örgütlerinin katkısı büyüktür. Ulaşım sektöründe toplumsal cinsiyet farkındalığı ve katılımcı planlama kadın örgütleri ile istişare halinin kurumsallaşmasına katkı yapmıştır.

Kaynakça

1. Toplumsal Cinsiyet -Araş. Gör. Nazife GÜRHAN - <https://dergipark.org.tr/download/article-file/115954>
2. <https://www.koc.com.tr/tr-tr/koc-gundem/Documents/iletisimde-tce-kilavuzu.pdf>
3. Toplumsal Cinsiyet-Araş.Gör. Nazife GÜRHAN - <https://dergipark.org.tr/download/article-file/115954>
4. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2009-3/8.pdf>
5. <http://www.glasgow.gov.uk>
6. Dünya Bankası Kadın, Çalışma Hayatı ve Yasalar Raporu 2019/ <https://wbl.worldbank.org/>
7. Bhasin K.,2003,Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”,(k.Ay çev),Kadın Dayanışma VakfıYayınları,İstanbul,s.1
8. Dünya Bankası Kadın, Çalışma Hayatı ve Yasalar Raporu 2019/ <https://wbl.worldbank.org/>

9. <https://www.equalmeasures2030.org/>
10. Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması” <https://www.khas.edu.tr/w243/files/2018TCKAA-9mart2018-V2.pdf>
11. Türkiye’de Kadın Emegi 2020 Raporu-TÜİK,OECD,EUROSTAT,AÇSHB <https://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadin-emegi-raporu,2,19290#.XtEO9DozbIU>
12. OECD Ülkelere göre işgücü, istihdam ve işsizlik oranları <http://disk.org.tr/wp-content/uploads/2020/02/DISK-AR-Kas%C4%B1m-2019-Istihdam-Issizlik-Raporu.pdf>.
13. 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması
14. Türkiye’de Kadın Emegi 2020 Raporu-TÜİK,OECD,EUROSTAT,AÇSHB-<https://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadin-emegi-raporu,2,19290#.XtEO9DozbIU>
15. OECD Ülkelere göre işgücü, istihdam ve işsizlik oranları.<http://disk.org.tr/wp-content/uploads/2020/02/DISK-AR-Kas%C4%B1m-2019-Istihdam-Issizlik-Raporu.pdf>.
16. TÜİK Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2019
17. Türkiye’de Kadın Emegi 2020 Raporu-TÜİK, OECD, EUROSTAT, AÇSHB<https://www.genel-is.org.tr/turkiyede-kadin-emegi-raporu,2,19290#.XtEO9DozbIU>
18. KADER <http://ka-der.org.tr/>
19. KADER <http://ka-der.org.tr/>
20. <https://www.undp.org/content/dam/turkey/UNDP-TR-GENDERGUIDE-TR.pdf>

2. BÖLÜM

Kadına Yönelik Şiddet

Zeynep Göknil Şanal

Kadına yönelik şiddet, dünyanın her yerinde, her ülkesinden, her ırk ve inançtan, her yaş ve sınıftan kadınların yaşadığı ortak ve evrensel bir sorundur. Kadına yönelik şiddet kadınların sadece kadın oldukları için yaşadıkları insanlık dışı bir muameledir. Kadına yönelik şiddet en temel ve en yaygın insan hakkı ihlallerinden biridir. Bu bölümde kadına yönelik şiddet ile ilgili temel kavramlar, türleri, şiddet döngüsü kavramı ve kadına yönelik şiddet ile ilgili yanlış bilgi ve inanışlarla beraber kadına yönelik şiddet ile mücadele konusunda sahip olduğumuz araçlar ve başvuru mekanizmaları ele alınmıştır.

Şiddet

Türk hukuk sistemine göre, “şiddet, bireyin fiziksel, cinsel, duygusal veya ekonomik yönden zarar görmesiyle ya da acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır.”¹

Kamusal alanda ve/veya hemcinsler arasında yaşanan şiddet içeren olaylar ve sonuçları Türk Ceza Kanununda düzenlenmektedir. Bu tür şiddet olayları hukuk önünde “eşit” konumdaki bireyler arasında geçtiğinden genel şiddet olarak değerlendirilmektedir. Kadına yönelik şiddet ise genel şiddetten farklı olarak “eşit” bireyler arasında ve “eşit” koşullarda yaşanmadığı için özel kanunla düzenlenmektedir.

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve kanunlarda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı kapsamaktadır.

---

1 www.evicesiddet.adalet.gov.tr/SIDDET_NEDIR.html

Kadına yönelik şiddet konusunda bugüne kadar yazılmış en kapsamlı uluslararası metin Türkiye'nin ev sahipliğinde İstanbul'da 11 Mayıs 2011'de imzalanmış, bu nedenle kısa adı İstanbul Sözleşmesi olarak kullanılan ve 1 Ağustos 2014 yılında yürürlüğe girmiş olan, “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”dir.² Sözleşme kadına yönelik şiddeti şöyle tanımlar:

“Kadına yönelik şiddet” kadına yönelik ayrımcılığın bir türü ve bir insan hakkı ihlali olarak anlaşılmaktadır. İster kamu hayatında ister özel hayatta meydana gelsin baskı veya rastgele özgürlüğünü engelleme de dâhil kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı veya ızdırabı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan tüm eylemler toplumsal cinsiyete dayalı şiddet anlamına gelir.

Sözleşme ayrıca kadına yönelik şiddetin temel gerekçesinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğunun altını çizerek **“toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti”** de, **“Kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet anlamına gelir.”** şeklinde tanımlar.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan kadınlar çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalmaktadır. Örneğin, kadın sünneti, çeyiz cinayetleri, çocuk yaşta erken ve zorla evlendirmeler, başlık ve berdel gibi uygulamaların yanı sıra iş yerinde cinsel taciz, ensest ilişki bunlardan ilk akla gelenlerdir.

2 <http://www.turkkadınlarbirliği.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zle%C5%9Fmesi>

Kadına yönelik şiddetin türlerine göre içerdiği davranışlardan bazıları şunlardır:

Fiziksel Şiddet:	<ul style="list-style-type: none"> • Tokat atma ya da bir şey fırlatma • İtme, tartaklama ya da saç çekme • Bir aletle vücuda zarar verme • Sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlama vs. • Yumrukla ya da bir cisimle vurma • Tekmeleme, sürüklenme ya da dövme • Boğazını sıkma ya da bir yerini yakma • Bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma
Duygusal Şiddet:	<ul style="list-style-type: none"> • Küçük görmek, aşağılamak • Emir vermek • Sürekli eleştirmek • Başkalarıyla karşılaştırma • Dalga geçme, lakap takma vs. • Hakaret ya da küfür • Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme • Korkutma ya da tehdit etme • Kadına ya da çevresindekilere zarar vermeye tehdit etme • Ailesi ve/veya arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek
Cinsel Şiddet:	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsel ilişkiye zorlamak • Sözlü veya fiziksel taciz • İstenmeyen cinsel içerikli sözler ve davranışlar • Ensest ilişkiye zorlama • Zorla evlendirme • Doğum kontrol yöntemlerini reddetmek veya kullanmaya zorlamak vs.
Ekonomik Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Çalışmaya zorlama • Kişisel mal varlığının izinsiz kullanımı • Yetersiz para vermek veya para vermemek • Kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma • Ev harcamaları için para vermemek • Kadının gelirini elinden alma³
Dijital Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Kısa mesaj • E-posta • Sosyal medya aracılığıyla iletişim kurma takip etme • İletişim bilgilerini internette ya da başkalarının görebileceği ortamlarda paylaşarak üçüncü kişilerin rahatsız etmesine neden olma, • Facebook, Twitter, İnstagram, vb. araçlarla tehdit, korkutma, şantaj, vs • Rızası olmadan fotoğraflarını/görüntülerini paylaşmak/teşhir etmek ya da bununla tehdit etmek/şantaj yapmak

3 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/626190>

Ev İçi Şiddet

Kadına yönelik şiddetin en yaygın biçimi ev içi şiddettir. Yukarıda belirtilen davranışların pek çoğu ev içinde ve/veya en yakınları tarafından uygulanmaktadır; **babası, erkek kardeşi, oğlu, amcası, dayısı, büyükbabası, nişanlısı, eşi ya da eski eşi**. Berdel, başlık, beşik kertiği gibi geleneksel uygulamalar da kadına yönelik ev içi şiddetin türlerindedir. İstanbul Sözleşmesinin tanımına göre⁴:

“Ev içi şiddet” ev içerisinde, ev içinde veya daha önceki veya şu anki eşler veya partnerler arasında meydana gelen, failin aynı evi şu an veya daha önce şiddet mağduruyla paylaşıp paylaşmadığına bakılmaksızın fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddetin bütün türleri anlamına gelir.

Ancak, kadınlar sadece ev içinde ve aile bireyleri tarafından şiddete maruz bırakılmamaktadır. Kadınlar okulda, iş yerinde, sokakta, vb. ortamlarda da sadece kadın oldukları için şiddete maruz bırakılmaktadır.

Tek Taraflı Israrlı Takip

Yukarıda sayılan şiddet türlerine günümüzde yenileri de eklenmektedir. Bunlardan birisi tek taraflı ısrarlı takiptir. Kişinin kendi güvenliğinden korku duymasına neden olacak şekilde eş/birlikte olunan erkekler, aynı haneyi paylaşsın ya da paylaşmasın aileden veya haneden olan ya da aile mensubu sayılan diğer kişi(ler), okul, mahalle ve çalışma ortamlarındaki kişi(ler), kadının tanımadığı kişiler tarafından tekrar eden, kasıtlı ve tehditkâr davranışların tümü ısrarlı takip olarak tanımlanmaktadır. 2015 yılında yayımlanan Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasında⁵ (Şiddet Araştırması) ısrarlı takip aşağıda tanımlanan ısrarlı takip davranışlarını içermektedir:

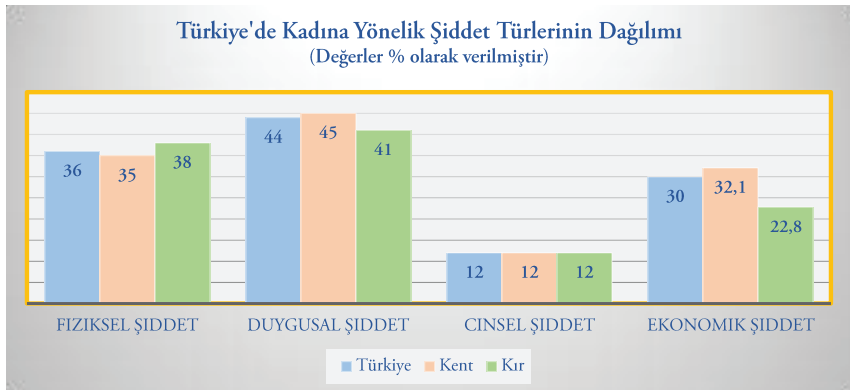
4 <http://www.turkkadinlarbirligi.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zle%C5%9Fmesi>

5 <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>

- Sürekli telefonla arama,
- Kısa mesaj, mektup ve/veya e-posta gönderme,
- Sosyal medya aracılığıyla iletişim kurma ve takip etme,
- Çalışılan ya da yaşanan mekâna gelerek bir sebep olmadan karşısına çıkmama,
- Çiçek, mum, vb. romantik hediyeler ya da tuhaf, korkutucu eşyalar gönderme,
- İletişim bilgilerini internette ya da başkalarının görebileceği ortamlarda paylaşarak üçüncü kişilerin rahatsız etmesine neden olma,
- Görüşmezse intihar etme ile tehdit etme,
- Görüşmezse fiziksel ve/veya cinsel zarar vereceği ile tehdit etme,
- Görüşmezse çocuklara ya da aileden birilerine zarar verme ile tehdit etme

Araştırmaya göre Türkiye’de kadınların %27’si hayatları boyunca en az bir kez bu davranışlardan birisine maruz bırakılmıştır.

Şiddet Araştırmasına göre, aşağıdaki şemada görüleceği gibi, Türkiye’de en yaygın olarak görülen şiddet biçimi duygusal şiddettir (%44), sonra sırasıyla fiziksel şiddet (%36), ekonomik şiddet (%30) ve cinsel şiddet (%12) görülmektedir. 2014 yılında gerçekteştirilen araştırmaya henüz yaygın olmadığından dijital şiddet dahil edilmemiştir.

Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet konusunda ele alınan bütün konular kız çocukları için de geçerlidir. Ancak kız çocuklarını en ağır biçimde etkileyen ve genellikle şiddetin her türüne maruz bırakılmalarına neden olan çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilmeleridir.

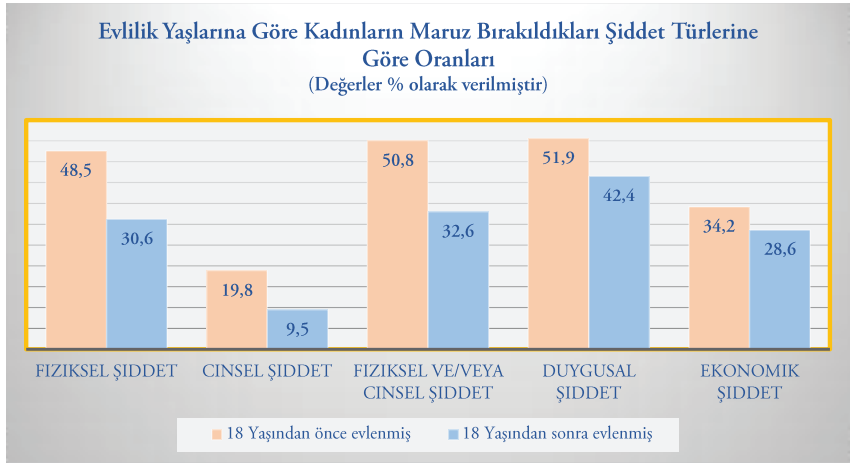
Şiddet araştırmasına göre Türkiye genelinde 18 yaşından önce evlenmiş kadınların oranı %26.3'tür. Bu rakam zamanında evlenmiş yaşı ilerlemiş kadınları da kapsamaktadır ancak 2015 yılında, 15-18 yaş arasında hâlen evli kadınların oranı ne yazık ki yüzde 3.6'dır. Azalma olmuş olmakla birlikte bu hafife alınmayacak bir orandır. Daha da önemlisi 18 yaşından önce evlendirilmiş kadınların sadece %24.3'ü evlenmenin kendi kararları olduğunu söylemiştir, %19.9'u ise rızaları olmadan evlendirilmiş, %46.8'ise ailelerinin kararına rıza göstermiştir. Buna ek olarak 18 yaşından önce evlendirilmiş kadınların %62,7'si önce imam nikahıyla evlendiklerini de belirtmiştir. Bu kadınların %45.4'ü kendilerinden 5-9 yaş büyük adamlarla, %23.7'si de kendilerinden en az 10 yaş büyük adamlarla evlendiklerini söylemiştir.

“Çocuk Hakları Sözleşmesi”ne göre 18 yaşından küçük olan her insan çocuktur. Dolayısıyla uluslararası hukuka göre 18 yaşından önce ve Türk Medeni Kanununa göre ise 17 yaşının tamamlanmasından önce çocuklar evlendirilemez. 18 yaşından küçük kız çocukları, fiziksel, fizyolojik ve duygusal açılarından ne evliliğe ne de çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır değildirler.

18 yaşından küçük kız çocuklarının evlendirilmeleri durumunda pek çok açıdan sağlıklarının bozulduğu hatta hayatlarının riskte olduğu bilinmektedir. Sağlık Bakanlığının 2017 verilerine göre annesi 18 yaşın altında olan 10 bebekten 1'i bir gün bile yaşamadan ölmektedir. “Yapılan araştırmalar 12-17 yaş arasındaki kız çocuklarının hamilelik döneminde hayatını kaybetme riskinin, 20-24 yaş arasındaki kadınların hamileliklerindeki ölüm riskinden 5 kat fazla olduğunu gösteriyor.” Doğum esnasında ölen kız çocuklarının

yüzde 47'si 17, yüzde 41'i ise 16 yaşındaydı.⁶ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) raporuna göre ise, 2012-2017 yıllarında 15-17 yaş grubu çocukların 116 bin 831'i doğum yapmıştır.⁷

Bütün bu veriler kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerinin sağlıklarını tehdit eden ölçüde şiddet olduğunu göstermektedir. Erken yaşta evlendirilme sonucu maruz bırakıldıkları diğer şiddet türleri ve oranları aşağıdaki şemada gösterilmektedir:

Şemadan da görüldüğü üzere, 18 yaşından önce evlenmiş kadınlar şiddetin her türüne daha fazla maruz bırakılmaktadırlar. Erken yaşta evlendirilen kız çocukları aynı zamanda çocukluklarını yaşama, eğitim, çalışma gibi temel insan haklarından da mahrum bırakılmaktadır.⁸

6 <https://m.bianet.org/bianet/cocuk/184763-saglik-bakanligi-10-yilda-dogum-yapan-17-cocuk-hayatini-kaybetti>

7 TÜİK, Doğum İstatistikleri, 2017, Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

8 <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>

Şiddet Döngüsü

Kadına yönelik şiddet genellikle sanıldığı gibi rastgele meydana gelen münferit bir iki davranıştan ibaret değildir. Bilakis, bir kez gerçekleşikten sonra sistematik bir döngüye dönüşen ve yoğunluğu artan bir davranışlar bütünüdür. Aşağıdaki Şiddet Döngüsü Şemasından da görüleceği üzere 4 temel aşamadan ibarettir.⁹

- **1. Aşama:** Şiddet uygulayan kişi gerilim yaratır ve kıskançlık gösterir. Bunları bahane ederek kadının davranışlarını kontrol etmeye başlar ve “söz dinlemezse” tehdit eder.
- **2. Aşama:** Gerilim tırmanır, gitgide kadının tüm yaşamını kontrol etmeye çalışır. Giydiği giysileri, nereye gitmesine izin verip vermediği, kimle konuşup konuşamayacağı (buna aile bireyleri de dahil), nasıl hareket edeceği, vs. kadına dikte edilir. Herhangi bir konuda sözünden çıktığında ise kavga çıkarır. Yani psikolojik/duygusal şiddet uygulamaya başlar.
- **3. Aşama:** Fiziksel şiddet başlar. Boyutu ve şekli değişebilir ama her zaman bir bahanesi vardır ve hep kadının suçu olduğu iddia edilir. Eteği kısadır ya da uzundur, kız kardeşini aramaması gerekiyordu, otobüste bir erkeğin yanına oturmuştur vs. gibi bahanelerle şiddet gerekçelendirilir. Şiddet uygulayana göre “söz dinlemediği” için fiziksel şiddete maruza kalıyordur.
- **4. Aşama (Balayı Aşaması):** Şiddet uygulayan erkek “pişmandır”, özür diler, gönül almaya çalışır, birlikte olmak ister vs. Böylece bir süreliğine yapıcı tavır sergiler ve gerilimi azaltır.

Ta ki tekrar başa sarana kadar... Ve döngü yeniden başlar. Asla bitmez. Şiddete maruz bırakılan kadın ise her an yeniden başlayacak korkusu içinde yaşayarak fiziksel şiddete maruz bırakılmadığında da psikolojik şiddet yaşamaya devam eder.

9 kaynak: <https://morcati.org.tr/mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/siddet-dongusu/>

Kaynak: <https://morcati.org.tr/mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/siddet-dongusu/>

Şiddete Dair Yaygın Yanlış İnanışlar

Türkiye’de, kadına yönelik şiddet, herkesin fikir yürüttüğü konulardan biridir. Ancak, ne yazık ki bu zanların çoğu şiddet uygulayanların ya da bunlara çanak tutanların görüşlerini yansıtmaktadır. Dünyanın pek çok yerinde yapılan araştırmalar gibi, 2014 yılında Türkiye’de yapılan Şiddet Araştırmasının sonuçları da bu bilgilerin pek çoğunun yanlış olduğunu gün yüzüne çıkarmış, zanların tersini rakamlarla tespit etmiştir.

Yanlış Bilgi/Zan	Doğru
Aile içinde kadına yönelik şiddet abartılan bir durumdur.	Kadına yönelik şiddet önlem alınması gereken önemli bir insan hakları ihhlidir. Türkiye’de kadınların %37.5’i hayatlarının herhangi bir döneminde fiziksel ya da cinsel şiddete maruz bırakılmaktadır.
Aile içinde kadına yönelik şiddet sadece bir aile sorunudur.	Kadına yönelik şiddet, toplumun tümünü etkilediği için toplumsal bir sorundur. Toplumun yarısını teşkil eden kadınların neredeyse yarısı şiddet görüyorsa bu sorun toplumun tümünü etkiler.
Aile içinde şiddet gören kadın bunu ister, hak eder.	Hiçbir şey şiddeti haklı gösteremez. Hiç kimse şiddeti hak etmez. Şiddet, hiçbir sorunu çözmez, sorunları çözmek için başvurulabilir bir metot değildir.
Aile içinde kadına yönelik şiddet düşük gelirli ve eğitimsiz kadınların sorunudur.	Her sosyo-ekonomik statüden kadın şiddete maruz kalma tehdidi altındadır. Eğitim, sosyal statü, meslek, ekonomik refah şiddeti önlemez. Üniversite mezunu kadınların da %21’i şiddete maruz bırakılmaktadır.
Alkol, işsizlik, ekonomik sıkıntılar kadına yönelik şiddetin nedenleridir.	Kadına yönelik şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısı yatmaktadır. Alkol ve madde bağımlılığı, işsizlik, ekonomik sorunlar bahane edilerek kadına yönelik şiddet gerekçelendirilemez, meşrulaştırılamaz. Fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin sadece %18.3’ü işsizdir, %72.5’i hiç alkol kullanmamış, %98.6’sı hiç uyuşturucu madde kullanmamıştır.
Şiddet tek taraflı değildir. Çok sayıda erkek şiddete maruz kalmaktadır.	Kadına yönelik şiddetin en önemli yönü, toplumsal cinsiyete dayalı olması, erkekler tarafından orantısız ve sistematik güç kullanılmasıdır. Şiddete maruz bırakılan kadınlarla erkeklerin oranları kıyaslanamaz.
Erkekler öfkelerini kontrol edemez, ona engel olamaz.	Şiddet uygulamak, bir tercih meselesidir. Erkek olma durumunun bir sonucu değil, önlenebilir yanlış bir metottur. Fiziksel şiddet uygulayan erkeklerin %81.6’sı başka erkeklerle kavga etmeyen erkeklerdir, yani öfkelerini kontrol etmekle ilgili bir sorunları yoktur.

Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Neden Önemlidir?

Kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlali, bir halk sağlığı sorunu, sosyal/ekonomik/siyasi kalkınma önünde bir engel ve suç olma özellikleri nedeniyle sadece kadınları değil toplumu, devleti ve uluslararası mekanizmaları ilgilendiren genel ve önemli bir sorundur.

Kadına yönelik şiddet toplumun yarısını oluşturan kadınların hayatlarını her açıdan, doğrudan olumsuz olarak etkilemekte, yaralanmalarına, engelli olmalarına hatta hayatlarını kaybetmelerine yol açmaktadır.

Kadınlar sokakta, işyerinde, toplu taşıma araçlarında, evlerinde şiddete maruz bırakılmaktadır. Onlara şiddet uygulayan kişiler, hiç tanımadıkları, iş arkadaşları, patronları, akrabaları, eşleri, eski eşleri, nişanlıları ya da partnerleri, hatta evlatları olabilmektedir.

Kadına yönelik şiddet ile mücadele, başta kadınların hayatları olmak üzere topluma olumsuz yansımaları ve neden olduğu sonuçlar açısından önemlidir. Kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin göstergelerinden biridir. Cinsler arasında eşitliğin olmadığı toplumlarda kadına yönelik şiddet daha çok görülür çünkü **şiddetin tek nedeni eşitsizliktir**. Toplumda öne çıkarılan diğer nedenler sadece bahanedir ve hiçbir bilimsel dayanakları yoktur. Dolayısıyla, **kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli önlem toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisidir**.

Kadına yönelik şiddetle nasıl mücadele edileceği ise yıllardır kadın hareketinin kazanımları ile biriktirilen verilere ve bilgiye dayanarak yazılmış uluslararası belgelerce açık seçik ortaya konmuştur.

Uluslararası Belgelerde Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik aile içi şiddet, uluslararası toplumun gündemine kadının insan hakları kavramı çerçevesinde girmiştir. Birleşmiş Milletler 1975-1985 yıllarını “Kadının On Yılı” ilan etmiş ve bu süreçte özellikle uluslararası

kadın hareketinin de etkisi ile kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası norm ve standartlar belirlenmiş ve raporlar hazırlanmıştır.

“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler” bölümünde ayrıntılı olarak anlatılan Birleşmiş Milletler “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (CEDAW)¹⁰ taraf devletlere “erkekler ile kadınlar arasında tam eşitliğin sağlanması” için gerekli yasal ve idari düzenlemeleri yapma ve bu düzenlemeleri hayata geçirme diğer bir deyişle kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasını engelleme yükümlülüğü getirmektedir. Ancak Sözleşmenin ana metninde kadına yönelik şiddetten doğrudan hiç söz edilmemiştir.

Kadına yönelik şiddetin bu Sözleşmeye dahil edilmesi ilk olarak 1989 yılında 12 Sayılı Tavsiye Kararı yayımlanarak gerçekleşmiştir. Daha sonra 1992 yılında 19 Sayılı Tavsiye Kararı ile Sözleşmenin kadına yönelik şiddete bakışı geliştirilmiş ve daha somut ve daha detaylı bir tavsiye kararı hazırlanmış, 2011 yılına kadar da kadına yönelik şiddet konusundaki tek uluslararası metin olarak kalmış, yaptırım gücü ancak 1999 da yayımlanan ve imzaya açılan İhtiyari Protokol ile artmıştır.

Dünya kadın hareketi de bu sınırlılığın farkında olduğundan, yoğun müzakereler ve kadın hareketinin önde gelen isimlerinin çalışmaları sonucunda, yukarıda detayları anlatılmış olan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” (İstanbul Sözleşmesi), bugüne kadar kadına yönelik şiddet ile ilgili en kapsamlı ve detaylı metin olarak imzaya açılmıştır.

Bu Sözleşmenin yayınlanmasının ardından son olarak da 25 yıl sonra, 14 Temmuz 2017’de Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi, Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararını yayımlayarak 19 Sayılı Genel Tavsiyeyi

10 <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf>

Güncellemiştir.¹¹ 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararı İstanbul Sözleşmesinden de etkilendiği için daha kapsamlı ve detaylı bir Tavsiye niteliğindedir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Avrupa Konseyi'nin, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle ilişkin bu yeni sözleşmesi, ciddi bir insan hakları ihlali oluşturan bu sorunu en kapsamlı şekilde ele alan bir uluslararası anlaşmadır. Bu tür şiddete sıfır tolerans gösterilmesini hedeflemektedir ve Avrupa ile onun sınırlarını da aşan geniş bir alanda daha güvenli yaşanabilmesini sağlama yolunda önemli bir adımdır.

Sözleşme, ilk kez kadına yönelik şiddetin türlerini detaylarıyla açıklayan ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin **önlenmesi**, kadınların her türlü şiddetten **korunması**, kadınlara yönelik şiddetin **kovuşturulması** ve faillerin **yargılanması ve cezalandırılması** için devletin top yekûn politikalar geliştirmesini öngörmektedir.

Toplumun her ferdi, özellikle de erkekleri ve erkek çocuklarını, tutumlarını değiştirmeye davet ederek, bireylerin vicdanlarını ve düşüncelerini değiştirmeyi amaçlamaktadır. Esas itibariyle, erkeklerle kadınlar arasında daha fazla eşitlik sağlamaya yönelik çağrının yeniden yapılmasıdır; zira, kadınlara yönelik şiddetin kökleri, toplumda erkek ve kadın arasındaki eşitsizliğe dayanmakta ve bir hoşgörü ve inkâr kültürünün sonucu olarak sürdürülmektedir.

Sözleşme, kadınlara yönelik şiddeti bir insan hakları ihlali ve bir ayrımcılık türü olarak kabul etmektedir. Bu da, bu tür şiddete yeterince tepki göstermedikleri takdirde, devletlerin sorumlu konumda olduğu anlamına gelmektedir.

---

11 <https://nazanmoroglu.com/wp-content/uploads/2018/11/CEDAW-Genel-Tavsiye-No.-35.pdf>

Bu sözleşme, toplumsal cinsiyetin tanımını yapan ilk uluslararası anlaşmadır. Bu, kadını ve erkeği yalnızca biyolojik olarak dişi ve erkek şeklinde kabul eden anlayışın yanı sıra, kadına ve erkeğe belirli roller ve davranış biçimleri atfeden ve toplum tarafından oluşturulmuş kategorilerin mevcudiyetinin de kabul edildiği anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalar, belirli rollerin ve davranış biçimlerinin, kadınlara yönelik şiddetin toplumda kabul görmesine katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Sözleşme, kadınların sünet edilmesi, çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirme, taciz, kürtaja zorlama ve kısırlaştırmaya zorlama gibi olguların bir suç olarak düzenlenmesini ve cezalandırılmasını öngörmektedir. Bu da devletlere, ilk kez, bu ciddi suçları hukuk sistemlerine dahil etme zorunluluğunu beraberinde getirmektedir.

Sözleşme, kadınlara yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin, iş birliği içinde üstesinden gelebilmek için ilgili bütün devlet kurumlarını ve hizmetlerini göreve çağırılmaktadır. Dolayısıyla, kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) tek başlarına davranmayıp, iş birliği için protokoller oluşturmaları gerekmektedir.

Burada her iki sözleşmede de “kadın” ifadesinin kız çocuklarını da kapsadığını hatırlatmak gerekmektedir.

İç Hukukumuzda Kadına Yönelik Şiddet

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile ilgili en önemli iç hukuk metni, 8 Mart 2012’de, 6284 kanun numarası ile yürürlüğe giren “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”dur. Anılan Kanun, bugüne kadar, kadına yönelik şiddet konusunda, kadın örgütlerinin yoğun katılımıyla hazırlanmış en etkili düzenlemedir. Kanun; Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

Kanun hükümlerinin yerine getirilmesi için “top yekûn mücadele emrediyor” sloganı çok kullanılmış olsa da ne yazık ki en vahim eksiklik, uygulamada gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu da vakaların doğru yönetilmesini daha da önemli kılmaktadır. Kanun ile ilgili detaylı açıklama “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler” bölümünde yapılmıştır.

Kadına Yönelik Şiddet ile ilgili Başvuru Mekanizmaları

Kadına yönelik şiddetle ilgili başvuru yapılacak kurum ve kuruluşlar:

- **Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM):** 7/24 hizmet veren Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlardır. ŞÖNİM’lerin amacı tüm hizmetleri tek adresten sağlayarak kadının farklı kurumlara sürüklenerek ikincil mağduriyetleri önlemektir. Şiddete maruz kalmış kadınların güven içinde adli, maddi, sağlık, vb. hizmetlerden faydalanmasını sağlamaktır.
- **Alo 183:** Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ile gaziler ve gazi yakınlarına yönelik sosyal destek hattıdır.
- **Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il Müdürlükleri:** ŞÖNİM bulunmayan illerde ŞÖNİM’lerin görevlerini üstlenmektedir.
- **Kolluk Kuvvetleri:** Kolluk, polis, jandarma ve sahil güvenlik görevlilerini ifade eder. Kadınların hakları ihlal edildiğinde ve özellikle şiddete maruz kaldıklarında ilk başvurdukları yerlerin başında, yerleşim yerine bağlı olarak polis ve jandarma merkezleri gelir. 6284 sayılı Kanun ile, gecikmesinde sakınca bulunan ve acil hallerde, kolluk amirlerine şiddete maruz kalan ile şiddet uygulayana yönelik tedbir kararı alabilme yetkisi tanınmıştır.
- **Mülki Amirler:** Anılan Kanun ile mülki idare amirlerine kadına yönelik şiddetin önlenmesi için koruyucu tedbir kararı alabilme yetkisi tanınmıştır. İlçelerde kaymakam illerde ise vali o yerin mülki idare amiri olarak kadınların doğrudan ya da kolluk marifetiyle başvurusu üzerine, barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti

verilmesi, geçici koruma altına alınma ve çocukları için kreş imkanının sağlanması gibi tedbirleri alabilmektedirler.

- **Cumhuriyet Savcılıkları:** Şiddete maruz kalmış kadınlar şikâyetçi olmak ve şiddet uygulayan kişiye karşı yasanın sağladığı tedbir kararı talep etmek için, bir dilekçe ile doğrudan Cumhuriyet Savcılıklarına başvurabilirler.
- **Aile Mahkemeleri:** Şiddete maruz kalmış kadınlar doğrudan Aile Mahkemelerine başvurarak şiddet uygulayan kişi hakkında şikâyetle bulunmak ve 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı talep etmek için dava açabilirler. Bulunulan yerde Aile Mahkemesi yoksa Asliye Hukuk mahkemesine başvurulabilirler.
- **Belediyeler:** 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında nüfusu yüz bini aşan belediyelere sığınma evi açma yükümlülüğü getirilmiş olmasına rağmen bu görevi yerine getiren belediyelerin sayısı ne yazık ki yeterli değildir. Bu görevini yerine getirerek sığınmaevi açmış belediyeler şiddete maruz kalmış kadınlara barınma hizmeti sunmaktadır. Bazı belediyelerin bünyesinde Kadın Danışma ve/veya Aile Danışma Merkezleri ya da farklı isimlerle açılmış birimler, şiddete maruz kalmış kadınlara ücretsiz psikolojik, tıbbi, hukuksal ve ekonomik destek sunmaktadır.
- **Sağlık Kurumları:** Aile hekimliği, aile sağlığı merkezi, hastanelerin acil servisleri ve 112 acil müdahale hattı şiddete maruz kalmış kadınların en çok başvurdukları yerlerdir. Bu sağlık kuruluşlarında, kadınların tedavileri yapıldıktan sonra durumu belgeleyen raporlar düzenlenir. Sağlık kurumlarında kadının rızası olmasa bile yetkililere bildirme yükümlükleri vardır ve şiddete maruz kalmış kadınların ilgili hizmetlere erişimini sağlayabilirler.
- **Barolar:** Barolar şiddete maruz kalmış kadınlara çeşitli destek hizmeti sağlayan kurumlardır. Şiddet uygulayan kişiden şikâyetçi olmak isteyen, ancak maddi durumu avukat tutmaya uygun olmayan kadınlar; Baro bünyesinde bulunan Adli Yardım Bürosuna başvurarak kendilerine ücretsiz avukat tayin edilmesini talep edebilirler. Buna ek olarak kadınların mevcut hakları konusunda bilinçlendirilmeleri ve haklarının yasal olarak korunması amacıyla barolar bünyesinde kadın hakları kurulları bulunmaktadır. Bazı illerde, şiddete maruz kalan ya da risk

altındaki kadınlara hukuki destek ve rehberlik sağlamak amacıyla “Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri” bulunmaktadır.

- **Kadın Sivil Toplum Örgütleri:** Ulusal ve yerel düzeyde çalışan pek çok kadın örgütü özellikle Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri aracılığıyla şiddete maruz kalan kadınlara ücretsiz psikolojik, hukuki, ekonomik danışmanlık ve barınma desteği sunmaktadır. Yine Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı ile bu alanda destek sunan kadın örgütleri mevcuttur. Bu merkezlere ve hatlara sahip olmasa da kadın örgütlerinin hemen hemen tümü bu desteklere kadınların erişimini sağlayabilmektedir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kurumların sağlayacağı destek ve tedbirler ile faydalanılacak hizmetler “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler” bölümünde verilmiştir.

Kaynakça

1. www.evicesiddet.adalet.gov.tr/SIDDET_NEDIR.html
2. <http://www.turkkadınlarbirliği.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zle%C5%9Fmesi>
3. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/626190>
4. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>
5. <https://m.bianet.org/bianet/cocuk/184763-saglik-bakanligi-10-yilda-dogum-yapan-17-cocuk-hayatini-kaybetti>
6. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf>
7. TÜİK, Doğum İstatistikleri, 2017, Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
8. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>
9. kaynak: <https://morcati.org.tr/mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/siddet-dongusu/>
10. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf>
11. <https://nazanmoroglu.com/wp-content/uploads/2018/11/CEDAW-Genel-Tavsiye-No.-35.pdf>

3. BÖLÜM

Ayrımcılık

Şadiye Gaye Cön

Ayrımcılık Nedir?

Ayrımcılıkla mücadele uluslararası insan hakları koruma rejiminin temel ilkelerinden biridir. Bu nedenle, uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde kapsamlı olarak tanımlanıp koruma altına alınmıştır. Bu konudaki mevzuat Türkiye’de de yasalarla tanımlı olmakla birlikte henüz istenen seviyeye ulaşmamıştır. Bu eksikliğin en önemli nedenlerinden biri de ayrımcılığın, günlük yaşamımızda sistematik bir şekilde karşımıza çıkmasına rağmen göz ardı edilmesidir. Ayrımcılığa uğrayanlar hem haklarına hem de hak arama mekanizmalarına erişmekte güçlük çekmekte, böylece ayrımcılıkla etkili bir mücadele geliştirilememektedir. Ayrımcılık konusunda farkındalık yaratılması ve ayrımcılığa uğrayan kişilerin güçlendirilmesi bu açıdan önemli bir husustur.

Anayasanın 10. maddesine göre; Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeple ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Türk Ceza Kanunu’nun 122. maddesi ise, “nefret ve ayrımcılık” suçunu düzenlemektedir.

Ayrımcılıkla mücadele konusunda sahip olduğumuz ulusal ve uluslararası yasal dayanaklar bu alanda elimizi güçlendiren en önemli araçlardır. Anayasa, Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu gibi yasalar ulusal anlamdaki dayanaklarımızı oluştururken, ILO Sözleşmeleri, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi’nin cinsiyetler arası eşitlik başlıklı 4 no’lu genel yorumu, ayrımcılık yasağına ilişkin 18 no’lu genel yorumu, erkek ve kadınların eşit haklara sahip olması konulu 28 no’lu genel yorumu ve Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ise uluslararası dayanaklarımızı oluşturmaktadır.

Bu yasal dayanaklar ayrımcılık konulu izleme ve savunuculuk çalışmalarında da temel standartlarımızı oluşturmaktadır.

Yaşarken çeşitli konularda ayrımlar yaparız. Çünkü hafızamız her şeyi alıp depolayacak kapasitede değildir. Ayrım yapmak bilgileri sınıflandırmaya yarar.

Örneğin; taşı-topraktan/ pirinci-bulgurdan/ yaşlıyı-çocuktan/ soğuğu-sıcaktan ayırarak kaydederiz.

Düşüncelerimizde konuları ayırmak doğaldır. Ancak ayırımını yaptığımız konu üzerinde yorumlar, yargılar, değerlendirmeler yapmaya başlayıp bu yorum ve değerlendirmeleri davranışlarımızla da somutlaştırırsak bu ayrımcılıktır. Çünkü yorumlarımıza güzel, çirkin- iyi, kötü gibi tanımlar kullanır, yaptığımız ayrımlara değer yargıları yükleriz. Buna göre davranmaya başlarız.

Örnek 1: Hayvanlar konusunda ayırım yaptığımızı düşünelim; Kanatlılar, memeliler, sürüngenler vs...gibi ayrımlar yapmak çok doğaldır. Ama bu ayrımlara kanatlılar iyi, memeliler kötü yorumlarını katarsak belki de bir süre sonra memeli hayvanlara düşman olma noktasına gelebiliriz.

Örnek 2: Aynı şeyi insanlar konusunda da düşünebiliriz. İnsanları kültürlerine göre değerlendirmek doğaldır. Ama bu değerlendirmelere yorumlarımızı katarsak bir süre sonra insanları insan olarak sevmek ve kabul etmek yerine inançları, kıyafetleri renkleri, dilleri, dinleri, düşünceleri için sevmeye başlarız. Ya da sırf bu nedenlerle düşmanca tutum sergileyebiliriz.¹

Bu nedenle ayrımlarımız üzerine değer yargıları koymamak, dünyayı iyi-kötü, güzel-çirkin gibi net ve mutlak alanlara ayırmamak bizi ayrımcılık noktasına getirmekten koruyacaktır.

1 KAMER Kadın Merkezi Grup Çalışması El Kitabı, 2003, Yayıncılık Matbaacılık, s. 229-243

Toplumda her birimiz sahip olduğumuz özelliklere göre kimlik kazanırız. İçinde yaşadığımız toplumda cinsiyet, yaş, etnik köken, mezhep gibi kategorilere dayanılarak tanımlanan kimlikler “biz” ve “öteki” kavramlarını yaratmıştır. İşte bu noktada öteki olarak tanımladığımız kişilere karşı duyduğumuz ön yargılar ayrımcılığın temelini oluşturmaktadır.²

Ayrımcılığı; İnsanların renkleri, inançları, etnik kimlikleri, engelli olmaları insanların renkleri, dinleri, etnik kimlikleri, eğitim durumları ve cinsel yönelimleri nedeniyle küçümsenmesi, dışlanması ve acımak gibi hümanist duygularla farklı bir şekilde algılanması olarak tanımlayabiliriz.

Toplumdaki birey ve grupların farklı kültür, din, dil vb. özelliklere sahip olması, insan haklarına saygı duyan herkes tarafından zenginlik olarak değerlendirilir ve saygı ile karşılanır.

Ayrımcılık; bir grup veya grubun üyelerine karşı, önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümü ile ilgili bir süreçtir. Önyargılar³ ve dolayısıyla ayrımcılık, geliştirildikleri grup ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma, nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar. Önyargıların davranışa dönüştüğü durumda ayrımcılıktan söz edilmektedir.⁴

Çoğu zaman ülkemiz için de “farklı kültürlerin zengin mozaigi” gibi ifadeler kullanıldığını duyarız. Türkiye toplumu sahiden de içinde çok farklı özellik ve çeşitlilik bulunduran, bu açıdan şanslı bir toplumdur. Ancak mozaik benzetmesi bir yandan çeşitliliği vurgularken, diğer yandan ayrı ayrı, sabit ve birbirine değmeden var olduğumuz mesajını da verir. Bu gerçekten böyle midir? ya da böyle mi olmalıdır? Türkiye gerçekten çok farklı kültürlerle,

2 <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/AYRIMCILIK-VE-ENGELLI-HAKLARI.pdf>

3 Ön yargı: Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntüleri dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikir.

4 Göregenli, M., Mayıs 2008, İnsan Hakları Ortak Platformu, “Ayrımcılık ve İnsan Hakları” Aralık 2007 Çalışma Toplantısı Raporu

farklı inançlara, farklı dillere sahip bir ülkedir. Bu farklılıklarımıza rağmen birbirimize değmeden var olmak değil, ebru sanatında olduğu gibi akışkan, esneyerek ve değişerek birlikte yaşamının mümkün olabileceğini de sağlamalıyız.⁵

Ayrımcılık ile İlgili Temel Kavramlar

Doğrudan Ayrımcılık: Bir kişi veya grubun, ayrımcılığın yasaklandığı nedenlerden (dil, etnik köken, cinsel yönelim, engellilik vs.) birine dayalı olarak insan hak ve özgürlüklerinden, aynı veya benzer konumda olduğu diğer kişilerle eşit bir şekilde yararlanmasını ve bunları kullanmasını engelleme ya da zorlaştırma niyet veya etkisine sahip her türlü fark, dışlama, sınırlama ya da tercih olarak tanımlanabilir. Burada aynı veya benzer konumdaki kişilerden biri veya bir kısmı bakımından daha olumsuz sonuçlar yaratan veya böyle bir sonucun ortaya çıkması ihtimalini doğuran farklı muameleler söz konusudur.⁶

Gerçek veya tüzel kişi ya da topluluğun, hak ve özgürlüklerden aynı veya benzer konumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele ile doğrudan ayrımcılık ortaya çıkmaktadır. Doğrudan ayrımcılıkta, haklı bir neden olmaksızın aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele söz konusudur.

Örneğin: Eski Medeni Kanunda evin seçimini kocanın yapacağı hükmünün yer alması. Bu hüküm 2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun ile değiştirilerek, eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir. Doğrudan ayrımcılığa bir diğer örnek ise 2007 yılında Hemşirelik Kanunu değişene kadar sadece kadınların hemşirelik yapabilmesidir. Erkekler bu mesleği edinmek isteseler hatta eğitimini alsalar dahi, Hemşirelik Kanunu 3. maddesinin ilk fıkrasında “Türkiye’de hemşirelik sanatını bu kanun

5 KAMER Kadın Merkezi Grup Çalışması El Kitabı, 2003, Yaylacık Matbaacılık, s. 232

6 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 14, 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

hükümleri dahilinde hemşire unvanını kazanmış Türk kadınlarından başka hiç kimse yapamaz” yazdığı için hemşire olamıyorlardı.

Üniversite tercih kitapçığında, “okulumuza engelli öğrenci kabul edilmeyecektir.” şeklinde bir açıklama bulunması ise meşru amaç olmadığından engelliliğe dayalı doğrudan ayrımcılık örneğidir.

Doğrudan ayrımcılığın tespit edilmesi daha kolaydır ve unsurları da şunlardır:

- Kişilerin aynı veya benzer konumda olmaları zorunluluğu,
- Kişiler arasında farklı muamelede bulunulması,
- Farklı muamelenin haklı bir nedene dayanmaması.⁷

Dolaylı Ayrımcılık: Herkes için aynı şekilde geçerli ve görünüşte tarafsız olan, ancak bazı kişi ve gruplar üzerinde diğerlerinden farklı olarak veya diğer gruplardan daha fazla olumsuz etkiler yaratan yasal düzenleme, uygulama ve tedbirlerdir.⁸

Dolaylı ayrımcılığı farklı bir açıklamayla anlatmaya çalışırsak; genel olarak muamelenin aynı olması ile ayrımcılık yasağının ihlal edilmediğini savunmaktadır. Ancak; kişilerin sahip oldukları farklı özellikler, bazı durumlarda farklı muamelede tabi tutulmalarını gerektirebilir. Bu durumda, kişiler arasında yapılan farklı muamele kadar, bazen aynı muamele de eşitliğe aykırı sonuçlar doğurmaktadır.

Örneğin; şoför arayan bir işveren için, başvuranlarda sürücü belgesine sahip olma şartı aranması zorunluluktur. Ancak işveren tarafından sekreterlik ya da bilgisayar operatörlüğü için sürücü belgesine sahip olma şartı aranması, herkese uygulanan eşit bir muamele gibi görünse dahi, hiçbir zaman

---

7 <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/AYRIMCILIK-VE-ENGELLI-HAKLARI.pdf>

8 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf_s.15,25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

sürücü belgesi alamayacak olan görme engelliler için ayrımcı muamele oluşturmaktadır.⁹

Bir başka örnek ise; engelliler düşünülmeden yapılan merdivenler verilebilir. Erişilebilirlikle ilgili ortaya çıkan bu sorun engellilere doğrudan bir yasak getirmese de engellilerin belirli bina veya alanlara ulaşımını engellemektedir. Buradan hareketle, ayrımcılığın ortadan kaldırılması için bu iki tip ayrımcılığın birlikte ele alınması gerekmektedir.¹⁰

Dolaylı ayrımcılığın üç unsuru vardır;

- Ortada görünüşte tarafsız bir uygulama, tedbir ya da kuralın bulunması,
- Bu tarafsız uygulama, tedbir ya da kuralın olumsuz sonuçlar doğurması veya böyle bir ihtimal yaratması,
- Bu tarafsız uygulama, tedbir ya da kuralı meşru kılacak bir nedenin bulunup bulunmadığı.¹¹

Temelde kabul edilmesi gereken, herkese aynı şekilde davranılmasının, toplum içinde eşitsizliğe neden olabileceği gerçeğidir.

Doğrudan ayrımcılıkla, dolaylı ayrımcılık arasındaki en temel fark, birincisi farklı muameleyi yasaklarken, ikincisinin ayrımcı etkileri olan aynı muameleyi yasaklamasıdır.

Dolayısıyla Ayrımcılık: Bir kişinin, kendisiyle bağlantılı bir başka kişinin nitelikleri nedeniyle ayrımcılığa uğramasıdır¹².

9 <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/AYRIMCILIK-VE-ENGELLI-HAKLARI.pdf>

10 Engelli Kadınların Hak Temelli Mücadelede Adımlar Projesi, Mayıs 2015, Ankara

11 <https://www.kaosgl.org/haber/dogrudan-dolayli-ve-baglantili-ayrimcilik> 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

12 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 17, 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

Örneğin; çocuğu engelli olan bir kadının, işi aksatacağı düşüncesiyle işe alınmaması, eşi farklı bir etnik gruba mensup olan bir bireye ev kiralanmaması ya da farklı dine mensup garson çalıştırdığı için o restorana gidilmemesi durumlarında dolayısıyla ayrımcılık söz konusu olur.

Çoklu Ayrımcılık (Kesişen Ayrımcılık): Bir kişinin birden çok temelde ayrımcılığa uğraması durumunu ifade eder. Çoklu temelde ayrımcılık bir kişinin farklı alanlarda farklı temelde ayrımcılığa uğraması ile gerçekleşebileceği gibi, bir kişinin tek bir olayda birden fazla temelde ayrımcılığa uğraması şeklinde de gerçekleşebilir. Örneğin; bir kişi hem siyah hem de kadın olduğu gerekçesiyle işe alınmıyorsa çoklu temelde ayrımcılık söz konusudur.¹³

Eşcinseller, göçmenler, kadınlar ve engelli bireyler çoklu ayrımcılığa maruz kalan gruplara örnek gösterilebilir.

Taciz: Irk veya etnik köken, din veya inanç, yaş, engellilik ve cinsel yönelim gibi nedenlerden herhangi birisiyle ilgili olarak bir kişinin onurunu zedelemek ve gözdağı veren, düşmanca, aşağılayıcı, küçük düşürücü ya da saldırgan bir ortam yaratmak amacı veya etkisiyle o kişi için istenmeyen bir fiil gerçekleştirilmesidir.¹⁴

Yapılan davranışın onur kırıcı veya aşağılayıcı etkisi olması, tacizin varlığı için yeterli bir unsurdur. Yani davranışın amacı taciz olmasa bile, bu tür bir sonuç doğurduğu hallerde tacizin varlığı kabul edilmelidir. Farklı bir etnik gruba mensup olduğu bilinen bir ailenin, yaşadığı evin kapısının işaretlenmesi tacize girdiği gibi, belli bir mezhebe ilişkin hakaret içeren sözlerin yazılı olduğu pankartların asılması da taciz kapsamında değerlendirilir.¹⁵

---

13 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 21, 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

14 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 18, 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

15 <http://siginaksizbirdunya.org/images/files/toplumsal-cinsiyet-ve-engelli-kadin.pdf> 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

Makul Uyumlaştırma: Engelli kişiler açısından, işveren veya herhangi bir kişi ya da kuruluşun, bir hükmün, ölçütün veya uygulamanın beraberinde getirdiği dezavantajları ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri almasıdır.¹⁶ Örneğin; tekerlekli sandalyeli çalışanların işyerlerine erişimi için düzenlemelerin yapılması, çalışma saatlerinin ayarlanması, ofiste kullanılan araçların onların kullanabileceği şekilde ayarlanması, görevlerin çalışanlar arasında tekrar dağıtılması.

Mağdurlaştırma: Bir kişinin ayrımcılığa uğradığı gerekçesiyle yaptığı şikâyet sonucunda kötü davranışla karşılaşması veya farklı muamele görmesi olarak tanımlanabilir. Yine bir kişinin, ayrımcılığa uğradığı gerekçesiyle şikâyette bulunan başka bir kişiyi desteklemesi sonucunda benzer muamelelerle karşılaşması da mağdurlaştırma olarak değerlendirilebilir.¹⁷

Mağdurlaştırma, bir ayrımcılığın ortaya çıkmasını engellemek ya da cezalandırmak şeklinde ortaya çıktığından ayrımcılık eylemi sayılmaktadır.

Geçici Özel Önlem

Ayrımcılık konusunda, toplumda belki de en çok duyulan kavram “pozitif ayrımcılık” olarak bilinen geçici özel önlemdir. Özel önleme ihtiyacı duyulmasının nedeni, eşitliğin sağlanabilmesi için, ayrımcılık yasağının yanı sıra, ayrımcılığa maruz kalma riski taşıyan, toplumun dezavantajlı gruplarına mensup kişilerin (engelliler, kadınlar, azınlıklar gibi) özel olarak desteklenmesi gerekliliğidir.

İstihdam alanında engellilere kota uygulanması, siyasi partilerin seçimlerde kadın kotası uygulaması da buna örnek verilebilir. İlk bakışta bu durum

16 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 20, 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

17 https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 22, 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

eşitsizlik gibi görünse de aslında fiili eşitsizliği gidermeye yönelik bir geçici özel önlemdir.

Bu noktada toplumda dezavantajlı olduğu düşünülen kişiler açısından geçici önlemler alınması, eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir; çünkü bu farklı muamele haklı nedenlerin bir sonucudur. Tersine bir durum ise, fiili eşitsizliği koruma anlamına gelmektedir.¹⁸

Cinsiyete Dayalı Ayrımcılığa Yakından Bakmak

Ayrımcılık tanımlarına ve genel kavramlarına değindikten sonra ayrımcılığın en fazla görülen biçimlerinden biri olan cinsiyete dayalı ayrımcılığa biraz daha yakından bakalım.

Cinsiyet ayrımcılığı, nitelik bakımından eşitliği bulunan kişilerin yalnızca cinsiyetlerine bağlı olarak farklı muamele görmeleri durumu olarak tanımlanır (HRDC, 2002: 14).¹⁹

Tarih boyunca cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizlikleri ile en fazla karşı karşıya kalan kadınlar olmuştur. Erkeklerden daha aşağı statüde görülmüşler ve erkeklere nazaran daha az hak, olanak ve şansa sahip olmuşlardır. Birçok ülkede eşitliğe yönelik gelişmeler kaydedilmesine rağmen, kadınlar hala ayrımcılığa maruz kalabilmekte, cinsel istismar ve aile içi şiddete uğrayabilmektedirler. Kuşkusuz, bunda geleneksel cinsiyet rollerinin ve bu rollerin öğrenildiği sosyalleşme sürecinin etkisi büyüktür.

---

18 <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/AYRIMCILIK-VE-ENGELLI-HAKLARI.pdf>

19 MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2015, Cilt 2, Sayı 3, s 66-81

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin (CEDAW) 1. maddesi kadınlara Yönelik ayrımcılığı şu şekilde tanımlamaktadır:

“Kadınlara karşı ayrımcılık, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerinin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmasını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama ve kısıtlama anlamına gelir.”

Kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı birçok toplumda görülmekle birlikte, ayrımcılığının türü ve derecesi farklıdır. Gelişmiş ülkelerde cinsiyet ayrımcılığı, kadınların çalışma yaşamında işe alınma aşamasında ve terfide karşılaştıkları engeller ile aynı iş için erkeklere nazaran az ücret almaları gibi konularda belirginleşirken, gelişmekte olan ülkelerde belirtilen konuların yanı sıra daha çok şiddete uğrama ve eğitim olanaklarından yararlanamama gibi temel alanlarda gözlemlenmektedir.

Kadınlara karşı ayrımcılığın boyutu istatistiklerle daha net görülebilmektedir.

Siyasete Katılım

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından 2005 yılından bu yana hazırlanan, tüm dünyada devlet yönetimindeki ve parlamentodaki kadınların sıralamasını gösteren “Siyasette Kadın 2020” haritasına göre, 4’te 3’ünün erkekler tarafından tutulduğu parlamentolarda, kadınların oranı az bir artış gösterse de hala yetersizdir. Dünya parlamentolarındaki kadın oranı ancak yüzde 24,9’dur.

Türkiye, kadın milletvekili sıralamasında 193 ülke arasında 122. sırada, kadın bakan sıralamasında ise 190 ülke arasında 138. sırada bulunmaktadır.

Kadın Adayları Destekleme Derneği (KADER) nin 31 Mart 2019 yerel seçimleri öncesi yaptığı açıklamaya göre 8.257 belediye başkan adayının

sadece 652'si yani %7.89'u kadın adaylardan oluşmaktaydı ve bu kadın adaylardan sadece 41 tanesi belediye başkanlığı koltuğuna oturabilmiştir.²⁰

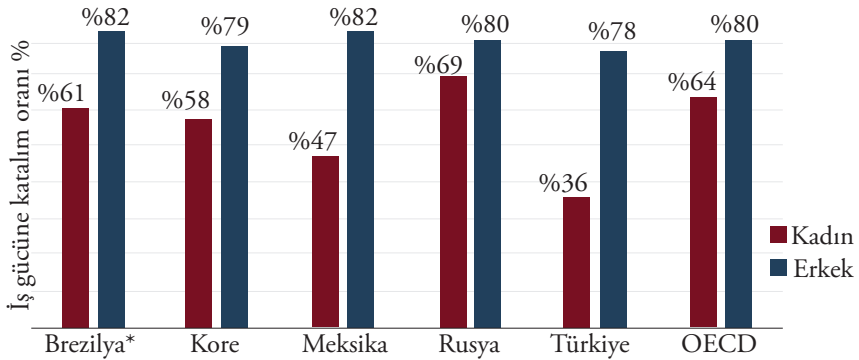
İş Gücüne Katılım (İstihdam)

Türkiye'de işgücü içerisindeki her 10 kadından yalnızca 3'ü istihdama katılabilmektedir. Kadınların istihdama katılım oranı yüzde 29,4 iken erkeklerin istihdama katılım oranı yüzde 65,7'dir.

AB üye ülke ortalamasında kadınlarda istihdama katılım oranı yüzde 48,7, erkeklerde yüzde 60,6; OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) üye ülke ortalamasında kadınların istihdam oranı yüzde 50, erkeklerin istihdam oranı yüzde 65'dir.

2019 yılında 500 bin kadın ev içi bakım hizmetleri nedeniyle işinden ayrılmış, 12 milyon kadın ise ev işleri nedeniyle çalışma hayatına girememiştir.

2018 yılında erkeklerle kadınlar arasındaki cinsiyete dayalı ücret farkı yüzde 8 olarak gerçekleşmiştir. Yani kadınlar erkeklerden yüzde 8 daha az kazanmıştır.²¹

20 <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/222188-siyasette-kadin-2020-haritasi-turkiye-122-sirada> 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

21 <https://sarkac.org/2018/03/turkiyede-kadin-erkek-esitsizligi/> 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

Eğitime Katılım

Kadınların eğitime erişimi ve aldıkları toplam eğitim süresi açısından toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim sisteminin en önemli sorunlarından birisini oluşturmaktadır. Örgün eğitimin tüm kademelerinde cinsiyete dayalı eşitsizlik göze çarpmaktadır. Aynı zamanda toplam nüfusun eğitimden aldığı pay açısında da kadınların aleyhine bir durum söz konusudur. Okuma yazma bilmeyenlerin ağırlıklı kısmını kadınlar oluşturmaktadır.²²

Eğitim hakkında kadın ve erkeklerin eşit olarak yararlanmasını sağlamak devletin anayasal yükümlülüğüdür. Bunun ön koşulu ise toplumsal cinsiyet eşitliği “eğitimde eşit muamele ve eşit fırsatların sunulması; kadınlar ve erkekler için inşa edilen ve eşitsizliklerin temelini oluşturan sosyal normlardan, kalıp yargılardan arınılmasıdır”. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamamasının getirdiği en önemli risklerden biri okul terkidir. Okul dışına itilme, okul dışına çekilme kavramları göz önünde bulundurularak toplumsal cinsiyet kaynaklı ayrımcılıklar ve eşitsizlikler nedeniyle okul terkinin önüne geçilmelidir.²³

Kız çocuklarının karşılaştığı erken yaşta ve zorla evlilikler, ev işleri, evdeki bakım hizmetlerinin kendilerine yüklenilmesi (kardeş, hasta, yaşlı, engelli bakımı), yoksulluk nedeniyle ailenin eğitim olanağını erkek çocuk için kullanması, mevsimlik tarım işçiliği, geleneksel ataerkil tutumlar, okulun uzakta olması gibi nedenlerle pek çok kız çocuğunun eğitim hakkı ellerinden alınmakta, eğitimini yarıda bırakmasına neden olunmaktadır.

6287 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile 2012 yılında zorunlu ve kesintili (4+4+4) eğitim uygulamasına geçildi. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ortaöğretim düzeyinde kız çocukların net okullulaşma oranı %69.31 iken, 2016-2017, 2017-2018 ve 2018-2019 eğitim yılları için sırasıyla %82.38, %83.39 ve %83.88 oldu. İlgili değişiklikle birlikte bu kademedeki kız öğrencilerin yanı sıra oğlan öğrencilerin de net okullulaşma oranlarında benzer bir artış gözlemlendi. Orta öğretim düzeyinde kız öğrencilerin

22 https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/76316/mod_resource/content/0/5.%20kuramsal%20yaklaşımlar%202.pdf 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

23 Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim İzleme Raporu 2019, s. 36

okullulaşma oranlarında artış gözlemlense de kız ve oğlan çocukları arasındaki okullulaşma eşitsizliğinin kırılmadığı ve hala bu kademe için önlemler alınması gerektiği söylenebilir.²⁴

Üniversite eğitiminde ise; YÖK tarafından açıklanan istatistiklere göre, Türkiye’de 2018-2019 öğretim yılında üniversitelerde 7 milyon 740 bin 502 öğrenci eğitim almaktadır. Öğrencilerin 4 milyon 64 bin 516’sı erkek, 3 milyon 675 bin 986’sını kız öğrenciler oluşturmaktadır.²⁵

Cinsel Yönelim Ayrımcılığı

Dünyada ve ülkemizde en fazla görülen ayrımcılık biçimlerinden birisi de bireylerin cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliği nedeniyle maruz kaldığı ayrımcılıktır. Cinsel yönelimi nedeniyle damgalanmak, temel insan haklarından tam olarak yararlanamamak, nefret suçlarının mağduru olmak, saldırıya uğramak, örgütlenme haklarının engellenmesi ya da toplantı ve gösteri düzenlemelerinin yasaklanması en sık rastlanan ayrımcı uygulamaların bazılarıdır. Bazı ülkelerde LGBTİ +’lar, cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri nedeniyle işkence görme ya da idam edilme riski ile karşı karşıyadır.

Cinsel yönelime ilişkin ayrımcılığın boyutunu bu alanda yapılan araştırmaların sonuçlarında görmek mümkündür.

“Türkiye’de Biz’lik, ‘Öteki’lik, Ötekileştirme ve Ayrımcılık: Kamuoyundaki Algılar ve Eğilimler” adlı araştırmanın sonuçlarına göre, herkesin çoğunluğunkinden farklı cinsel yönelimlerini serbestçe yaşayabilmesi hakkının tamamen kısıtlanabileceğini söyleyenlerin oranı %53 iken, kimlerin kimliklerini rahatça açıklayamayacağına dair soruya “homoseksüellik gibi başkalarından farklı cinsel yönelimleri olan” kişiler yanıtını verenlerin oranı %72’dir.²⁶

24 Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim İzleme Raporu 2019, s. 37

25 https://basin.yok.gov.tr/InternetHaberleriBelgeleri/Internet%20Haber%20Belgeleri/2019/168_istatistikler_yayimlandi.pdf 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

26 Yılmaz H., Haziran 2010, “Türkiye’de ‘Biz’lik, ‘Öteki’lik, Ötekileştirme ve Ayrımcılık: Kamuoyundaki Algılar ve Eğilimler”, Açık Toplum Vakfı ve Boğaziçi Üniversitesi

Kadir Has Üniversitesi, “Türkiye Eğilimler Araştırması 2019” da araştırmanın “sosyal-kültürel göstergeler” bölümünde, sosyal kimliklere göre kamuoyunun farklı kimliklerle “komşu olma” isteği sorgulanmış, istenmeyen komşu “eşcinsel” gene birinciliği kimseye bırakmamış, öte yandan on yıldır yapılan araştırmada 2018’de eşcinsel komşu istemeyenlerin oranı yüzde 55.3 iken, 2019’da eşcinsel komşu istemeyenlerin oranı yüzde 46.5’e düştüğü görülmüştür.²⁷

Ayrımcılıkla Mücadele

Ayrımcılık sorunu çok boyutlu bir sorun olmasına karşın ayrımcılıkla mücadelede ön plana çıkan mücadele aracı ‘Pozitif Ayrımcılık’tır.

Pozitif ayrımcılık, yasalarla ancak şekli olarak sağlanan fiili olarak da sağlanmasını amaçlayan bir mücadele aracı ve farklı grupların eşitliğini tesis etmeye yarayan bir siyaset biçimi, siyasilerin geliştirdiği bir politika olarak ifade edilebilir. Ancak ayrımcılık bugün birçok kişinin dünyayı algılama şekli, davranış biçimi haline gelmiştir. Bu nedenle kişilerin ayrımcı bakışlarını, algılayışlarını, davranışlarını değiştiremezsek fiili eşitlik sağlamaya yönelik uygulamalar ve siyasi politikalar sadece iyi niyetlerle sınırlı kalır. Pozitif ayrımcılık uygulamalarının başarısı, kişilerin -ayrımcılık yapan kişilerin – düşüncelerinin, davranışları dönüştürmesiyle mümkündür.²⁸

Kadınlara yönelik ayrımcılık sorununun çözümünde uluslararası sözleşmelerin bilinirliği, savunuculuğu ve sözleşme hükümlerinin taraf devletçe uygulanıp uygulanmadığının izlenmesi son derece önemlidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayarak uzun yıllar, uluslararası hukuk alanında kadın haklarının klasik ilkeler olarak adlandırılan eşitlik ve ayrımcılık yasağı ilkeleri ile güvence altına alındığı savunulmuştur.

27 <http://www.haberdetoplumsalciinsiyet.org/araştırma-ve-analizler/araştırma-ve-raporlar/lgbtilar-esit-haklara-sahip-olmalıdır-diyenler-artti/25> Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

28 Akdemir D. Ş., 2014, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Ayrımcılığın İnsan Hakları Boyutu ve “Pozitif Ayrımcılık”, Cilt 3, Sayı 4, s. 899

Bu ilkelere göre, herkes için tanınan haklar kadınlar için de geçerlidir. Devletler, herkes için tanınan hakların uygulamasında eşitlik ilkesine uymalı, ayrımcılık yapmamalıdır. Ancak, zaman içinde herkes için tanınan hakların kadınların korunması için yeterli olmadığı görülerek, özellikle kadın hareketlerinin olağanüstü çabalarıyla bu ilkeler üzerine kurulu ek haklar tanınmaya başlamıştır.

BM'nin dünya kadınlarının eşit haklar ve eşit olanaklar elde etme mücadelesi sonucunda insan haklarının gerçekleşmediğini görmesiyle, nihayet Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması (CEDAW) Sözleşmesi 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10'u çekimser olmak üzere 130 üye devletin oyuyla kabul edilmiştir. Sözleşme 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. CEDAW yürürlüğe girdiği tarihten günümüze kadar 191 ülke tarafından imzalanmıştır.

Türkiye, 1985 yılında "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)"ni imzalayarak, kadınlara karşı ayrımcı nitelik taşıyan hukuksal düzenlemeleri kaldırma, fiili eşitliği sağlama ve kalıp yargılar/geleneksel uygulamaları yok etme sözü vermiştir.

CEDAW dünya genelinde kadınlara karşı ayrımcılığı ve cinsiyete dayalı eşitsizliklerin çeşitli biçimlerini ayrıntılı bir biçimde tanımlayan, yasaklayan ve eşitsizliklerin giderilmesi için imzacı devletleri önlemler almaya zorlayan ilk uluslararası sözleşmedir.

Sözleşme gereklerinin taraf devletler tarafından yerine getirilip, getirmediğinin denetlenmesi CEDAW Komitesi tarafından takip edilmektedir. CEDAW Komitesi taraf devletlerin kendilerine sundukları raporları inceler ve değerlendirir. Komite taraf devletin sunduğu ülke raporlarının devlet görevlilerinin katılımıyla tartışıldığı yapıcı diyaloglarda ve taraf devletlerden alınan raporların incelenmesine dayanan tavsiyelerde bulunabilir. Sivil toplum örgütleri ise, devlet veya ülke raporu diye anılan

resmi raporlara paralel ancak sorunları bu kez kadın bakış açısından ve sivil toplum gözüyle, çözüm önerileriyle birlikte anlatan gölge raporlarını BM CEDAW Komitesine sunar.²⁹

Kadına yönelik ev içi şiddet kadınların cinsiyetlerinden dolayı maruz kaldıkları en yaygın ayrımcılık biçimlerimden biridir.

Türkiye'nin kadın haklarının geliştirilmesi çerçevesinde taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden birisi de, "Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev) İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" (İstanbul Sözleşmesi)'dir.

Sözleşme, kadın ve erkek arasında yasal ve fiili eşitliğin gerçekleşmesinin kadınlara yönelik şiddeti önlemede önemli bir unsur olduğunu kabul eder ve kadınlara yönelik şiddetin, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel tezahürü olduğunu ve bu güç ilişkilerinin erkekler tarafından kadınlar üzerinde tahakküm kurulmasına ve kadınlara yönelik ayrımcılık yapılmasına yol açtığını ve kadınların ilerlemelerinin önünde engel olduğunu söylemektedir.

Bu sözleşme ile ayrıca, bağımsız bir denetim/izleme mekanizması öngörülmüş, taraf devletlerin, taahhütlerine uyup uymadıkları, sözleşmeyi uygulayıp uygulamadıkları izleme altına alınmıştır. Sözleşmenin izleme mekanizmaları GREVIO (Kadına Yönelik Şiddet Ve Ev İç Şiddet Uzman Grubu) ve Taraflar Komitesidir.

CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi hakkında daha ayrıntılı bilgileri kitabın "Yasal haklar" bölümünde bulabilirsiniz.

Ayrımcılıkla mücadelede en önemli sorun ayırım uygulayanın ve uygulanan taraflar arasında iletişimin tamamen kopmasıdır. Ayrımcılık sorunu

29 Türk Kadınlar Birliği CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, "Anılar, Dokunuşlar, Başarılar, Tarih, Kazanımlar", 2019, TED Matbaacılık, s. 27-46

30 <http://www.turkkadınlarbirligi.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zleşmesi>

ancak iletişim kurarken bütün maskelerden sıyrılarak doğru ve samimi iletişim yoluyla aşılabılır. Akademik çevreler, medya ve sivil toplum örgütleri koparılan iletişimin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Sivil toplum örgütleri etkinliklerde, iletişim olanaklarını, özellikle de medyayı kullanarak, bu amaçla hareket edecek kişi ve kurumları aralarına almalı, ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik mümkün olduğunca büyük çapta bir çalışmaya var güçleriyle katılmalıdır. Bunu başaranlar, insanları etrafına toplayabilecek, kardeşliğin, dostluğun hüküm sürmesine katkı sağlayacak, geleceğe güzel bir örnek bırakabileceklerdir.³¹

Cinsiyete Dayalı Ayrımcılığın Önlenmesi Konusunda İyi Örnekler; Medeni Kanun 159. Maddenin İptali

4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren 743 sayılı Medeni Kanununun 159. maddesi, evli bir kadının ancak koca izniyle bir iş ve sanatla meşgul olabileceğine hükmediyordu. Kocanın izin vermemesi halinde kadın mahkemeye başvurabiliyor, mahkeme kadının çalışmasının aile birliğine zarar vermediğine kanaat getirirse çalışma iznini veriyordu.

Türkiye'de yürürlüğe girdiği 4 Ekim 1926 senesinden 1990'a kadar Türk Medeni Kanununun 159. maddesi değiştirilmemiştir.

İzmir'de yaşayan ve kocasının izniyle turistik yerlerde halk türküleri seslendirerek çalışan bir kadın, kendisini çalıştırıp adeta sömüren kocasından boşanmak için dava açtı. Ancak daha öncesinde çalışma için izin veren koca boşanma davası açılınca kadına verdiği çalışma iznini geri çekti. Bu nedenle kadın hem çalışma izni istemek hem de Medeni Kanununun 159. maddesinin Anayasanın 10. maddesine aykırı olduğunu, bu madde ile erkeğe ayrıcalık tanınarak, cinsiyeti dolayısı ile kadının kocaya köle yapıldığını ileri sürerek 14 Nisan 1990 tarihinde dava açtı. İzmir 4. Sulh Hukuk Mahkemesi, kadının ileri sürdüğü savların ciddi olduğu kanısına vararak, 25 Mayıs 1990 tarihinde "Türk Kanunu Medenisinin "Karının meslek veya sanatı" başlıklı

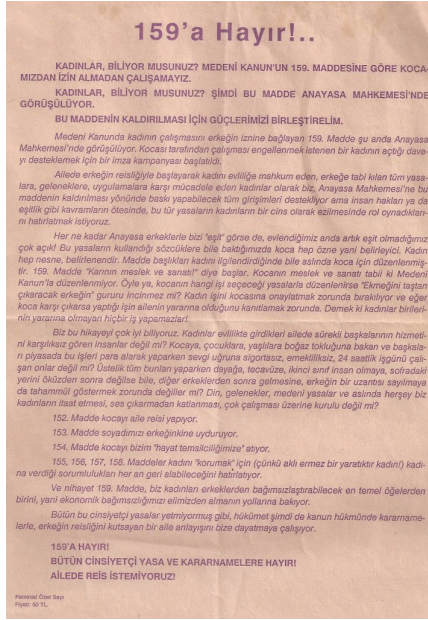
---

31 https://insamer.com/tr/bir-hak-ihlali-olarak-ayrimcilik_117.html 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

159. maddesinin Anayasanın 10, 49. ve 50. maddelerine aykırılığı gerekçeleri ile iptali isteminde bulunarak, Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

159. maddenin iptal istemiyle Anayasa Mahkemesine gidilmesi üzerine, İstanbul'daki feminist kadınlar Ağustos 1990'da bir imza kampanyası başlattılar ve 5000 adet bildiri dağıttılar. 23-24-25 Ağustos tarihlerinde Ortaköy, Üsküdar ve Kadıköy'de stantlar açılarak imza topladılar. 2500 imzanın toplandığı dilekçe 16 Eylül 1990 tarihinde Anayasa Mahkemesine gönderildi. Anayasa Mahkemesi bu başvuruyu değerlendirdi ve 29 Kasım 1990 tarihinde 159. maddeyi iptal etti.

159'a HAYIR kapsamında imza kampanyasında dağıtılan broşür.³²

Kadın örgütlerinin mücadeleleri sonucunda -her ne kadar yeterli olmasa da- yasalarda kadınlar aleyhine ayrımcılık yaratan pek çok madde değıştirilmiştir.

32 <https://www.catlakzemin.com/23-agustos-1990-evli-kadınların-calismasi-icin-koca-izni-kaldirilsin/> 25 Mayıs 2020 tarihinde erişilmiştir.

Eğitimde kız çocuklarına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik düzenlenen çeşitli kampanyalar da iyi uygulama örnekleri olarak gösterilebilir. Örneğin: Millî Eğitim Bakanlığının UNICEF ile birlikte yürüttüğü projelerle “Haydi Kızlar Okula” kampanyaları kız çocuklarının okullaştırma oranını arttırmıştır.

Yine Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinin yıllarca köylerde ve kız çocuklarının okullaştırma oranlarının düşük olduğu yerlerde yürüttüğü “Haydi Kızlar Okula” kampanyası ile eğitim alanında cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayan pek çok kız çocuğu yararlanmıştı. Kadın istihdamını arttırmak, iş yaşamında kadına yönelik ayrımcılığı önlemek için çeşitli şirketlerin yaptığı bazı uygulamalar da iyi örnekler arasında gösterilebilir.

Örneğin;

- Eczacıbaşı topluluğunda “Cinsiyetten Arındırılmış Özgeçmiş” uygulamasıyla işe alımlarda özgeçmişler isim, soy isim, fotoğraf, cinsiyet bilgisi, medeni hal gibi alanlardan arındırılmış olarak buluşturuluyor. Ayrıca işe alımlarda eşit iki aday arasından kadın aday seçiliyor.
- Aras Kargo, 2014 yılında BM’de “Kadınların Güçlenmesi Prensipleri”ni imzaladı ve bu söz çerçevesinde, kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapıyor. Örneğin, okul çağında çocukları olan kadınlara yılda 4 tam gün idari izin veriliyor. Okulun ilk ve son günü ile aşı günlerinde kadınlar izinli sayılıyor, kadın aday önerenlere prim veriliyor.
- Danone, KAGİDER işbirliği ile “İyi ki Annem Çalışıyor!” farkındalık kampanyasını başlattı. Böylece hem çalışmayı bırakmış anneleri cesaretlendirmeyi amaçlıyor, hem de çalışan anneleri işte kalmaya teşvik ediyorlar. Şirket içinde de yasal izne ek 2 hafta annelik ve babalık izni, yarı zamanlı, esnek ve evden çalışma opsiyonu, okulun ilk ve son günü izin hakkı, tüm aile için özel sağlık sigortası gibi haklar veriliyor.
- Yeşim Tekstilin 2 bin 380 çalışanından 1.166’sı kadın. Yeşim Tekstil, kadın çalışan sayısını arttırmak için kadın istihdamında en büyük engel olan kreş sorununu çözdü. 30. yılını kutlayan kreş, Yeşim tekstil çalışanlarının 0-6 yaş grubundaki çocuklarına ücretsiz hizmet veriyor. 1000 çocuk kapasiteli kreşe, yaklaşık 200 çocuk devam ediyor. Kreşte

22 kişilik uzman bir ekip çalışıyor. Yeşim Tekstil, ayrıca 2013 yılından bu yana “Kelebeğin Dünyası” isimli bir projesini uyguluyor. Proje kapsamında ‘kadın ve sağlık’, ‘kadın ve hukuk’, ‘kadın ve aile/kişisel gelişim’ konularında farkındalık yaratılması amaçlanıyor. ‘Evde ve İşte Eşitlik Projesi” kapsamında çalışmalar yürütülüyor.

- Microsoft çalışanlarının yüzde 40’a yakını kadın. Şirkette kadın aday öneren çalışanlara para ödülü veriliyor. Aynı zamanda yeni mezun ve uzun dönem stajyer alımlarında yüzde 50’lik kadın aday seçim kriteri var. Microsoft 2017’de tüm dünyayla beraber Türkiye’deki çalışanları için de 16 haftalık doğum iznini 20 haftaya çıkarttı.

Son Söz

Ayrımcılık, elinizdeki kısa yayında genel hatlarıyla açıklanmaya çalışılmış ancak çok yönlü incelenmesi gereken bir konudur. Bu kitapçıkta ayrımcılık olgusunu tanımlamaya, ayrımcılıkla bağlantılı diğer olguları ve kavramları açıklamaya, ayrımcılık örneklerini sunmaya, uluslararası ve ulusal hukuk boyutunda ayrımcılığı yasaklayan ilkeleri ve kuralları olabildiğince ortaya koymaya ve ayrımcılık yasağını uygulayan iyi örnekleri paylaşmaya çalıştık. Ancak ayrımcılık ile mücadelede unutulmaması gereken çok önemli bir nokta bulunmaktadır. Yeryüzünün en demokratik, en mükemmel ilkelerini ve kurallarını yasalastırmış toplumlarda bile eğer bir hakkı talep eden ve uygulanmasını isteyen yurttaşlar yoksa, hukuk da yoktur. Kısacası, ayrımcılık, ancak geniş toplum kesimleri örgütlenir ve bununla bilinçli bir şekilde mücadele ederse son bulacaktır.

Bu yayının böyle bir başarıya katkıda bulunması umuduyla...

Kaynakça

1. KAMER Kadın Merkezi Grup Çalışması El Kitabı, 2003, Yaylacık Matbaacılık, s. 229-243
2. <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/AYRIMCILIK-VE-ENGELLI-HAKLARI.pdf>
3. Göregenli, M., Mayıs 2008, İnsan Hakları Ortak Platformu, “Ayrımcılık ve İnsan Hakları” Aralık 2007 Çalışma Toplantısı Raporu
4. Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim İzleme Raporu 2019, s. 36-37
5. Yılmaz H., Haziran 2010, “Türkiye’de ‘Biz’lik, ‘Öteki’lik, Ötekileştirme ve Ayrımcılık: Kamuoyundaki Algılar ve Eğilimler”, Açık Toplum Vakfı ve Boğaziçi Üniversitesi
6. Akdemir D. Ş., 2014, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Ayrımcılığın İnsan Hakları Boyutu ve “Pozitif Ayrımcılık”, Cilt 3, Sayı 4, s. 899
7. Türk Kadınlar Birliği CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, “Anılar, Dokunuşlar, Başarılar, Tarih, Kazanımlar”, 2019, TED Matbaacılık, s. 27-46
8. MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2015, Cilt 2, Sayı 3, s 66-81
9. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Ayrimcilik_Yasagi_Kavram_Hukuk_Izleme_ve_Belgeleme.pdf s. 12-22
10. <https://www.kaosgl.org/haber/dogrudan-dolayli-ve-baglantili-ayrimcilik>
11. <http://siginaksizbirdunya.org/images/files/toplumsal-cinsiyet-ve-engelli-kadin.pdf>
12. <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/222188-siyasette-kadin-2020-haritasi-turkiye-122-sirada>
13. <https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/916/original/rapor.pdf?1583398048>
14. <https://sarkac.org/2018/03/turkiyede-kadin-erkek-esitsizligi/>
15. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/76316/mod_resource/content/0/5.%20kuramsal%20yaklaşımlar%202.pdf
16. https://basin.yok.gov.tr/InternetHaberleriBelgeleri/Internet%20Haber%20Belgeleri/2019/168_istatistikler_yayimlandi.pdf
17. <http://www.haberdetoplumsal-cinsiyet.org/arastirma-ve-analizler/arastirma-ve-raporlar/lgbtiler-esit-haklara-sahip-olmalidir-diyenler-artti/>
18. https://insamer.com/tr/bir-hak-ihlali-olarak-ayrimcilik_117.html
19. <https://www.catlakzemin.com/23-agustos-1990-evli-kadınların-calismasi-icin-koca-izni-kaldirilsin/>
20. <http://www.turkkadınlarbirligi.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zle%C5%9Fmesi>

4. BÖLÜM

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler

Huriye Karabacak

Giriş

Bu bölüm şiddete maruz kalan kadınların, temel yasal hakları ve kadın haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin önemi konusunda bilgilendirilmeleri için hazırlanmıştır.

1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Temel Yasal Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddet; Kadına Yönelik Şiddet bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, kadınlara kadın oldukları için uygulanan ve fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya acı veren veya verebilecek her türlü eylemdir.

Yasal düzenlemelerde de tanımlanmış olan kadına yönelik şiddetin pek çok biçimi hukuki, idari ve cezai yaptırımlara bağlanmış olup şiddete maruz kalan kadınların başvurabilecekleri ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli yasal mekanizmalar bulunmaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede ulusal düzeyde dört temel yasal düzenleme öne çıkmaktadır;

1. **Anayasa**, kadın-erkek herkesin temel hak ve özgürlüklerinin sayıldığı ve kadın-erkek eşitliği ilkesinin güvence altına alındığı en üst bağlayıcı yasal düzenlemedir.
2. **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (Medeni Yasa)** evlenme, boşanma, çocukların velayeti, mal rejimi ve miras gibi özel hukuk konularını düzenleyen ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli bir işlevi olan temel bir yasadır.
3. **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (Ceza Yasası)** suçları ve suç işlendiğinde uygulanacak tedbirleri ve cezaları düzenleyen yasadır. Hakaret, tehdit, yaralama, öldürme, taciz ve tecavüz gibi kadınlara yönelik yaygın bir şekilde işlenen suçlar ve cezaları da burada düzenlenmiştir.
4. **6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 sayılı Yasa)** kadına yönelik şiddete maruz kalındığında ulusal çapta başvurabilecek yasal düzenlemelerin

başında gelir. 6284 sayılı Kanunda özellikle şiddetle veya şiddet riskiyle karşı karşıya olduğunda acil durumlarda alınacak koruyucu ve önleyici tedbirler düzenlenmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, uluslararası alanda ise temel hak ve özgürlükler alanında üç Sözleşme öne çıkmaktadır;

1. **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)**, kadınlara karşı cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınların insan haklarının korunması için Birleşmiş Milletlerce çıkarılan ilk sözleşmedir.
2. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AIHS)**, Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin açıkladığı hakların evrensel ve etkin olarak tanınmalarını ve uygulanmalarını sağlamayı hedefleyen ve insan hakları ile temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla Avrupa Konseyince çıkarılan ilk sözleşmedir.
3. **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)**, kadınların her türlü şiddete karşı korunması, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi, bu eylemlerin kovuşturulması ve ortadan kaldırılması için Avrupa Konseyince çıkarılan ilk sözleşmedir.

1.2. Ulusal Düzenlemeler

1.2.1. Anayasa

Anayasa'nın 10.maddesine göre, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.” Bu maddeye göre, kadına yönelik ayrımcılığın ve şiddetin sonlandırılmasına ilişkin alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Anayasa'nın 41. maddesinde de ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığı

kabul edilmiştir. Maddeye göre, devlet ailenin huzur ve refahı için gerekli tedbirleri almakla ve çocukları ve kadınları her türlü istismara ve şiddete karşı korumakla yükümlüdür.

Anayasa'nın 11. maddesi gereği herkes, tüm kurumlar Anayasa'ya uygun davranmak zorundadır. Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz. 11.madde, 10 ve 41. madde ile birlikte değerlendirildiğinde, madde metninde yer verilen kurum ve kişilerin Anayasa'da yer alan eşitlik ilkesine aykırı davranamayacakları ve kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için gereken tüm önlemleri almakla yükümlü oldukları ortadadır.

Ayrıca Anayasa'nın kız çocuklarının ve kadınların haklarını koruyan ve yukarıda saydığımız uluslararası sözleşmeler dahil uluslararası mekanizmalara başvuru yapabilmelerini sağlayan 90. maddesi çok önemlidir. Bu maddeye göre; “...*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.*”

Bu nedenle, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konusundaki mevcut yasal düzenlemeler ile hazırlanacak tüm yasalar, tüzükler, yönetmelikler, genelgeler kadar bu alandaki tüm uygulamalar da aşağıda sayılan Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde belirtilen ilkeler ve standartlara uygun olmak zorundadır.

1.2.2. Medeni Yasa

Medeni Yasa (*Türk Medeni Kanunu*) kişilerin, aile, miras, eşya ve borç ilişkileri ile medeni hakları düzenler.

Yürürlükteki 2002 tarihli Medeni Yasa, özellikle aile hukuku alanında çok ciddi değişiklikler yaparak aileyi, kadın ve erkek arasında eşitlik temeline dayalı bir ortaklık olarak tanımlanmıştır. Eşler oturacakları konutu birlikte seçerler, çocuklarının velayetini birlikte kullanırlar ve evlilikte edinilen

mallarda ortaklaşa hak sahibidirler. Kadına yönelik şiddetle mücadelede öne çıkan medeni hukuk konuları şunlardır;

Evlenme Yaşı ve Şekli

Eşitliğin sağlanması için yapılan önemli değişikliklere rağmen Yasada evlenme yaşı, halen 18 yaş olarak düzenlenmiş değildir. Medeni Yasanın 11. maddesine göre erginlik 18 yaşın doldurulmasıyla başlar ancak evlenme de kişiyi ergin kılar ve Yasanın 124. maddesine göre 17 yaşındaki çocuklar ana-babalarının izni ile evlenebilir. Bu evlilik onları “reşit” kılar. 16 yaşındaki çocukların da “pek önemli bir sebebe” dayanarak hakim kararı ile evlenmelerine izin verilebilir. Bu düzenlemeler kız çocuklarının erken ve zorla evlendirilmeleri ile mücadelede engel olduğu gibi uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerle de aykırılık teşkil etmektedir. Medeni Yasada düzenlenen evlilik yaşının altında yapılan evlilikler aşağıda açıklandığı üzere Ceza Yasasındaki cinsel istismar suçunu oluşturur.

Medeni Yasaya göre sadece dini törenle yapılan evlilikler hukuken geçerli değildir. Bu evlilikler resmi nikâhlı eşlere tanınan hiçbir hakkı ve sorumluluğu doğurmaz. Bu nedenle evliliğin getirdiği miras, sağlık güvencesi, nafaka, dul aylığı gibi haklardan yararlanmak için resmi nikahla evli olmak gerekir.

Kadının Soyadı

Medeni Yasada kadın haklarına aykırı olan bir diğer düzenleme de kadının evlenmekle kocasının soyadını taşıyacağına ilişkin 187. maddedir. Kadınlar, sadece kendi bekarlık soyadlarını kullanma haklarını ise uluslararası sözleşme hükümlerine dayanarak (*AİHM: Ünal Tekeli-Türkiye kararı*¹) halen tek tek dava açıp Mahkemeden karar aldırarak kullanabilmektedirler. Oysa bu konuda dava açmayı gerekli kılmayacak genel bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

1 <http://www.aihmiz.org.tr/?q=node/111&karar=3>

Erken ve Zorla Evlendirmeler

Yasaya göre evlilik iki tarafın karşılıklı rızası ile gerçekleşir. Küçük ya da büyük yaşta olsun kimse evlenmeye zorlanamaz. 143. maddeye göre, resmi evlilik yapılmadan dini evlilik/tören yapılamaz. Yasanın 149,150 ve 151. maddelerine göre yanılma, aldatma ve korkutma yolu ile yapılan evliliklerin iptali istenebilir. Çocuk veya yetişkin kimse zorla evlendirilemez. Bu evlendirmeleri yapanlar aşağıda açıklanan Ceza Yasasına göre eylemlerine uyan çeşitli suçlardan cezalandırılırlar.

Boşanma

Evlenmek kadar boşanmak da bir hak olup evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Şiddete maruz kalan ve evliliğini şiddet altında sürdürmek istemeyen kadınlar da Medeni Yasaya göre boşanma davası açıp koşulları varsa kendileri ve çocukları için nafaka ve kendileri için maddi ve manevi tazminat isteyebilirler. Ayrıca kadınlar kendilerine ait olup da eşinde kalan çeyiz, ev eşyası ve ziynet eşyasının aynen iadesi veya bedelinin ödenmesi de isteyebilirler. Boşanmaya ilişkin düzenlemeler Yasanın 161 ve 184. maddelerinde yer almaktadır.

Evlilik Birliğinin Korunması

Madde 194'e göre; eşlerden biri, aile konutu için tapuya aile konutu şerhi koydurarak evin kullanımına ilişkin diğer eşin uzlaşmadan, tek taraflı ve habersiz tasarrufla bulunmasını engelleyebilir.

Madde 195 ve 196'ya göre; evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler.

Madde 198 ve 199'a göre eşlerden biri, birliğin giderlerine katılmazsa ve ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmez ise hakime başvurup borçlulara ait önlemler alınması ile tasarruf yetkisinin sınırlanmasını isteyebilirler.

Eşler Arası Mal Paylaşımı

Eşler arası mal rejimine ilişkin düzenlemeler Madde 202 ve devamında yer almaktadır. Yasaya göre, evlilik birliği içinde, 01.01.2002 tarihinden sonra edinilen mallar aksine bir sözleşme yapılmamış ise eşlerin ortak malları sayılır. Eşler evlilikte edinilen malların yarı yarıya sahibidirler. Ancak bağış, miras, manevi tazminat gibi kişisel mallar ortaklığın dışındadır.

Eşlerin boşanma davası açması ile birlikte veya boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 10 yıl içinde açılacak dava ile mal rejiminden kaynaklanan alacaklar talep edilebilir.

2002 yılından önce diğer eşin katkısı ile satın alınan ancak bir tarafın adına kaydedilen mallar nedeniyle katkı payı davası açılarak bu mallardaki haklar da talep edilebilir.

Miras Hakkı

Miras hakkına ilişkin hükümler Madde 495 ve devamında düzenlenmiştir. Yasaya göre kadınlar erkeklerle eşit miras hakkına sahiptir. Kadınların miras haklarından vazgeçmeleri ya da onun tamamını ya da bir kısmını erkek akrabalarına devretmeleri yönünde yapılan baskılar hukuka aykırıdır. Baskı, tehdit ya da hile ile miras payına el konuldu ise dava açıp miras payının geri alınması mümkündür

1.2.3. Ceza Yasası

Ceza Yasası(*Türk Ceza Kanunu*), ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türlerine ve uygulanmasına ilişkin

düzenlemelerden oluşmaktadır. Yasada kadına yönelik şiddet adı altında müstakil ayrı bir suç bulunmamaktadır ancak bu suçlara ilişkin eylemler farklı suç kategorileri içinde yer alabilmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz;

Kasten öldürme suçu (*TCK mad. 81*): Eşe veya alt soya karşı işlenirse bu ağırlaştırıcı sebeptir. Öldürme eylemi sözde namus bahane edilerek töre saiki ile işlenirse bu da ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmiştir.

İntihara yönlendirme suçu (*TCK mad. 84*): Kadına yönelik şiddet faillerinin cezadan kurtulmak için kız çocuklarını ve kadınları intihara zorladıkları pek çok vaka bulunmaktadır. İntihara yönlendirme suçtur. Ayrıca cebir ve tehdit kullanmak suretiyle kişilere intihara mecbur edenler kasten öldürme suçundan cezalandırılırlar.

Yaralama suçu (*TCK mad 86-88*): Yaralama suçunun eş, çocuklar, diğer aile üyelerine, gebe bir kadına karşı işlenmesi ve kasten yaralamanın kişilerin ağır ve kalıcı yaralanmalarına ve ölüme yol açması halinde faillere verilecek ceza arttırılır.

İşkence suçu (*TCK mad 94-95*): Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında işkence suçundan cezaya hükmolunur. Suçun gebe kadına karşı işlenmesi veya fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde ceza artırılır. İşkence, gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına veya çocuğunun düşmesine neden olmuşsa ceza artırılır.

Eziyet suçu (*TCK mad 96*): Bir kimsenin hem maddi vücut bütünlüğünün hem de manevi ruh sağlığının bozulması anlamına gelen eziyet suçunun, eşe, çocuklara veya diğer üst soya karşı işlenmesi yine cezada artırım sebebidir. Eziyetin yaralama, tehdit ve hakaretten farkı, eziyetin aynı fiilde tüm bu suçları ihtiva etmesi, eylemin süreklilik taşıması ve bir plan dâhilinde de icra edilebilir olmasıdır.

Cinsel saldırı ve cinsel taciz suçları (TCK mad 102,103,104, 105): “*Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar*” başlığı altındaki bölümde düzenlenen bu suçlar erken ve zorla evlendirmeler için de sıklıkla gündeme gelmektedir.

102. maddede yer alan cinsel saldırı: “*Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal etmek*”tir. Cinsel saldırı suçunun bu basit hali şikayete bağlıdır ve sarkıntılık düzeyinde kalması halinde verilecek ceza daha azdır. Ancak bu suçun, vücuda organ veya sair cisim sokularak tecavüz şeklinde gerçekleşmesi durumunda takibi şikayete bağlı değildir. Evlilik içinde eşin rızası dışında gerçekleştirilen cinsel birleşmeler tecavüz olarak kabul edilmiştir. Ancak bu suçun kovuşturulması eşin şikâyetine bağlıdır. Cinsel saldırı suçunun, beden ve ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı veya kamu görevinin/hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya üçüncü derece dahil kan ve kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı veya silahla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde, verilen cezaların yarı oranında artırılacağı kanunda ayrıca belirtilmiştir.

103. maddede yer alan çocukların cinsel istismarı: “*Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış*” ile “*diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar*”dır. Bu suçun cezası üç yıldan başlamakta ve müebbet hapis cezasına kadar çıkmaktadır. Çocukların Cinsel İstismarı suçunun, üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısımlı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde, verilen cezaların yarı oranında artırılacağı kanunda ayrıca belirtilmiştir.

Gerek “cinsel saldırı” gerekse “çocuğun cinsel istismarı” eylemleri iki biçimde ortaya çıkabilir:

İlk şekilde, cinsel saldırı/istismar vücuda organ ya da sair cisim girişi olmadan kişinin vücut dokunulmazlığının ihlali şeklinde gerçekleşir. Bu tür cinsel saldırı/istismar örnekleri arasında; sarılmak, ellemek, okşamak, dokunmak, öpmek, elle dokunmak, çimdiklemek, şaplak atmak, omuza veya sırtta dokunmak, sırtını sıvazlamak, etini sıkmak, yavaşça sürtünmek, gereksiz fiziksel temaslar ve dokunuşlar vs. sayılabilir. Bu suçun soruşturma ve kovuşturulması yetişkinlerde mağdurun şikâyetine bağlıdır. Şikâyet süresi ise olaydan itibaren 6 aydır. Çocuklarda ise şikâyet şartı yoktur.

İkinci tür cinsel saldırı/istismarda ise; kişinin vücut dokunulmazlığının, vücuda cinsel organ veya sair bir cisim sokulmasıyla ihlal edilmesi söz konusudur. Vajinal, anal ve oral yolla bir cisim ya da organ kullanılarak gerçekleştirilen saldırılar bu kapsamdadır ve eşe karşı işlenmesi hali hariç şikâyete bağlı değildir.

104. maddede yer alan “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki”: “Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide” bulunma halinde oluşur. Bu suç şikâyete bağlıdır. Ancak bu suç, mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan bir kişi tarafından işlenirse şikâyet aranmaz. Aynı şekilde suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde de şikâyet aranmaz.

105. maddede yer alan “Cinsel Taciz”: “Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz” etme halinde oluşur. Şikâyete bağlı bir suçtur. Ancak fiilin çocuğa karşı işlenmesi halinde şikâyet aranmaz ve daha fazla ceza verilir. Yine suçun; kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin veya aile içi ilişkisinin sağladığı kolaylıktan faydalanılmak suretiyle, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından, aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanılmak suretiyle, posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanılmak suretiyle, teşhir suretiyle işlenmesi hâlinde verilecek cezalar artırılır. Ayrıca bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (TCK 109): Psikolojik ve fiziksel şiddetin bir arada bulunduğu hürriyeti tahdit suçunun, yine eş ve çocuklara veya diğer aile fertlerine karşı işlenmesi, suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş ve cezanın artırılmasını öngörmüştür.

Kötü muamele suçu (TCK 232): Sağduyuya aykırı, insaf ve merhamet ölçüleri ile bağdaşmayan, kamu vicdanını zedeleyen her çeşit davranış olarak tanımlanan kötü muamele suçu, aynı konutta birlikte oturlan kimselere karşı veya sorumluluğu altında bulunan kişiye karşı disiplin yetkisinin kötüye kullanılması şeklinde işlenmektedir.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK 233): Psikolojik şiddet bağlamında, eşlerden birinin aile hukukundan kaynaklanan bakım veya destek olma sorumluluğunu yerine getirmemesi bu suçu oluşturur. Yine kocanın, hamile olduğunu bildiği eşini terk etmesi ceza yaptırımına bağlanmıştır. Ayrıca, sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ya da onur kırıcı birtakım hareketlerin sonucu gereken özenin gösterilmemesi nedeni ile çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını tehlikeye sokan anne veya babaya da ceza verilmesi öngörülmüştür.

Çocuğun kaçırılması (TCK mad. 234): Çocuğun, velayet yetkisi elinden alınmış eş veya yakın hısımları tarafından kaçırılması veya alıkonulması cezai yaptırıma bağlanmıştır.

Suçun bildirmeme (TCK mad 278, 279, 280): İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmemek suçtur. Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılacaktır. Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi ise 279. maddeye göre cezalandırılır. Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi hâlinde ise bu ceza yarı oranında artırılacaktır. 280. maddede ise bu suç sağlık mesleği mensupları için ayrıca düzenlenmiştir.

Kız çocuklarının erken ve zorla evliliklerinde bu suçun işlendiğini öğrenen kamu görevlilerinin hemen bildirimde bulunması çok önemlidir.

Zorla genital muayene suçu (TCK md. 287): Kamuoyunda “bekâret kontrolü” olarak bilinen uygulamalar zorla genital muayene suçunu oluşturur. Üreme organları ve bunların buldukları bölgelerde yapılan muayeneye genital muayene denir. Yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın genital muayeneye maruz kalındığında hem buna zorlayanlar hem de muayeneyi yapan doktor ya da diğer kişiler cezalandırılır.

1.2.4. 6284 sayılı Yasa

Kadına yönelik şiddete ilişkin özellikle de acil durumlarda kısa ve uzun dönemli koruyucu ve önleyici tedbirler alınması ihtiyacı ve 1998 yılında çıkarılan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun yeterli ve etkili olmaması ve 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasının da etkisiyle 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu hazırlanmıştır. 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6284 Sayılı Yasanın Yönetmeliği ise 2013 yılında çıkartılmıştır.

Yasanın 2. maddesinin ç bendinde kadına yönelik şiddet; “*Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*” olarak tanımlanmıştır.

Yasa, 25 madde ve 5 bölümden oluşmaktadır. 1. bölüm amaç, kapsam, temel ilkeler ve tanımlardan oluşmaktadır. 2. bölümde koruyucu ve önleyici tedbirlere ilişkin hükümler vardır. 3. bölüm, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin (ŞÖNİM) kurulması, destek hizmetleri ve kurumlararası koordinasyonu düzenlemektedir. 4. bölüm mali hükümlere ilişkindir. 5. bölümde ise kadrolar ve yönetmelik gibi son hükümler vardır.

Yasanın Önemi

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi 6284 sayılı Yasa'ya kaynaklık etmiştir. 6284 sayılı Yasanın 1.maddesinde özellikle bu sözleşmenin esas alındığı belirtilmiştir.

Bu Yasa kadına yönelik şiddet konusunda ayrıntılı tanımlara yer vermiştir. İlk defa bir iç hukuk düzenlemesinde kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddetten bahsedilmiş ve kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddetin ayrımcılık ve insan hakları ihlaline yol açtığı belirtilmiştir.

Yasa ile şiddet uygulayan ile resmi evlilik bağı aranmaksızın tüm ev içi şiddet mağduru² kadınlar dahil şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler koruma kapsamına alınmıştır.

Yasa ile ısrarlı takip de bir şiddet türü olarak kabul edilerek bu şiddetin mağdurları da koruma altına alınmıştır.

Yasadaki Tedbirler

6284 sayılı yasa şiddete uğrama tehlikesi altında olan ve şiddete maruz kalanlar ile şiddet faillerine yönelik alınacak kısa dönemli tedbirleri düzenlemektedir. Yasadaki tedbirler mağdur için koruyucu ve fail için önleyici tedbirler olarak ikiye ayrılmaktadır.

6284 sayılı Yasa şiddet uygulayana yönelik önleyici ve şiddete maruz kalana yönelik koruyucu tedbir kararı verme yetkisini kural olarak Aile Mahkemesi hakimine tanımıştır. Bazı hallerde mülki amir tarafından da mağdur için koruyucu tedbir kararı verilebilmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan

2 Bu kitapçıkta “mağdur” terimi suçtan zarar gören anlamında kullanılmıştır.

acele hallerde ise hakim veya mülki amir tarafından alınacak koruyucu ve önleyici tedbirlerden bir kısmını alma yetkisi kolluk amirine de verilmiştir.

Mağdurlar için mülki amir tarafından alınabilecek koruyucu tedbir kararları şunlardır;

- Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.
- Geçici maddi yardım yapılması.
- Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.
- Hayatî tehlikesinin bulunması halinde geçici koruma altına alınması.
- Gerekli olması halinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere kreş imkanının sağlanması.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mülki amirin verebileceği koruyucu tedbirlerden barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınması tedbiri, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülki amirin onayına sunar. Mülki amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkar.

Mağdurlar için yalnızca hakim tarafından alınabilecek koruyucu tedbir kararları şunlardır;

- İşyerinin değiştirilmesi.
- Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
- Medeni Yasadaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.
- Korunan kişi bakımından hayati tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağını anlaşılması halinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

Hakimler yukarıda sayılanlar yanında mülki amirlerin alabileceği koruyucu tedbirler dahil somut ihtiyaca uygun benzer her türlü tedbir kararını da alabilirler.

Şiddet uygulayan failer için hakim tarafından alınabilecek önleyici tedbir kararları şunlardır;

- Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
- Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması.
- Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
- Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması.
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

Yukarıda yer verilen önleyici tedbirlerden; şiddet içerikli söz ve davranışlarda bulunmasının yasaklanmasına, müşterek konuttan uzaklaştırılmasına, korunan kişilere ve bu kişilerin buldukları mekanlara yaklaşmasının yasaklanması, korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmasının yasaklanmasına ilişkin tedbirler gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili kolluk amirince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı

en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hakimın onayına sunar. Hakim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

Yasanın Uygulanması

Tedbir kararları, mağdurun, bakanlık veya kolluk görevlilerinin veya cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hakiminden, mülki amirinden ya da kolluk biriminden talep edilebilir.

Koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesinde, şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında kamu görevlileri tarafından barıştırma yapılamaz ve hiçbir şekilde uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemez.

Tedbir kararı verilebilmesi için şiddetin uygulandığı konusunda delil veya belge aranmaz. Başvurularda harç ve masraf alınmaz. Tedbir kararları geciktirilmeksizin verilmelidir.

Tedbir kararlar ilk defasında en çok altı ay için verilebilir ancak ihtiyaç varsa tekrar istenebilir.

Tedbir kararlarının uygulanmasından hakkında tedbir kararı verilen kişilerin bulunduğu yerdeki veya tedbirlerin uygulanacağı yerdeki kolluk birimi görevli ve yetkilidir.

Tedbir kararları, düşünülen önlemlerin niteliğine göre ilgili kamu kuruluşları tarafından Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) veya Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ile işbirliği içerisinde ivedilikle yerine getirilmelidir.

Yasaya göre hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, tedbir kararına aykırı hareket ederse fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine

ve aykırılığın ağırlığına göre hakim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur. Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, onbeş günden otuz güne kadar zorlama hapsi uygulanır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

1.3. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Uluslararası Sözleşmeler

1.3.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)³

CEDAW, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin İngilizce adının kısaltmasıdır.

Birleşmiş Milletler tarafından 1979 yılında hazırlanan ve 1981 yılında yürürlüğe giren Sözleşme bugüne kadar Türkiye dahil 189 ülke tarafından onaylanmıştır. BM'nin sekiz temel insan hakları sözleşmelerinden birisi olan CEDAW taraf ülkeler üzerinde bağlayıcı niteliği olan evrensel düzeydeki tek uluslararası belgedir.

Bu düzenleme, kadınlara karşı cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınların insan haklarının korunması için çıkarılan ilk uluslararası sözleşmedir. Kadının insan haklarının anayasası olarak da bilinmektedir.

Sözleşme 30 madde ve 6 bölümden oluşmaktadır;

- **1. Bölümde**, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadın-erkek eşitliğinin hukuken ve fiilen sağlanması için alınması gereken önlemler düzenlenmiştir.
- **2. Bölümde**, siyasi ve toplumsal yaşamda, kadınlara karşı ayırımı önlemek için alınması gereken tedbirlere ilişkin düzenlemeler vardır.
- **3. Bölümde**, kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak kadınların eğitimde, çalışma hayatında, sağlık hizmetlerinden yararlanmada, ekonomik

3 <http://www.turkkadınlarbirliği.org/tr/kurumsal/4/CEDAW>

ve sosyal yaşamın diğer alanlarında ve kırsal kesimdeki kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmaları için alınması gereken önlemler sıralanmaktadır.

- **4. Bölümde**, kanun önünde eşitlik ilkesi ile evlilik ve aile ilişkilerinde ayrımcılığı önlemeye ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.
- **5. Bölümde**, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesinin (CEDAW Komitesi) kurulması ve çalışma esasları ile taraf devletlerin CEDAW'ın uygulanması için raporlama yükümlülüklerine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.
- **6. Bölümde**, Sözleşmenin yorumlanması, yürürlüğü, taraf devletlerin imza ve çekince koyması dahil Sözleşmeye katılım süreçleri ile ilgili düzenlemeler vardır.

Sözleşmedeki Tanımlar

Kadınlara karşı ayrımcılık: Siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerinin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmasını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama ve kısıtlama anlamına gelir.

Kadına yönelik şiddet: CEDAW'da başlangıçta doğrudan kadına karşı şiddet ile ilgili bir tanıma yer verilmemiştir. Daha sonra 12 sayılı Genel Tavsiye Kararı (1989) ve 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı (1992) ile kadına yönelik şiddet bir insan hakkı ve ayrımcılık olarak tanımlanarak Sözleşmenin kapsamına alınmıştır.

35 sayılı tavsiye kararı (2017) ile de **kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet**; “*bir kadının sırf kadın olduğu için maruz kaldığı ve artan oranlarda bütün kadınları etkileyen şiddet*” olarak tanımlanmıştır.

Sözleşmenin Amacı

Sözleşmenin amacı cinsiyet ayrımcılığının yasaklanması ve ortadan kaldırılması ile kadın-erkek eşitliğinin yasal düzenlemelerde kalmayarak fiilen de hayatın her alanında sağlanmasıdır.

Sözleşmenin Kapsamı

Sözleşme kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadın-erkek eşitliğinin hukuken ve fiilen de sağlanması için siyasal ve toplumsal yaşamda, eğitimde, çalışma hayatında, sağlık hizmetlerinden yararlanmada, ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında ve kırsal kesimde alınması gereken önlemler ile evlilik ve aile ilişkilerinde ayrımcılığı önlemeye ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Sözleşme ve CEDAW Komitesi kararları ile, *etnisite/ırk, yerli veya azınlık statüsü, ten rengi, sosyo-ekonomik statü ve/veya kast, dil, din ya da inanç, siyasi görüş, ulusal köken, medeni durum ve/veya ebeveyn olup olmama, yaş, kırsal/kentsel alanda yaşama, sağlık durumu, engellilik, mülkiyet sahipliği, lezbiyen, biseksüel, trans ya da interseks olma, okuma yazma bilme, kadın ticareti, silahlı çatışma, sığınmacı olma, mülteci olma, ülke içinde yerinden edilme, tabiiyetsizlik, göç, hane reisi olma, dul olma, HIV/AIDS ile yaşama, özgürlükten mahrum olma, seks işçisi olma, coğrafi uzaklık ve insan hakları savunucularını da içerecek şekilde hakları için mücadele eden tüm kadınlara karşı ayrımcılık yasaklanmıştır.*

Sözleşmenin Hukuksal Bağlayıcılığı

Anayasanın 90. maddesine göre taraf olunan uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir ve uygulanmalıdır. Taraf devletler, kendi iç hukukunda cinsiyet ayrımcılığını yasaklamak ve kadın-erkek eşitliği konusundaki yasal düzenlemeleri Sözleşmeye uygun hale getirmek zorundadır.

Sözleşmenin Uygulanması İçin Taraf Devletlerin Yapması Gerekenler

Taraf devletler, öncelikle kendi yasalarının tamamını bu sözleşmeye uygun hale getirmekle yükümlüdürler. Ancak bu yeterli değildir. Sözleşmeye göre, yasalarda ayrımcılık sona erdirilse bile hayatın her alanındaki ayrımcı kalıp ve davranışları da ortadan kaldırmak taraf devletlerin görevidir.

Sözleşmeye göre taraf devletler;

- Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda her türlü tedbiri almalıdır.
- Kadın-erkek eşitliği sağlanana dek geçici özel önlemler almalı ve bu yöndeki çalışmalarını hızlandırmalıdır. Anneliği korumak da dahil alınan geçici özel önlemlerin ayrımcılık olarak görülmemesini sağlamalıdır.
- Ayrımcılık oluşturan önyargıların ve geleneklerin ortadan kaldırılmasına ilişkin her türlü tedbiri almalıdır.
- Kadın ticareti ve kadınların fuhuş yoluyla istismarlarının önlenmesini ve sona erdirilmesi için her türlü düzenlemeyi yapmalı ve gerekli önlemleri almalıdır.
- Hükümeti eşit temsil ve eşit katılım ile eşit vatandaşlık haklarının kullanılmasını sağlamalıdır.
- Eğitimde, meslek kazanmada, kırsal ve kentsel alanda kadınların eşitliği temelinde kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla gerekli her türlü tedbiri almalıdır. Cinsiyetçi rollerle ilgili kalıplaşmış kavramların ders kitaplarından kaldırılmasını ve kadınların aleyhine olan eğitim açığının kapatılmasını sağlamalıdır. Kadınların aile planlanması hakkında bilgilendirilmesini sağlamalıdır.
- Çalışma hayatında kadın erkek eşitliğini sağlamak için her türlü tedbiri almalıdır. Çalışma hayatında hamilelik ve annelik durumlarında ayrımcılık yapılmasını önlemelidir. Çocuk bakım evleri gibi kolaylıklar sağlamalı ve koruyucu önlemler almalıdır.
- Sağlık hakkının kadın erkek eşitliği temelinde kullanılabilmesi için, aile planlanması da dahil olmak üzere, kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerini temin etmek ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere gerekli bütün önlemleri almalıdır.

- Ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında kadınların da erkeklerle aynı haklara sahip olarak katılabilmelerini sağlamak için gerekli tedbirleri almalıdır.
- Kırsal alanda yaşayan kadınların özel sorunlarının dikkate alınmasını ve sözleşme hükümlerinin bu kadınları da kapsayacak şekilde uygulanmasını sağlamalıdır.
- Kadınların erkeklerle hukuk önünde eşit haklara sahip olmasını ve eşit muamele görmesini sağlamalıdır.
- Evlilik süreci, sonlanması ve aile ilişkileri (*soyadı, meslek ve iş seçimi, çocuk doğurma veya doğurmama, evlenme veya boşanma, aile mallarının idaresi vb.*) ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için her türlü tedbiri almalıdır.

CEDAW İhtiyari Protokolü

Türkiye’de 2003 yılında yürürlüğe giren İhtiyari Protokol, kişilere ve gruplara Sözleşmenin ihlaline dair CEDAW Komitesi’ne bireysel başvuru yoluyla şikâyetle bulunma hakkı tanımaktadır. CEDAW Komitesi’ne başvurabilmek için kural olarak iç hukuk yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Ancak iç hukuk yollarının işletilmesinin makul olmayan şekilde uzadığı veya etkili sonuç verme ihtimalinin zayıf olduğu durumlarda doğrudan başvuru yapılabilecektir.

CEDAW Komitesi

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW Komitesi) Sözleşme’nin izleme ve denetim organıdır. Görevi bireysel başvuruları inceleyerek tavsiye kararları vermek, taraf devletlerin periyodik olarak sunduğu ülke raporlarını değerlendirmek ve bu raporlara dayanarak taraf devletlerdeki kadınların durumuna ilişkin Nihai Yorumlarını açıklamaktır. Ayrıca Komite, CEDAW’a ilişkin yorum ve görüşlerini içeren, sözleşmenin nasıl anlaşılması ve uygulanması gerektiğine ilişkin yol gösteren ve yukarıda anılan 12, 19 ve 35 no’lu kararları gibi Genel Tavsiye Kararları kabul eder. CEDAW Komitesi, Sözleşmenin ciddi veya sistematik şekilde ihlal edilmesi durumunda ülke ziyareti yapmaya da yetkilidir.

Ülke Raporu

CEDAW'a taraf olan ülkelerin hükümetlerinin 4 yılda bir CEDAW ilkeleri (ana konuları) çerçevesinde aldıkları tedbirler ve önlemleri anlattıkları ve CEDAW Komitesi'ne sundukları rapordur. Gölge Rapor ise üye ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarınca CEDAW'ın uygulanmasına ilişkin gözlem, görüş ve önerilerini paylaştıkları raporlardır. Bu raporlar CEDAW Komitesi tarafından BM'de tarafların (Devlet ve STK Temsilcileri) katılımıyla tartışılmaktadır. Sonucunda Komite taraf devlete yönelik olarak sonuç görüşlerini ve alınması gereken tavsiye ettiği tedbirleri rapor halinde yazılı olarak bildirmektedir. Hükümetler, hem raporu hem de tavsiye kararlarını çevirisini yaptırarak kamuoyu ile paylaşmak ve parlamentolar başta olmak üzere ilgili kurumları yapılması gerekenler konusunda bilgilendirmek ve takip etmekle yükümlüdür.

Sözleşme'ye taraf olunan 1986 yılından beri Türkiye yedi kez ülke raporu sunmuş ve bu süreçte sivil toplum da kendi gölge raporlarını hazırlayıp sunmuştur. Ülke raporları genellikle başarılı ve olumlu uygulamalar üzerinde yoğunlaştıkları için sorunları yeterince yansıtmayabilirler. Bu nedenle, alanda çalışan ve izleme yapan sivil toplum kuruluşlarınca hazırlanan ve ayrımcılığa yönelik tüm sorunları tespit etmeye çalışan gölge rapor(lar)⁴ da çok önemlidir.

1.3.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Konseyi tarafından 1950 yılında imzaya açılan Sözleşmeye Türkiye 1954 yılında taraf olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde doğrudan kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, yaşam hakkı, işkence ve eziyet yasağı, ayrımcılık yasağı ve özel hayatın gizliliğinin korunmasına ilişkin hükümleri kız çocukları dahil şiddete maruz kalan kadınlar bakımından da ciddi bir koruma mekanizmasıdır.

---

4 <https://www.kadinininsanhaklari.org/yayinlar/raporlar/>

AİHS'in denetim organı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) olup iç hukuk başvurularından sonuç alamayan ya da iç hukukun etkisiz olduğu taraf ülkelerdeki kişiler Mahkemeye bireysel başvuruda bulunabilirler. AİHM'in başta yaşam hakkı, işkence ve eziyet yasağı ile özel hayatın gizliliğinin korunmasını hakkının ihlal edildiğini belirttiği kız çocukları dahil şiddet mağduru tüm kadınlarla ilgili pek çok kararı bulunmaktadır. AİHM, 2009 yılında verdiği Opuz ve Türkiye kararında⁵ ilk defa ayrımcılık yasağı ile kadına yönelik şiddeti ilişkilendirmiş, AİHS'te kadına yönelik şiddete ilişkin özel bir düzenleme bulunmamasına rağmen, sözleşmenin yaşam hakkını düzenleyen 2. maddesi ve işkence yasağını düzenleyen 3. maddesi ile birlikte ele alındığında ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. maddesine ilişkin de bir ihlal bulunduğu sonucuna varmıştır. Bu karar aşağıda anlatılan İstanbul Sözleşmesi'ne de kaynaklık etmiştir.

1.3.3. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi⁶

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi Türkiye'nin ev sahipliğinde İstanbul'da 11 Mayıs 2011'de imzalanmıştır. Bu nedenle Sözleşmenin kısa adı "İstanbul Sözleşmesi"dir. **Sözleşme 1 Ağustos 2014 yılında yürürlüğe girmiştir.**

Sözleşme metni ile birlikte bir 'açıklayıcı kitapçık'⁷ hazırlanmıştır. Bu kitapçıkta, Sözleşme hükümlerinin yorumlanması ile ilgili açıklamalar ve uygulamadan örnekler verilmektedir.

Sözleşme 81 madde ve 1 ek maddeden oluşmaktadır. Sözleşmeye göre kadına yönelik şiddetle mücadele için alınacak önlemler ve tedbirler 4 temel

5 <http://www.aihmiz.org.tr/?q=node/105>.

6 <http://www.turkkadınlarbirliği.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zleşme%C5%9Fmesi>

7 <https://ihop.org.tr/acklayc-kitapck-kadnlara-yoenelik-iddet-ve-ev-ci-iddetin-oenlenmesi-ve-bunlarla-muecadeleye-dair-soezleme/>

ilke altında toplanmıştır. Bunlar, Bütüncül Politikalar, Önleme, Koruma ve Kovuşturma ilkeleridir.

Sözleşmedeki Tanımlar

Sözleşmeye göre kadınlar tanımına 18 yaşın altındaki kız çocukları da dahildir.

Kadına yönelik şiddet, kamusal veya özel alanda meydana gelen, kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik yönden acı veya ıstırap çekmesine neden olabilecek cinsiyete dayalı her türlü eylem, tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakmadır. Kadına şiddet bir insan hakları ihlali ve ayrımcılıktır.

Ev içi şiddet, aile içi şiddet tanımına göre daha geniş bir tanım olup mağdur faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşmasa da aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü şiddet anlamına gelir.

Toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kadın ve erkeğe yüklenen ve sosyal olarak kurgulanan roller, davranışlar ve eylemler anlamına gelir.

Kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya orantısız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet anlamına gelir.

Sözleşmenin Amacı

Sözleşme, kadınların her türlü şiddete karşı korunmasını, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesini, bu eylemlerin kovuşturulmasını ve ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.

Sözleşme kadına yönelik şiddetin kadınlar ve erkekler arasında tarihsel olarak eşitsiz gelişen güç ilişkilerinden kaynaklandığını ve kadınlara yönelik

şiddetin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile önlenileceğini belirtmektedir.

Sözleşmenin Kapsamı

Sözleşme ayırım gözetmeksizin tüm kadınlara uygulanır. Özellikle de mağdurun haklarını korumaya yönelik önlemlerin *cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya siyasi olmayan görüş, ulusal veya sosyal köken, ulusal azınlık ile ilişkilendirme, mülkiyet, soy, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, yaş, sağlık durumu, sakatlık, medeni hal, göçmen veya mülteci olma durumu ya da benzeri herhangi bir temelde* ayırım gözetmeksizin uygulanmasını güvence altına alır.

Sözleşmenin Hukuksal Bağlayıcılığı

Anayasanın 90. maddesine göre taraf olunan uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir ve uygulanmalıdır. Taraf devletler, kendi iç hukukunda kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konusundaki yasal düzenlemeleri Sözleşmeye uygun hale getirmek zorundadır.

Sözleşmenin Uygulanması İçin Taraf Devletlerin Yapması Gerekenler

Taraf devletler, kadına yönelik herhangi bir şiddet eylemiyle ilişkilendenmekten kaçınır ve devlet adına hareket eden devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlar.

Taraf devletler, her alandaki kadına yönelik şiddet eylemlerini gereken özeni göstererek önlemek, kovuşturmak, cezalandırmak ve bu eylemlerden kaynaklı mağduriyet için tazminat sağlamak amacıyla gereken yasal ve diğer önlemleri alır.

Sözleşmenin uygulanması için dört ana başlıkta önlemler alınması ve politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

1. Önleme

Taraf devletler, kadınları aşağılayan ve erkekler ile kadınlar için geleneksel rollerin var olduğu düşüncesine dayanan ayrımcı önyargıları, örf ve adetleri, gelenekleri ve her türlü uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla gerekli önlemleri almalıdır.

Eğitimin her kademesinde, eşitliği ele alan konular ders müfredatına dahil edilmelidir. Yaygın eğitimin yanı sıra, spor, kültür ve eğlence tesislerinde ve medyada bu konular yaygınlaştırılmalıdır.

Özellikle, şiddete maruz kalan kadınlara doğrudan hizmet sunan profesyonel kadrolara (*kolluk, adalet ve sağlık çalışanları gibi*) düzenli ve gerekli eğitimler verilmelidir.

Önleme için yapılacak çalışmalara özel sektör ve medyanın katılımı da sağlanmalıdır.

2. Koruma

Mağdurlar ve tanıklarının korunması ve desteklenmesinde kadınların haklarının ve güvenliklerinin sağlanması öncelikli olmalıdır.

Şiddete maruz kalan kadınlar için önleyici müdahale ve tedavi programları oluşturulmalıdır.

Şiddet mağduru kadınlar, hizmetler ve destek süreçleri hakkında anlayabilecekleri şekilde bilgilendirilmelidir.

Hakimler, cumhuriyet savcıları, kolluk kuvvetleri, yerel ve ulusal yetkililer dahil ilgili devlet kuruluşları ve yanı sıra hükümet dışı örgütler, sivil toplum ve ilgili diğer örgütler ve yapılar arasında etkili bir iş birliği oluşturulmalıdır.

Yeterli sayıda, uygun ve ulaşılması kolay sığınma evleri açılmalıdır.

Ülke çapında, 24 saat ücretsiz hizmet verecek telefon yardım hatları açılmalıdır.

Cinsel şiddet mağdurları için yeterli sayıda ve erişilebilir “tecavüz kriz” veya “cinsel şiddet” başvuru merkezleri kurulmalıdır. İkincil mağduriyete maruz kalmaları önlenmelidir.

3. Kovuşturma (Yargılama)

Bütün şiddet biçimleri için acil durumlarda, sorumlu kolluk kuvvetlerinin, mağdurlara yeterli ve acil koruma sunarak derhal ve gerektiği gibi müdahale etmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca, belirli bir mağdurun güvenlik durumu ile ilgili riskler tek tek özel olarak değerlendirilmeli sadece kolluk tarafından standart usullere göre risk değerlendirilmesi yapılmamalıdır. Tüm yetkililer risk değerlendirmesini karşılıklı işbirliği çerçevesinde yapmalı ve buna göre bir plan geliştirmelidir.

Mağdurlar, kendi cinsel geçmişleri ve davranışları nedeniyle ek bir travma yaşatılmadan hukuki süreçlere başvurabilmelidir. Ücretsiz hukuki destek ve danışmanlık verilmesi sağlanmalıdır.

Mağdurların, uzlaşma ve arabuluculuk gibi alternatif herhangi bir çözüm sürecine katılmalarını zorunlu tutan düzenlemeler yasaklanmalıdır.

Yargılamalarda, kültür, örf ve adet, din, gelenek veya “sözde namus”un, kadına yönelik şiddet eylemlerine gerekçe gösterilmesi engellenmelidir.

4. Bütüncül Politikalar

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütüncül, eşgüdümlü, etkili işbirliği içeren politikalar geliştirilmelidir. Sözleşmenin uygulanması için yeterli bütçe (mali kaynak) ayrılmalıdır.

Hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri ile etkili işbirliği yapılmalı ve çalışmalarına maddi destek verilmelidir.

Etkili politikalar geliştirilebilmesi için sistematik ve yeterli biçimde veri toplanmalıdır.

GREVIO

“*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet Uzmanlar Grubu*”nun kısa adı, İngilizce adının baş harfleri olan GREVIO’dur. Bağımsız uzmanlardan oluşan bu grubun görevi, Sözleşmenin taraf ülkelerce etkili bir biçimde uygulanmasını izlemek ve denetlemektir. Bunun için taraf ülkelere soru sorup aldığı cevapları değerlendirir, sivil toplumdan da bilgi toplayarak ülke raporları hazırlar ve ülke ziyaretleri gerçekleştirir.

GREVIO’nun Türkiye’ye ilişkin ilk raporu 2018 yılında açıklanmıştır. Kadın örgütleri ülke raporunun açıklanmasından önce bir Gölge Rapor hazırlayarak GREVIO’nun dikkatine sunmuştur. Bu raporlar⁸ Sözleşmenin uygulanması için önemli izleme ve savunuculuk araçlarındandır.

1.4. İyi Uygulamalar/Örnekler

Yasal düzenlemelerin varlığı kadar uygulanmaları da çok önemlidir. Bu nedenle kadınlar uzun süredir yasaların uygulanması ve cinsiyet eşitliğinin fiilen de sağlanması için mücadele etmektedirler. Bu mücadele sonucu elde edilen pek çok kazanım olduğu gibi iyi uygulama örnekleri de bulunmaktadır. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz.

---

8 <https://www.kadinininsanhaklari.org/yayinlar/raporlar/>

Anayasa⁹

Anayasanın 10. Maddesinde sadece şekli eşitliğin sayılmasının yetmeyeceği anlaşıldığında, kadın hareketinin mücadelesinin etkisiyle de 2004 ve 2010 yıllarında yapılan ek değişikliklerle, devletin eşitliği yaşama geçirme yükümlülüğü yazılmış ve bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olamayacağı vurgulanmıştır.

Anayasanın, temel hak ve özgürlüklere ilişkin tarafı olunan uluslararası sözleşme hükümlerinin kanun hükmünde sayılacağını belirten 90. Maddesinin varlığı uluslararası standartların ülke içinde de bilinmesi ve uygulanması için çok önemli bir düzenlemedir.

Medeni Yasa

1926 tarihli Medeni Yasa kadın erkek eşitliğinin sağlanması açısından önemli araçlardan biri olmuştur. Bu düzenleme ile çocuk evlilikleri ve çok eşlilik yasaklanarak resmi nikah şartı getirilmiş; kadınlar evlenme, boşanma ve miras konularında erkeklerle eşit haklara sahip olmuştur. Dönemi için önemli bir aşamayı temsil eden bu yasada var olan ayrımcı düzenlemeler ise gerek kadın hareketinin yürüttüğü etkili mücadele gerekse uluslararası gelişmelerin hızlandırıcı etkisi sonucu 2002 yılında değiştirilmiştir.

2002 tarihli Medeni Yasa, özellikle aile hukuku alanında çok ciddi değişiklikler yaparak aileyi, kadın ve erkek arasında eşitlik temeline dayalı bir ortaklık olarak tanımlamıştır. Eşler oturacakları konutu birlikte seçerler, çocuklarının velayetini birlikte kullanırlar ve evlilikte edinilen mallarda ortaklaşa hak sahibidirler.

---

9 <https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden Anayasa ve diğer yasal düzenlemelerin güncel halini bulabilirsiniz.

Ceza Yasası

2004 yılında yeniden düzenlenen Ceza Yasası, eski metinde var olan ayrımcı düzenlemelere karşı TCK Kadın Platformunun da yürüttüğü etkili mücadele sonucu kadına yönelik şiddet bakımından önemli değişikliklere yer vermiştir. Örneğin, cinsel taciz ve saldırı suçları kişilere karşı işlenen suçlar başlığı altına alınmış, töre saiki ile insan öldürme ağırlaştırıcı sebep sayılmış ve yasa metninden cinsiyetçi ve ayrımcı ifadeler büyük ölçüde ayıklanmıştır.

6284 sayılı Yasa

Kadına yönelik şiddete ilişkin özellikle de acil durumlarda kısa ve uzun dönemli koruyucu ve önleyici tedbirler alınması ihtiyacı ilk olarak 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun çıkarılması ile giderilmeye çalışılmıştır. Ancak bu Yasa dar kapsamı ve sadece resmi evlilik bağı bulunan kadınlara yönelik şiddet vakalarında uygulanması nedeniyle yeterli ve etkili olamamıştır. 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasının de etkisiyle, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve iç hukukun sözleşmeye göre yeniden düzenlenmesi için 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu çıkarılmıştır.

CEDAW

Türkiye BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne 1986 yılında taraf olmuştur. Başlangıçta iç hukuktaki aile hukukuna ilişkin düzenlemelerin Sözleşme ile uyumsuz olması nedeni ile bazı hükümlere çekince konulmuş, bu çekinceler iç hukukta gerekli değişiklikler yapılması sonucunda 1999 yılında kaldırılmıştır.

Sözleşme'ye taraf olunan 1986 yılından beri Türkiye yedi kez ülke raporu sunmuş ve bu süreçte sivil toplum da kendi gölge raporlarını hazırlayıp sunmuştur. Gölge raporlar CEDAW Komitesinin nihai yorumlarını büyük

ölçüde etkilemiş ve CEDAW Nihai Yorumları da ülkedeki yasal gelişmelere etki eden önemli araçlardan biri olmuştur.

CEDAW Komitesinin kendisine yapılan bireysel başvurular sonucunda ve genel olarak verdiği tavsiye kararları ile yaptığı ülke ziyaretleri sonucu hazırladığı raporlar da ülkelerin uygulamalarına etki edip kadına yönelik ayrımcılık ve şiddetle mücadeleye önemli katkılar sunmuştur.

İstanbul Sözleşmesi

Sözleşme 2014 yılında yürürlüğe girmiş ve son yıllarda ülkede en çok sözü edilen yasal düzenlemelerden biri olmuştur. Özellikle kadın örgütleri hem Sözleşmenin tanıtımı hem de Sözleşmenin uygulanmasına yönelik pek çok kampanya ve çalışma yapmaktadır.

Sözleşmenin izleme organı olan GREVIO, sözleşmesinin uygulanması ile ilgili sorularına devletten aldığı cevaplarla ve sivil toplumdan topladığı bilgilerle Türkiye'ye ilişkin raporunu 2018 yılında açıklamıştır. 81 kadın ve LGBTIQ örgütü tarafından hazırlanan Gölge Raporda¹⁰ yer alan pek çok konu ve öneri GREVIO'nun nihai raporunda yer bulmuştur.

---

¹⁰ <https://www.kadinininsanhaklari.org/yayinlar/raporlar/>

5. BÖLÜM

İzleme, Değerlendirme ve Raporlama

L. Yıldız Tokman

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (TCE), uluslararası insan hakları belgeleriyle korunan temel bir insan hakkıdır.

‘Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin iş bu beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir.’ (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, mad. 2)

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), kadınlara karşı cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınların insan haklarının korunması için Birleşmiş Milletlerce çıkarılan ilk sözleşmedir. Kadının insan haklarının anayasası olarak bilinir.

Sözleşmeye taraf olan devletler, öncelikle kendi yasalarının tamamını bu sözleşmeye uygun hale getirmekle yükümlüdürler. Ancak bu yeterli değildir. **CEDAW’a göre, yasalarda ayrımcılık sona erdirilse bile hayatın her alanındaki ayrımcı kalıp ve davranışları da ortadan kaldırmak taraf devletlerin görevidir.**

CEDAW’ın başlangıç bölümünde: “Bu sözleşmeye taraf devletler:

“...Erkekler ve kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için erkekler ile birlikte kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinin değişmesine ihtiyaç bulunduğundan... aşağıdaki konularda anlaşmışlardır.” hükmü vardır.

Sözleşme, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadın-erkek eşitliğinin hukuken ve fiilen de sağlanması için devletlerin, hayatın her alanında hukuki, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda geçici özel ve genel tedbir alma yükümlülüklerini belirlemiştir. Ayrıca özel hayatta da evlilik ve aile ilişkilerinde ayrımcılığı önlemeye ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Devletler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının önünde en önemli engellerden biri olan kalıp yargıların ve geleneklerin değiştirilmesi ve ortadan kaldırılması için gerekli politikaları uygulamakla yükümlüdürler.

“Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların baskımlı rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün ön yargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek” .(CEDAW, mad.5.a)

Tüm uluslararası ve ulusal düzenlemelere, yükümlülüklerle karşın, kadınların yaşamları boyunca insan haklarından erkeklerle eşit olarak yararlanamadığını biliyoruz.

Cinsiyet temelli ayrımcılık evrensel bir sorundur.

Türkiye, Dünya’da, TCE sıralamasında alt basamaklarda yer almaktadır. Yaşamakta olduğumuz eşitsizlik alanlarının ve hak ihlallerinin farkına varılmasını sağlayarak durumumuzu değiştirmek için yapacağımız sistematik faaliyetlerin tümü İZLEMİYİ oluşturur.

İzleme Nedir?

İzleme; nereden, nereye geldiğimizi ve nereye gitmek istediğimizi gösteren bir süreçtir.

İzlemenin sözlük anlamı: “1.Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek,... 3.Bir olayın gelişimini gözden geçirmek, ..7. Belirli bir tutum davranış veya düşünceyi benimsemek,...”¹ olarak belirtilmiştir.

“İzleme; bir durumun ya da tekil bir olayın sonrasında ne yapılması gerektiğini belirlemek için yakından gözlemlenmesidir.”²

1 (TDK Türkçe Sözlük 1 ,Ankara 1988)

2 Guzman, M. ve Verstappen,B .İzleme Nedir? İnsan Hakları İzleme ve Dokümantasyon Dizisi.Cilt1,İHOP Yayınları Ankara)

İzleme zaman dilimi içerisinde bir durumun ya da tekil bir olayın gelişiminin, değişiminin takibini yapma eylemidir. Bu anlamda, izleme bir veri toplama çalışmasıdır.

Değerlendirme ise, izlemenin ayrılmaz bir parçası olarak zaman içinde değişikliklerin ve gelişimin belirlenen amaca ve/veya hedefe uygun olarak gerçekleşip, gerçekleşmediğini ölçme çalışmasıdır.

İnsan haklarına yönelik her türlü izleme ve değerlendirme çalışmasının; hedefi, planlaması ve uygulama yöntemleri açısından TCE'ni gözetmesi gerekir.

TCE'nin hayata geçirilmesine yönelik olarak planlanan ve uygulanan, izleme ve değerlendirme çalışmaları **hak temelli izleme** yaklaşımı ile gerçekleştirilen çalışmalardır.

Hak Temelli İzleme Nedir?

Hak temelli izlemenin temel dayanağı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden başlayarak gelişen uluslararası insan hakları belgeleridir.

İnsan haklarını korumak geliştirmek güçlendirmek ve hak ihlallerini önlemek için yapılan izlemeye **hak temelli izleme** denir.

Hak temelli izleme yaparken, izlediğimiz konuda(eğitim, sağlık, siyaset, şiddet vb. sorun alanları) :

- Mevcut durum tespit edilir,
- Standartlar belirlenir,
- Ayrımcılık alanları ortaya konur,
- Göstergeler aracılığıyla alan izlenir,
- Toplanan bilgiler raporlanır,
- Alanda iyileşme sağlanması için savunuculuk yapılır.

Hak temelli izlemenin ayırt edici özelliği insan hakları normlarına dayanmasıdır.

Normlar; toplumsal uzlaşma ile oluşturulan uluslararası ve ulusal mevzuatın güvence altına aldığı değerlerdir. İzlemeye konu olan alana ilişkin hak temelli mücadele içinde üretilen, üzerinde anlaşmaya varılmış ve geniş kitlelerce kabul edilmiş, izlemeyi mümkün kılan temel referanslardır.

Hak Temelli İzleme 3 temel norma dayanır:

- Eşitlik
- Ayrımcılık yasağı
- İnsan onuruna saygı.

Uluslararası hukuka yansımış ve hukuksal metinlerde (anlaşmalar, sözleşmeler, tavsiyeler, mahkeme kararları, vb.) yer bulmuş, insan hakları ve kadının insan hakları mücadelesi sonucunda kazanılan hukuksal çerçevenin sonucu olarak geliştirilmişlerdir.

Standartlar; izlemeye konu olan alandaki normlara dayalı olarak belirlenir. Uygulamanın içeriğini, kapsamını, biçimini, işlevini, vb. belirleyen ulusal ve uluslararası kabullerdir.

Bir uygulamanın hangi ilkeler çerçevesinde kurulacağı, örgütleneceği, normlar aracılığıyla anlaşılırken, nasıl yürütüleceğine ilişkin çerçeve, standartlar aracılığıyla belirlenir.

Uluslararası alanda kabul edilen norm ve standartlara baktığımızda; kadınlara karşı ayrımcılık içeren uygulamaları sistematik ve kapsamlı bir şekilde değiştirebilmek için, farklı alanlarda temel normlar, standartlar ve bunları gerçekleştirmeye yönelik politikalar, stratejiler önerildiğini görürüz.

Hak temelli izleme, hem uluslararası, hem de ulusal düzeyde; insan hakları ve TCE'ni güvence altına alan normların, standartların ve dolayısıyla TCE yaklaşımının her türlü politika ve uygulama sürecine dahil edilmesini, diğer bir deyişle ana akımlaştırılmasını sağlar.

Hak Temelli İzleme Neden Önemlidir? Ne İşe Yarar?

Toplumsal cinsiyet ve hak temelli örgütlerin (CHÖ) izleme kapasitesinin gelişmesi; hayatın her alanında kazanımların korunması, geriye gidişin önlenmesi ve TCE'nin gerçekleşmesinin en önemli koşullarından biridir.

Hak temelli izleme;

- Bilgi edinme ve öğrenme aracıdır.
- Kamu politikalarını değerlendirir.
- İzlenen alandaki uygulamanın kapsamı ve kapasitesini ortaya koyar.
- Mevcut uygulamanın olması gerekene göre değerlendirmesini yaparak, verimli ve etkili bir sistemin kurulmasına ilişkin öneriler geliştirir.
- Hak ihlallerini ortaya çıkararak savunuculuk faaliyetlerini güçlendirir.

Savunuculuk yoluyla:

- Yasa ve uygulamalarının etkilerinin ve işleyişinin ortaya konulmasını,
- Uygulamaların tanıtılması, yaygınlaştırılması ve etkin bir biçimde kullanılmasını,
- İşlerliğini yitiren alanlarda sorunun tespit edilmesi ve giderilmesini,
- Olumlu yönde değişimlerin vurgulanarak desteklenmesini,
- Olumsuz yönde değişimlerin yıkıcı etkiler yaratmadan dönüştürülmesini sağlayacak etki yaratır.

Neyi İzleriz?

Hak temelli izleme ve değerlendirme çalışmalarında, aşağıda ele alacağımız çeşitli yaklaşımlar kullanılabilir. Bu yaklaşımlar toplumsal cinsiyet eşitliğine ve insan haklarına ilişkin yapıları, süreçleri ve ortaya çıkan sonuçları değerlendirme imkânı verir.

Kamu politikalarına yönelik izleme ve değerlendirme çalışmaları

Uluslararası ve ulusal yasal düzenleme ve kurumlar söz konusudur.

- Devlet ilgili sözleşmelere taraf mı?
- Bütünlüklü bir devlet politikası var mı?
- İnsan haklarına ilişkin sorumluluğu üstleniyor mu?

Soruları çerçevesinde devletin sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdiğini ve bunun için gerekli yasal ve yapısal düzenlemeleri gerçekleştirip gerçekleştirmediğini inceleriz.

Devletlerin uluslararası sözleşmeler çerçevesinde üstlendiği sorumluluklarını yerine getirmek için oluşturduğu yasal düzenleme ve buna dayalı devlet uygulamalarını izleriz. Örneğin: CEDAW'a dayalı Anayasa 10.mad. değişikliği ,İstanbul Sözleşmesine dayalı 6284 sayılı yasanın oluşturulması. Böylece uygulamaların ilgili konu ve alana yansımalarını ve etkisini izleyerek o alandaki gerileme ve ilerlemeyi değerlendiririz.

Durum İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

Durum izlemesi; bir ülkedeki ilgili toplumsal cinsiyet eşitliği mevzuatı ve insan haklarıyla ilgili kurumların performansları hakkında detaylı bir bilgi sunma olanağı sağlar.

Örneğin: TBMM, KEFEK, İlgili bakanlıklar vb kurumların izlenmesi.

Durum izlemesi genel olarak bir duruma odaklanır. Örneğin, insan hakları örgütlerinin çoğu bir ülkedeki ihlalleri tanımlayan ve analiz eden raporlar üretirler. Bir durum raporu, olayların belgelenmesinin yanı sıra, ilgili insan hakları mevzuatı açısından, bir ülkedeki ilerlemeye ilişkin bir değerlendirmeyi içerebilir.³

3 https://ihd.org.tr/images/pdf/IHOP_yayini_izleme_nedir.PDF

Durum izlemesi, hem sorumlulukların hem sorumluluk sahiplerinin analizini, hem de sorumluluk sahiplerinin sorumluluklarını nasıl yerine getirdiklerine dair izlemeyi içerir.

Hak İhlallerine Yönelik İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

Bu çalışmalarda:

- İhlale uğrayan, maruz kalan kişi ya da kişilerin, mağduriyetlerinin ortadan kaldırılması,
- Benzer bir ihlalin ileride başkalarının da başına gelmesinin engellenmesi,
- Söz konusu ihlale ilişkin gerekli yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, beklenen temel sonuçlardır.

İzleme ve değerlendirme çalışmalarında yapılara, sürece ve sonuçlara odaklanılır.

Yapılara odaklandığımızda; esas olarak kamu politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesine öncelik veririz.

Sürece odaklandığımızda; sorumluluk sahiplerinin toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesi için bütçe gereklerini yerine getirme düzeyi, kaynakların gerektiği şekilde seferber edilip edilmediği vb. konuları izleriz.

Sonuca odaklandığımızda; toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve insan haklarının gerçekleşme düzeyi kapsamında ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıldı mı sorusuna yanıt vermeye çalışırız.

Nasıl İzleriz?

İzleme yapılabilmesi için öncelikle bir **İzleme Planı** geliştirmek gerekir.

İzleme Planında:

- **Hedef kitleyi belirlemek için;** izleme yapılacak alanın, kurumun, konunun saptanması gerekir.

- **Değerlendirme sorularını tanımlamak** için; izleme çalışmasının amaçla uygunluğu, yeterliliği, etkisi ve sürdürülebilirliği incelenmelidir.
- **İzleme soruları**; değerlendirme soruları çerçevesinde göstergeler ve veri toplamaya yönelik olarak belirlenmelidir.
- **Göstergeler ve veri kaynaklarını belirlemek** için; niteliksel veya niceliksel en uygun gösterge ve veri kaynağının bulunması, veri toplanmasının belirlenen aralıkla yapılması ve katılımcı bir yöntemle değerlendirilip raporlanması önemlidir.

TCE'nin hayatın her alanında sağlanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi konu olduğunda, taraf olunan uluslararası sözleşmeler çerçevesinde ilgili yasa ve uygulamaların izlenmesi gerekir.

Uluslararası normlar ve standartlara uygun bir faaliyetin yapılıp yapılmadığını izlemeyle anlayarak savunuculuk yapabiliriz.

TCE'ye dayalı bir izleme değerlendirme çalışmasının toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili normatif araçlara başvurması gerekir. Bunlar; İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve CEDAW gibi uluslararası, İstanbul Sözleşmesi gibi bölgesel sözleşmeler, devletler tarafından hazırlanan CEDAW ülke raporları, kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planları, toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planları ile CEDAW gölge raporları gibi sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan raporlar olabilir.

Göstergeler: Uluslararası anlaşmalar ve bunların getirdiği sorumluluklar çerçevesinde tanınmış olan normlara ve standartlara dayalı bir sorumluluğun amacına uygun olarak yerine getirilip getirilmediğini gösterirler. İlgili konu ve alanda, uygulamanın geçerliliğini ve verimliliğini belirten, karşılaştırılabilir, değişimi gösterecek bilgi toplama araçlarıdır.

Örneğin; toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde, eğitim alanında kız çocuklarının durumuna ilişkin yapılacak izlemede kullanılacak göstergelerden bazıları şunlar olabilir; İlk öğretime kayıtlı kız ve erkek çocuklarının oranı,

Orta öğretime kayıtlı kız ve erkek çocuklarının oranı,
Açık öğretim liselerinin türlerine göre (meslek, düz, imam hatip) kayıtlı kız ve erkek öğrencilerin oranı,
Bu okullarda kız ve erkek öğrencilerin kayıt ve devam etme oranları arasındaki fark.

Göstergeler yoluyla sürdürülen bir izleme çalışmasında temel amaç ilerlemeyi ya da gerilemeyi ölçmek, bütünlüklü ve sistematik veri toplamasına yardımcı olmaktır.

İstanbul Sözleşmesine dayanarak çıkarılan 6284 sayılı yasa çerçevesinde yerelde yapılacak bir izleme örneğinde;

Normlar: TCE, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı,

Standartlar: İstanbul sözleşmesi, CEDAW Sözleşmesi, 6284 sayılı yasa,

Göstergeler: Belli bir zaman dilimi içinde ŞÖNİM'e başvuran kadın sayısı, polis ve jandarmaya, kadın örgütlerine başvuran kadın sayısı, vb.

olarak alınabilir.

Yerelin özellikleri ve problem konularına göre farklı göstergeler geliştirilmesi gerekebilir.

TCE temelli bir izleme ve değerlendirme;

- Yasal çerçeveye ilişkin yapısal bir değerlendirme yapılması,
- Tüm sürecin cinsiyet eşitliğini sağlayacak bir şekilde sürdürülmesine dayalı süreç odaklı olması
- Söz konusu alandaki hak ihlalinin giderilmesi, hakların korunması ve ihtiyacın karşılanmasına ilişkin sonuç odaklı bir yaklaşım gereklidir.

Bu üç farklı boyutu izlemek için yapısal göstergeler, süreç göstergeleri ve sonuç göstergeleri kullanmak gerekir.

Yapısal göstergeler; yasal araçlara ve kurumsal mekanizmalara bakarak insan haklarının gerçekleşme düzeyinin anlaşılmasını sağlarlar. Daha çok

toplumsal yapıdaki sabit ve kurucu ilişkilere işaret ederler. Yasalar ve yasal belgeler bunlar arasındadır. Örneğin; Anayasanın ilgili maddeleri (10.mad. 2004, 2010) eşitlik yasaları, eşitlik kurumları, ilgili bakanlık, TBMM ilgili komisyon (KEFEK), 6284 sayılı yasa.

Süreç göstergeleri; izlemeye konu olan alan ile ilgili uygulamaları ve bu uygulamalarda meydana gelen değişiklikleri ortaya koymayı amaçlayan araçlardır. TCE ni hayata geçirmekle yükümlü olan Devlet kurumlarının sorumluluklarına ilişkin uygulamayı işaret ederler.

Sonuç göstergeleri; TCE nin gerçekleşme ve insanların bundan yararlanma düzeyini ortaya koyar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar sonucunda ulaşılan durumu ele alırlar. Böylelikle izlemeye konu olan eşitsizliklerin güncel durumuna ilişkin bir görüntü sağlarlar.

Örneğin; CEDAW ve Anayasanın 10. maddesine göre devlet siyasette kadın erkek eşitliğini sağlamakla yükümlüdür. Siyasi partiler yasasında bunu sağlamak için değişiklik yapılması yapısal gösterge, siyasi partilerin aday listelerindeki kadın sayısı süreç göstergelerinden biri, TBMM ve Belediyelerde seçilmiş kadın oranı bir sonuç göstergesidir.

Göstergeleri oluştururken:

- Kimin neyi izleyeceğine bağlı olarak potansiyel göstergelerin seçimi,
- Bu göstergelerin insan haklarına uygunluğu, güvenilirlikleri ve ulaşılabilirlikleri,
- Yeni göstergelerin gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

TCE'yi gerçekleştirmeyi amaçlayan uluslararası standartların en önemli bileşenlerinden biri de uygulamayı öngörülen göstergelerle izlemek, durumu ve gelişimi raporlamaktır.

Hak Temelli İzleme Yapan Uluslararası ve Ulusal Kuruluşlar

Dünya da ve ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik izleme çalışması yapan çeşitli kurum ve kuruluşlar mevcuttur. Bu kuruluşların kimler

olduğunu, hangi alanlara yönelik izleme yaptığını bilmek bizlerin de bu alana dair bilgi ve deneyimini geliştirecek, güçlendirecektir. Uluslararası bilgiye ulaşarak diğer ülkelerle karşılaştırılabilir veri üretmek, benzeri örnekleri öğrenmek, özellikle Türkiye'nin ilgili uluslararası ve bölgesel sözleşmelere taraf olması ve yasal mevzuatını buna göre düzenlemesini sağlayacaktır. Bu kuruluşların izleme sonuçları savunuculuk ve lobi yapmamızı kolaylaştıracak araçlar sunması bakımından da önemlidir.

Birleşmiş Milletlerde İzleme, Değerlendirme ve Raporlama

Toplumsal cinsiyet temelli göstergeler ile toplumsal cinsiyet istatistiklerinin üretilmesinde BM önemli bir gündem oluşturmayı başarmış, küresel kadın hareketini desteklemiştir. BM bünyesinde Kadının Statüsü Komisyonu'nun 1946 yılında kuruluşundan itibaren, kadınların yaşamlarının birçok alanına ilişkin veri üretilmesinin önü açılmıştır. 1970'li yıllardan başlayarak beş yılda bir toplanan uluslararası kadın konferanslarında kadınların yaşam deneyimlerinin görünür kılınmasını sağlayacak verilere duyulan gereksinim sık sık dile getirilmiştir. Pekin Eylem Planı, verinin önemi konusunda referans olmuştur.

Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerde TCE'ni izleme ve değerlendirme çalışmaları, CEDAW'ın uygulanması çerçevesinde, raporlarla yürütülmektedir.

Bu amaçla kurulmuş CEDAW Komitesi üye ülkelerde bağımsız izleme yapılabilmesi ve raporlama için görevlidir. CEDAW'ın daha sonraki yıllarda yayınladığı tavsiye kararlarında da toplumsal cinsiyete duyarlı verilere duyulan gereksinme gündeme getirilerek, öneriler sunulmuştur. (9 sayılı tavsiye kararı, şiddetle ilgili 35 sayılı genel tavsiye kararı mad. 48, mad. 51, koordinasyon, izleme ve veri toplama) Birleşmiş Milletler, Bin Yıl Kalkınma Hedefleri (2015) ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (2030) çerçevesinde de izleme ve raporlama konusunda üye ülkelere yol gösterme, teknik destek sunma ve ülke raporlarını hazırlama çalışmalarını sürdürmektedir. BM mevzuatı çerçevesinde düzenli olarak izleme ve değerlendirme çalışma raporları yayınlanmaktadır.

BM-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği göstergeleri, (UN-genderstat) bu amaçla geliştirilmiş göstergelerdir. Bu gösterge sistemi içinde toplam 52 nicel ve 11 nitel gösterge yer almaktadır.⁴

Avrupa Birliği'nde (AB) İzleme, Değerlendirme ve Raporlama⁵

AB'nin 2000'li yıllardan başlayarak geliştirdiği TCE politikalarının araçları şunlardır⁶.

- Politikanın ulaşmak istediği amacı somut olarak gösteren **stratejik hedefleri** tanımlamak,
- Saptanan stratejik hedeflere ulaşmak için gerekli araçları, yöntemleri, aktörleri tanımlayan **eylem planları** yapmak,
- Eylem planlarının hedeflerine ulaşma derecesini ölçmek için **cinsiyete göre ayrılmış veri toplamayı** kurumsallaştırıp geliştirmek,
- Politikanın başarısını görmek için **izleme göstergeleri** geliştirmek ve gerçekleşme sürecini görmek için **sistematik izleme** yapmak,
- Politikanın uygulama başarısını görmek için periyodik **haritalama raporları** hazırlamak.

Avrupa Birliği – Avrupa Konseyi, hazırladığı eylem planlarında TCE standartlarının nasıl uygulandığını izlemek için, üye ülkelere göstergelerle izleme ve raporlama çalışması yapma gereğini tekrarlamakta, detaylandırmakta ve bu çalışmaları kolaylaştırmak için destekler oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği, bünyesindeki Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'ne (EIGE) üye ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını izleyerek topluluk hedeflerini ne kadar gerçekleştirebildiklerini göstergelerle raporlama ve izleme görevini vermiştir.

4 <https://genderstats.un.org/#indicators>
<https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/gender/#data>
 5 <http://eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index>
 6 <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=en>

AB Stratejik Planlama Belgesi (2016-2019)⁷ toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarının izlenmesinin tanımlanan hedefler ve göstergeler temelinde yıllık olarak yapılacağını ve raporlanacağını belirtmektedir. Hazırladığı izleme göstergelerini de kullanıma sunmuştur. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Göstergeleri farklı tematik alanlarda toplam 2.669 göstergeden oluşmaktadır. Bunlar: Politikalar alanında 1.924 gösterge; AB Stratejileri ile ilgili 57 gösterge; Pekin Eylem Planı ile ilgili 120 gösterge; EIGE- Toplumsal Cinsiyet Endeksi - 214 gösterge.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İstatistikleri

Toplumsal cinsiyet istatistikleri toplumdaki değişimleri TCE yaklaşımı ile açıklayan ve birçok alanda kadınların ve erkeklerin durumlarını gösteren istatistiklerdir.

- Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı istatistikler ve göstergelerin üretilmesinde istatistiksel olarak doğru yaklaşım ve yöntemlerin kullanılması ve istatistik üretenler tarafından TCE konusunun doğru anlaşılmasıyla ilgilidir.
- Hak temelli izleme açısından TCE'nin sağlanmasının bir hak olmasından yola çıkarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olduğu tüm alanlara ilişkin veri üretilmesi son derece önemlidir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Veri Üreten Kuruluşlar

BM İstatistik Komisyonu (UNSC) Küresel Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Programı (UNSD)⁸: Birleşmiş Milletler birimleri, Uluslararası Çalışma Örgütü, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu ve AB İstatistik Ofisinin derlediği cinsiyet istatistiklerini bir arada sunmayı amaçlamaktadır. Sağlık, yoksulluk, eğitim, ekonomi, şiddet, silahlı çatışmalar, güç ve karar verme, çevre, kadınların konumunun geliştirilmesi,

---

7 <https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files>

8 <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/gender/#data>
<http://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/>

kadınların insan hakları, medya, yapısal ayrımcılık ve kız çocuklarının yaşadığı hak ihlalleri olmak üzere 12 konu başlığında veri sunulmaktadır.

- BM Sosyal ve Ekonomik İşler Birimi (UNDESA)
- BM Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE)
- BM Kadın Birimi (UNWomen) Kadına yönelik tüm şiddet biçimlerinin kapsamı, doğası ve sonuçları ile kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla yürütülen program ve politikaların etkililiğini izlemek amacıyla kurulmuş bir veri tabanıdır.
- BM Nüfus Fonu (UNFPA)
- BM Kalkınma Programı (UNDP)
- BM Çocuk Fonu (UNICEF)
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
- BM Eğitim, Bilim ve Kültürel Organizasyonu (UNESCO)

AB Bünyesindeki Kuruluşlar

- AB İstatistik Ofisi (EUROSTAT)
- Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE)

Diğer Kuruluşlar

- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Veri tabanında 180 ülkede kadınlara ve kız çocuklarına karşı ayrımcılık ile ilgili yasal, kültürel ve geleneksel pratiklere ilişkin kapsayıcı bilgi yer almaktadır⁹.
- Dünya Bankası (WB)
- Dünya Ekonomik Forumu (WEF)
- Veri 2x (Data 2x)
- Eşit Ölçütler 2030 (Equal Measures 2030)

---

9 <http://www.oecd.org/gender/data/>

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)¹⁰

Toplumsal Yapı ve Cinsiyet Demografi İstatistikleri Daire Başkanlığı Resmi İstatistik Programı (RİP) çerçevesinde “Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri Çalışma Grubu” kurulmuştur. Bu kapsamda, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) gibi ilgili kurumlar ile işbirliği içerisinde, toplumsal cinsiyet istatistikleri ve toplumsal cinsiyet göstergelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet göstergeleri, sosyal, ekonomik ve kültürel konularda cinsiyetler arası farklılığı vurgulayacak istatistikleri kapsamaktadır. TÜİK dışında kamu kurumları, üniversiteler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da çalışma alanlarına yönelik veri ve/veya gösterge üretilmektedir. Örn: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Milli Eğitim Bakanlığı, Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, Kamer Vakfı.¹¹

Tarafı olduğumuz CEDAW ve İstanbul Sözleşmeleri çerçevesinde izleme ve değerlendirmeye ilişkin yeni küresel, ulusal, yerel göstergeler geliştirilmesine ihtiyaç vardır. (CEDAW 35 sayılı genel tavsiye kararı Mad. 49-50 ve İstanbul Sözleşmesi bölüm II, Mad. 37).

Toplumsal Cinsiyet Endeksleri¹²

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortaya koyan göstergeleri özetleyen küresel endeksler, birden fazla alanda yaşanan eşitsizlikleri bir arada görme olanağı sunmalarının yanı sıra, hesaplandığı ülke ya da bölgeler açısından zaman içindeki değişimin izlenmesine de katkıda bulunmaktadır.

---

10 <http://www.turkstat.gov.tr/>
<http://tuik.gov.tr>

11 <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>
<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/arastirma.shtml>
<http://www.egitimreformugirisimi.org>
<http://morcati.org.tr>
<http://kamer.org.tr>

12 <http://hdr.undp.org/content/>

Uluslararası kuruluşlar ile bölgesel kuruluşlar tarafından oluşturulan bu endeksler şunlardır:

- **Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi** (Gender Development Index-TCGE),
- **Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlik Endeksi** (Gender Inequality Index - TCEE),
- **Toplumsal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi** (Social Institutions and Gender Index - TKTCE),
- **Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Endeksi** (Global Gender Gap Index),

İyi Örnekler

Sivil Toplum Kuruluşlarında İzleme ve Değerlendirme, Raporlama

Toplumsal cinsiyet ve hak temelli örgütler (CHÖ), Hak Temelli İzleme kapsamında:

- İzleme yapılan alana ilişkin standartların belirlenmesinde uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparlar,
- Uluslararası standartların devlet tarafından benimsenmesi konusunda savunuculuk ve lobicilik faaliyeti yürütürler,
- İzleme raporları ve çalışmalarından çıkan sonuçları TCE savunuculuk etkinliklerini desteklemekte kullanırlar,
- İnsan hakları alanındaki uygulamalar hakkında halkın bilgilendirilmesi işlevini yerine getirirler.
- Devlet tarafından yürütülen izleme çalışmaları ve göstergelerinin geçerliliğini de değerlendiren uygulamaları yürütürler,
- Gölge raporlar hazırlarlar.

Gölge raporlar; sivil toplum örgütlerinin, devletin uluslararası alanda imzacısı olduğu sözleşmeler gereğince aldığı sorumluklara ilişkin olarak uluslararası topluma sunduğu periyodik raporları tamamlayıcı nitelikte raporlardır. Devlet ile toplum arasında söz konusu alanın değerlendirilmesine

ilişkin bir farklılık varsa bunun ortaya çıkarılması ve konuyla ilgili fiili durumun bilgisine ulaşılması açısından gölge raporlar son derece önemlidir.

BM-Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin (ECOSOC) 1996/31 sayılı kararı ile sivil toplum örgütlerine uluslararası süreçlerde danışman nitelikte bir statü tanınmıştır. Tanınan bu statünün en etkin biçimde kullanıldığı raporlamalar arasında CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi sivil toplum raporları gelmektedir. CEDAW'ı onaylayan hükümetler periyodik olarak, dört yılda bir CEDAW Komitesi'ne gözden geçirme raporu hazırlamakla yükümlüdürler. Söz konusu raporlamanın sivil toplum örgütlerinin de dahil olduğu bir yaklaşım içinde gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Diğer yandan sivil toplum örgütleri kimi zaman sözleşmenin tüm alanlarına, kimi zaman farklı tematik alanlara ilişkin gölge raporlar hazırlarlar. Örneğin; engelli kadınların uğradığı ayrımcılığa ilişkin sivil toplum raporu tematik alana odaklanan bir rapordur.

Türkiye'de kadın hareketinin sivil izlemesine örnek olarak; kadın ve LGTBİ+ hakları alanında çalışan 14 bağımsız sivil toplum örgütünden oluşan ve sekreteryasını Türk Kadınlar Birliğinin yürüttüğü, CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu (CEDAW STYK) 2005 yılından başlayarak her raporlama sürecinde hazırlanan gölge raporlar sözleşmenin tümüne yöneliktir.

Bu raporlar da hükümetler tarafından hazırlanan raporlar gibi CEDAW komitesine sunulurlar ve CEDAW gözden geçirmesinin bir parçası olarak değerlendirilirler. Sivil toplum örgütleri tarafından sürdürülen bu çalışma ve hazırlanan raporlar gerek katılımcı hazırlama süreci gerekse kapsam ve içerik olarak CEDAW çerçevesinde gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme çalışmalarının en iyi örneklerindedir.¹³

---

13 Ayrıntılı bilgi için Bkz. CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 4.ve 5. Dönem Birleştirilmiş Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesinin Nihai Yorumları, Türk Kadınlar Birliği, Ankara, Nisan 2006, CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 6. Dönem Birleştirilmiş Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesinin Nihai Yorumları, Türk Kadınlar Birliği, Ankara 2010,

Benzer bir süreç, İstanbul Sözleşmesi'nin izleme mekanizması için de geçerlidir. İstanbul Sözleşmesi'ne taraf olan ülkeler sözleşme gereği üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme düzeyini, periyodik olarak, İstanbul Sözleşmesi izleme uzmanlar grubu olan GREVIO'ya sunarlar.

İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddetin kadınlar ve erkekler arasında tarihsel olarak eşitsiz gelişen güç ilişkilerinden kaynaklandığını ve kadınlara yönelik şiddetin TCE'nin sağlanması ile önlenebileceğini belirtmektedir.

Türkiye kadın hareketi aynı şekilde, her iki sözleşme çerçevesinde de başarılı bir sivil izleme örneği vererek ilgili gölge raporları sunmakta, savunuculuk ve lobicilik faaliyetini sürdürmektedir.

Son Söz

Bir ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın ilk koşullarından biri ilgili tüm konularda izleme, değerlendirme ve raporlamanın yapılmasıdır. Şüphesiz bu kararlı bir siyasi irade ve sürdürülebilir bir devlet politikasının varlığını gerektirir. Düzenli olarak uluslararası norm ve standartlarda veri toplamanın gerçekleştirilmediği, kadına yönelik şiddet kapsamında yerel CHÖ'lerin yaptığı çalışmaların farkındalık yaratmak anlamında çok değerli olduğu ancak çözüm üretmekte yetersiz kalacağı açıktır.

CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerin savunuculuğunun yapılması, yerelerde ki CHÖ'lerinin izleme platformlarına, ağlarına dahil olarak bilgi sahibi olmaları, bu sözleşmelerin yerelerde ne ölçüde uygulanıp uygulanmadığının izlenmesi, söz konusu alanlara ilişkin Türkiye'nin sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirip getirmediğinin gölge raporlarla uluslararası arenaya taşınması, CEDAW STYK ve benzeri ağların desteklenmesi ve yaygınlaştırılması ile mümkün olacaktır.

CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 7. Dönem Birleştirilmiş Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesinin Nihai Yorumları, Türk Kadınlar Birliği, Ankara, Aralık 2016

Kaynaklar

1. Ertürk, Yakın 2008, Report for the Special Rapporteur on Violence Against Women, Its Causes and Consequences: Indicators on Violence Against Women and State Response.
2. Kurtoğlu, Ayça, Gökçe Bayrakçeken, Gülsen Ülker, CEİD Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması: İzleme Modeli, CEİD Yay.No: 1, Ankara 2014
3. CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 4.ve 5. Dönem Birleştirilmiş Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesinin Nihai Yorumları, Türk Kadınlar Birliği, Ankara, Nisan 2006
4. CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 6. Dönem Birleştirilmiş Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesinin Nihai Yorumları, Türk Kadınlar Birliği, Ankara 2010
5. CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu, 7. Dönem Birleştirilmiş Gölge Raporu ve Birleşmiş Milletler Cedaw Komitesinin Nihai Yorumları, Türk Kadınlar Birliği, Ankara, Aralık 2016
6. Woldegiorgis, Ghetnet Metiku, Conceptual and Methodological Frameworks for Human Rights Monitoring, 2010
7. UN-Women, Turning Promises into Action: Gender Equality in The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2018
8. European Institute for Gender Equality (EIGE), Gender Equality Index-Report, 2013
9. <http://eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index>
10. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/equality/data/database>
11. <http://www.oecd.org/gender/data/>
12. <http://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/>
13. <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/gender/#data>
14. <https://genderstats.un.org/#indicators>
15. <http://www.turkstat.gov.tr/>
16. <http://ceid.org.tr>
17. <https://ihd.org.tr>

6. BÖLÜM

Savunuculuk

| **Gamze Göker**

Savunuculuk Nedir?

Herhangi bir konu alanındaki politika veya uygulamaları değiştirmeyi hedefleyen çalışmaları savunuculuk olarak isimlendiriyoruz. Bu alışmaları halihazırda var olan bir ya da daha fazla sivil toplum örgütü üstlenebileceği gibi, bu konuda özel olarak, geçici süreyle bir araya gelen inisiyatif, platform gibi oluşumlar da yürütebilir.

Politika ve uygulamaları etkilemek, istenen değişimin gerçekleşmesi için özellikle kamu idaresi üzerinde baskı oluşturmak üzere yapılan etkinlikler şiddet içerenden şiddet içermeyene doğru çeşitlilik göstermektedir. Boykot ve grevler, şiddetsiz eylemler, gösteri yürüyüşleri, imza kampanyaları ve gölge rapor hazırlamayı da içeren aktivizm, medya kampanyası, uzman toplantıları, resepsiyon düzenleme ve lobicilik ve benzeri eylemliliklerin tümü savunuculuk faaliyeti kapsamındadır.

Politika ve uygulamalar genellikle kamu kurumları tarafından geliştirildiği için savunuculuk faaliyetleri de çoğunlukla yasa yapıcılarını, karar alan ve bu kararları uygulayan mekanizmalarda yer alanları etkilemeyi hedefler. Ancak, doğrudan özel sektörü ya da genel olarak toplumu odak noktası yapan savunuculuk faaliyetleri de vardır. Savunuculuk faaliyeti öncelikli olarak bir hedef gruba odaklanmış olsa da, faaliyetin sonunda toplumun genelinde sırasıyla algı, tutum ve mümkünse davranış düzeyinde bir zihniyet değişimini hedefler.

KA-DER'in Erkek Olmak Şart mı? Kampanyası

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği'nin (Ka-Der) 2007 yılında yapılan genel seçimlerin hemen öncesinde “Bu meclise kadın şart!”, “Meclise girmek için erkek olmak şart mı?” sloganlarıyla başlattığı kampanya hem doğrudan kadın aday sayısının artırılması gibi somut bir hedefi hem de kadınların siyaset alanında yer almasının önündeki ataerkil zihniyetin dönüşümüne katkı sunmayı amaçlayan başarılı bir kampanya idi.

Ka-Der'in 2007 Genel Seçim Kampanyası afişlerinden bir örnek.

Temel Savunuculuk Araçları

Savunuculuğun en temel iki aracı kampanya ve lobiciliktir.

Kampanya, toplumun dikkatini belli bir toplumsal soruna yöneltmek, bir konuda toplumun bilinç düzeyini yükseltip kamuoyu oluşturmak, toplumun onayı alınmadan verilen kararlara tepki göstermek, bir yasal yanlışlığa dikkat çekmek, yanlış olduğuna inanılan bir uygulamayı durdurmak, bir sivil toplum örgütünün bir çalışması için gerek duyulan insan ve/veya para kaynağını oluşturmak gibi amaçlarla uygulanan, **süresi belirlenmiş**,

genellikle bütün topluma yönelik yürütülen bir iletişim etkinliğidir¹. **Süresi belirlenmemiş, açık uçlu bir farkındalık yaratma çalışmasını kampanya olarak isimlendiremeyiz.**

Lobicilik ise savunuculuğun yasaları etkilemeye odaklı biçimidir². Yasalarla ilgili yerel, ulusal, uluslararası mekanizmaları etkilemeyi amaçlar. Bilgi ve erişimi stratejik olarak kullanabilme kapasitesi lobiciliğin gücünü belirler. Lobi faaliyetinin çeşitli çıkar grupları tarafından yönlendirilmesi ya da lobi grupları nedeniyle toplumun bazı kesimlerinin politika süreçlerinden dışlanma tehlikeleri söz konusu olabilir. Uzmanlar yerine yeterli deneyim ve kitlesel desteği alan aktivistler profesyonellerden daha iyi lobici olurlar. Jübile 2000, TCK Kadın Platformu çalışmaları ve aslında kadın örgütlerinin birçok yasa yapma sürecindeki lobi faaliyetleri lobiciliğe verebileceğimiz güzel örneklerdir.

Politikaları Nasıl Etkileyebiliriz?

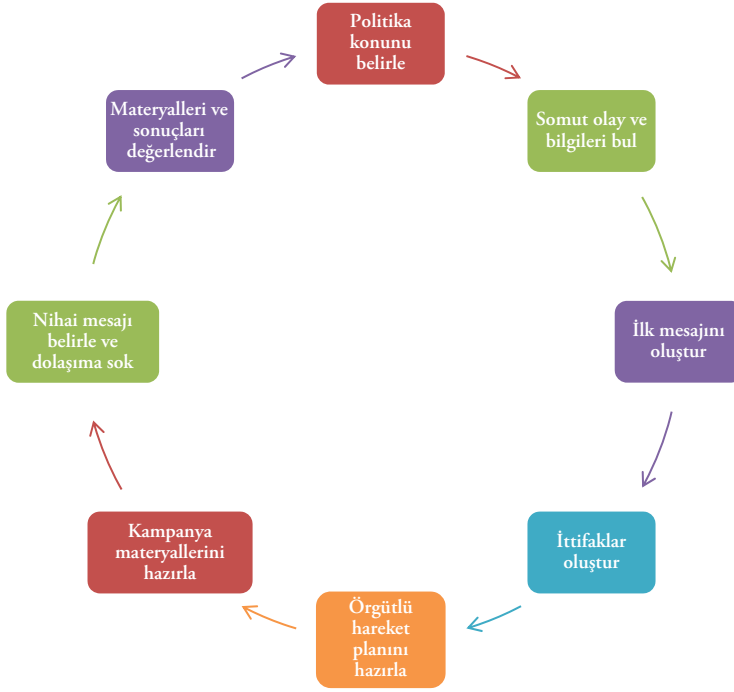
Savunuculuk Süreç Akışı

Savunuculuk faaliyetimizin ilk adımından son adımına kadar nasıl bir akışla ilerlediğini aşağıdaki şemada görebiliriz. **Politikaları Etkileme Döngüsü** savunuculuk faaliyetinin bitmeyen bir çalışma olduğunu bize bir kez daha hatırlatmaktadır. Örneğin, nihai olarak kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını hedefleyen bir örgüt bu çalışmanın hiçbir zaman tam anlamıyla sonlanamayacağı gerçeğinin farkında olarak çalışmalarını örer. İdeal olarak, kadınlara yönelik ayrımcılık uygulamalarının geçmişten bugüne azalmasını bekleriz. Kimi tarihsel dönemlerde beklentilerimiz bu yönde gerçekleşse de kimi dönemlerde elde ettiğimiz kazanımları kaybeder, geriye dönüşler de yaşarız.

---

1 Güder, Nafiz (2006). *STK'lar İçin İletişim ve Kampanya Hazırlama Rehberi*. Ankara: STGM Yayınları, s. 43.

2 M. Avner'den aktaran Aksakoğlu (2010). s. 22.

Şekil 1: Politikaları Etkileme Döngüsü³

Şimdi döngünün adımlarına teker teker kısaca göz atalım:

1. Politika Konunu Belirle

Sivil toplum örgütlerinin, birbirine yakın ya da uzak, duyarlılık gösterdikleri birçok konuda çalışma yapma isteği duyduklarına tanık oluyoruz. Bu heyecanı, aktivizm ruhunun yayılcı özelliğini anlamakla birlikte, daha ilk adımda “ekonomi” sözcüğünü hatırlamamız gerekiyor. Yani kıt kaynakların etkin kullanılması gerekliliğini. Bir sivil toplum örgütü olarak kıt olan kaynaklarımız nelerdir? Elbette, zaman, emek ve maddi kaynaklar.

3 Toonen, Koen ve Agolli, Arjola (2010). *Advocacy and Policy Influencing*, TACSO Training Documents, Tirana, Montenegro.

Kıt kaynaklarımızı etkin kullanmamız gerektiğini hatırlayalım. Kıt olan kaynaklarımız neler?

- ***Zaman***
- ***Emek***
- ***Maddi kaynaklar***

Yani kısıtlı bir zamanda, az sayıda insanla (genellikle yapılması gereken işleri sınırlı sayıda kişi üstlenir), sınırlı emek gücü ve maddi kaynakla mümkün olan en etkin düzeyde faaliyet yürütmeyi hep aklımızda tutmamız gerekir. Dolayısıyla, faaliyet alanımızı **daraltmalı** ve **odaklı çalışarak verimimizi artırmayı** amaçlamalıyız. Örneğin; bir kadın örgütü olarak kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi için faaliyet yürütmek genel hedefimiz olabilir. Fakat kadına yönelik şiddetle mücadele, erken yaşta evliliklerin önlenmesi, kadınların siyasal yaşama katılımının artırılması, kadın dostu ve engelli kadınlar için erişilebilir kent yaşamı yaratma gibi daha daraltılmış konu alanlarında çalışmak verimimizi artırmamızı sağlar. İstanbul Sözleşmesi veya CEDAW gibi metinlerin hayata geçirilip geçirilmediğinin takipçisi olmak da bir savunuculuk faaliyetidir.

2. Somut Olay ve Bilgileri Bul

Bu aşamada yukarıda yaptığımız konu daraltmayı, bir adım daha ilerleterek dönemselsel olarak hangi somut olaya ya da sürece odaklanacağımızı belirlememiz gerekiyor. Diyelim ki, kadına yönelik şiddetle ilgili çalışma yapan bir örgütüz. Önümüzdeki dönemde seçimler var. Mevcut Belediye Kanunu'nun nüfusu 100 bin olan her yerleşim yerinde bir kadın sığınmaevi bulunmasını öngördüğünü hatırlayıp, sığınmaevi talep eden bir çalışma yapabiliriz. Bunu yaparken de çeşitli verilerden yararlanmamız gerekir. Örneğin, Türkiye'de kadına yönelik şiddet oranları, kadın danışma merkezi ve sığınmaevi sayıları, sığınmaevinden yararlanan kadın sayısı, gelişmiş ülkelerdeki sığınmaevi sayıları, sığınmaevi desteğinin şiddete uğrayan kadınlara olumlu katkıları vb.

Başka bir örnek vermek gerekirse, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe temel faaliyet konularımızdan biri ise, bir sonraki yılın bütçe çalışmasının yapıldığı, kararların alındığı Aralık ayı öncesinde ve süresince yapılacak bütçe çalışmalarının kadınları ve LGBTİ+'leri de hesaba katarak yürütülmesini vurgulayan bir kampanya yürütülebiliriz. Bu kampanyada kullanacağımız her türlü materyalde mutlaka toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe nedir, ne değildir, bu tür bütçelemeler toplumlara ne kazandırır, uygulayan ülkelerin somut kazançları ne olmuştur, kaç ülkede, kaç belediyede, kurumda vs. uygulanmaktadır gibi somut bilgileri de kullanmamız şarttır.

Eğer bir yasa değişikliği ile ilgili savunuculuk faaliyeti yapmayı planlıyor isek, bir yasa tasarısının hazırlık, tartışılma ve yasalaşma adımlarını, hangi kişi ve kurumların dahil ve etkili olduğunu, yasalaşma sürecinin zaman planını çok iyi biliyor ve yakından takip ediyor olmalıyız. Bu somut bilgiler stratejimizi oluştururken doğru adımları doğru zamanlarda atmamızı, doğru manevralar yapmamızı sağlar.

3. İlk Mesajını Oluştur

İlk iki aşamadaki çalışmaları yaparken zaten öncelikli hedef grubumuza ve kamuoyuna vermek istediğimiz mesaj da oluşmaya başlar. Artık bu oluşan mesajı yavaş yavaş netleştirmemiz gerekir. Yalnız buraya dikkat! **Slogan değil mesajımızı oluşturuyoruz.** Slogan ile mesaj sık sık birbirine karıştırılabiliyor. O halde tanımlayalım.

Mesaj, hedef grubumuza yazılı ya da sözlü olarak iletmek istediğimiz düşünce ve duygulardır.

Slogan ise, bu düşünce ve duygularımızı kısa ve çarpıcı biçimde ifade etmemizi sağlayan sözlerdir.

Sloganımız ya mesajımızın tamamını, bazen bir kısmını içeren az ve öz, akılda kalıcı, belki mizahi ya da kafiyeli, mümkünse kolay hatırlanabilecek ifadelerden oluşmalıdır. Örgütümüzün amacını, kampanyamızın hedefini

vurucu, kolayca tekrar edilebilecek şekilde ifade ettiğimizde slogan üretmiş oluruz. Her başarılı sloganın arkasında iyi düşünülmüş ve içselleştirilmiş bir mesaj vardır.

ÖRNEK:

Mesaj: Toplumsal cinsiyet eşitliği demokratik toplum olmanın gereğidir ve tüm kurumlar bu eşitliğin sağlanmasından sorumludur.

Slogan: Karantinada 6284 hayat kurtarır

İstanbul Sözleşmesini Uygula

Geceler de bizim, sokaklar da

Dünya yerinden oynar, kadınlar özgür olsa

Bazen mesajlarımız sloganlarımızla büyük ölçüde örtüşebilir ya da mesaj üzerinde çalışırken bir yandan sloganlarımız da ortaya çıkmaya başlayabilir. Ama bu aşamada öncelikli olan, vermek istediğimiz mesajı doğru, yeterli, öz ve anlaşılabilir biçimde oluşturmaktır.

Savunuculuk ya da kampanya çalışmasında yer alan kişilerle birlikte bir grup çalışması yaparak güçlü ve zayıf yanlarımız üzerine düşünüp tartışarak bir liste çıkartmak, bulunduğumuz noktayı görmek açısından çok yararlı olmaktadır.

Dördüncü aşamaya, yani ittifaklar oluşturmaya geçmeden önce bir iletişim stratejisi hazırlamak bundan sonraki süreci çok kolaylaştıracaktır. Çünkü, hareket planını oluşturmak, kullanılacak kampanya çıktılarını hazırlamak, nihai mesaj ve sloganları belirlemek ve hangi araçlarla nasıl dolaşıma sokulacağına karar vermek, iletişim stratejisinin üzerine yapılandırılacak aşamalardır. İletişim stratejisi her örgüte her daim gerekli olan, kullanışlı dokümanlardan biridir. Ek olarak, iletişim stratejisi hazırlamak için birlikte yürütülen çalışma örgütün amaçlarını, araçlarını, yaptıklarını, yapacaklarını, hayallerini yeniden tartışmak ve taşları yerine oturtmak için önemli bir fırsattır.

İletişim Stratejisi Nedir?

İletişim stratejisi, kampanyamızın dolayısıyla örgütümüzün hedef gruplarıyla ve medyayla kuracağı iletişimde izleyeceği, vizyonu ve misyonu ile uyumlu ve tutarlı biçimde oluşturduğu yol haritasıdır. Savunuculuk faaliyetlerimizin en başında örgütümüzün üyeleri ile bir araya gelip taslak bile olsa böyle bir strateji üzerine çalışmak önümüzdeki süreci netleştirir. Nerede durduğumuzu, nereye ve nasıl varmak istediğimizi anlamamızı kolaylaştırır.

İletişim Stratejisini hazırlarken aşağıdaki başlıkların altını kendi örgütümüzün üyeleriyle aramızda tartışarak doldurmalıyız:

- *Kampanyamızın/örgütümüzün amacı*
- *İletişim çalışmasının hedef grubu*
- *İletişim çalışmasında verilmek istenen mesajlar*
- *İletişim alanında kuruluşun geldiği nokta*
- *İletişim için ayrılan kaynak*
- *Destek sağlayabilecek kişiler/kurumlar*
- *İletişim çalışmalarında görev alacak kişiler*
- *İletişim çalışmalarının zaman planlaması*
- *Kurulması gereken kritik ilişkiler*
- *Kullanılacak iletişim araçları*
- *Geribildirim edinme yöntemleri*

4. İttifaklar Oluştur

Paydaş analizi, ittifaklar oluşturma ve ağ oluşturma (networking) alt başlıklarını burada kısaca gözden geçirebiliriz.

Paydaşlarımız, değişim yaratmak için harekete geçtiğimiz konuda hali hazırda aynı hedefe ulaşmak için çalışma yapan, bu değişimi arzulayan ya da konu alanı itibarıyla işbirliği yapmamız gereken kurumlar, gruplardır.

Paydaş listemizi oluştururken kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, uluslararası kuruluşlar/fon-destek kuruluşları, özel sektör, medya (uluslararası, ulusal, yerel gazete, dergi, TV, radyo, internet haber siteleri) gibi alt başlıklarla gruplandırarak ilerlemek gücümüzü görebilmemizi kolaylaştırır.

Her bir alt başlığın altında savunuculuk yaptığımız konuyla ilgili hangi kurumlarla ilişkilendiğimizi ve ilişkilendiğimiz ama ilişkilenecekleri gereken kurumları sıralamamız gerekir. Her bir kurumdan nasıl bir destek alabileceğimizi de kısaca ekleyebiliriz. Genellikle örgütler bu çalışmayı yaparken aslında düşündüklerinden daha güçlü bir paydaş ağına sahip olduklarını fark ederler.

Eğer savunuculuk yaptığımız konuda bir karşıt grup varsa onu da bu çalışmanın bir yerine eklememiz gerekir. Örneğin nafaka konusunda savunuculuk yaparken nafaka karşıtı grupları göz ardı edemeyiz. Onların argümanlarına karşı geliştireceğimiz yanıtlarımızı hazır etmeliyiz.

Özellikle ilgilendiği konular savunuculuk çalışmamızla yakın olduğu için paydaş listemizde bulunan bir milletvekilini kampanyamız kapsamında müttefikimiz haline getirebilir, talep ettiğimiz yasa değişikliği için birlikte çalışabiliriz. Ya da, kız çocuklarının eğitim hakkı konusunda duyarlılığı olduğunu bildiğimiz bir ünlü (celebrity) erken yaşta evliliklerin engellenmesi konusundaki kampanyamızın müttefiki olabilir. Engelli kadınların istihdamında pozitif ayrımcılık uygulanması ile ilgili bir çalışma yapıyorsak bir TV kanalını hazırladığımız kısa filmleri yayımlaması, konuyla ilgili televizyon programları yapması, konuklar ağırlaması ve sesimizi duyurmak için medya sponsorumuz olarak müttefikimiz yapabiliriz. Bir üniversitenin kadın sorunları araştırma merkezi ile ittifak geliştirip kampanyamızda kullanacağımız bilimsel arka plan için bizi desteklemesini sağlayabiliriz.

Savunuculuğunu yaptığımız toplumsal meselenin sadece bu dar konu alanında çalışan kurumlar ve örgütlerce değil, diğer tematik alanlarda faaliyet gösteren örgütler, platformlar, kurumlar, toplumda etkili gruplarca desteklenmesini sağlayacak ilişki ve etki ağları geliştirmemiz (networking)

çalışmamızın başarısını artırır. Bunun için başta iletişim araçları ve medya olmak üzere farklı mekanizmaları kullanarak temel mesajımızın destekçi sayısını artırırız.

5. Örgütlü Hareket Planını Hazırla

Hangi daraltılmış konuda politikaları etkilemek istediğimize karar verdik, konuyla ilgili gerekli araştırmaları yaparak işimize yarayacak arka plan bilgilerini topladık, yola çıkış ana mesajımızı oluşturduk, bu mesaj etrafında kimlerle işbirliği yapacağımızı kararlaştırdık. Şimdi harekete geçme zamanı. Harekete geçmek için örgütlenmiş bir yapıya ihtiyacımız var. Hem kendi içimizde hem müttefiklerimizle. Ama bundan da önce bir eylem planı hazırlamalıyız.

Bir eylem planı hazırlarken, örgütümüzde bulunan, bu kampanyada görev alacak her bir üyenin şu soruların yanıtlarına ilişkin kafasının net ve benzer olması gerekmektedir:

- Bu eylemi/kampanyayı neden/hangi temel amaçla yapıyoruz?
- Ne yapıyoruz?
- Nasıl yapıyoruz?
- Kimlerle yapıyoruz? (örgüt içinden ve örgüt dışından)
- Nerede yapıyoruz?
- Ne zaman başlıyoruz, ne kadar sürdürüyoruz, ne zaman bitirmeyi planlıyoruz?
- Hangi işten kim sorumlu, görev dağılımı nasıl?

Ve en sonunda kampanya/eylem nasıl gitti? Hedeflediğimiz sonuçların ne kadarına ulaştık? Sorunlar nelerdi? Nasıl çözdük? Peki, bundan sonra nasıl ilerliyoruz?

Bu aşamada üzerine düşünmemiz gereken başlıklardan biri de kampanya ya da eylem sürecimizde örgütümüzün üyesi olmayan ama gönüllü destek olmak isteyenleri nasıl yönlendireceğimiz. Gönüllü olmak isteyenlerin katkı sunabilecekleri, katkı sunmak istedikleri konulara göre bir liste oluşturmak takibi kolaylaştıracaktır.

6. Kampanya Materyallerini Hazırla

Kampanya/eylem süreçlerinde kullanılacak basılı, dijital, sesli-görüntülü ya da üç boyutlu her türden çıktıyı hazırlarken en çok başvuracağımız belgelerden biri iletişim stratejisi olacaktır. İletişim stratejisini hazırlarken kullanmaya karar verdiğimiz iletişim araçlarını, yine aynı çalışmada belirlediğimiz hedef grup ve mesajlarla uyumlu biçimde üretmek ve dolaşıma sokmak önemli. Her kampanyada her iletişim aracını kullanmak gerekir diye düşünmemeliyiz.

Hatırlayalım, maddi kaynak ve zaman kısıtımız var. Bu kaynakları en verimli ve stratejik olacak biçimde kullanmamız gerekiyor. Kampanyaların klasik iletişim araçlarından olan billboard, afiş, el ilanı, broşür gibi araçları kullanabileceğimiz gibi, sadece sosyal medya üzerinde dolaşıma sokacağımız viral olabilecek video, gif ve çeşitli dijital içerikler de yaratabiliriz. Stencil (şablon) gibi farklı araçlar kullanarak şehirlerin dört bir yanında kampanya sloganımızı, görselimizi tanıtabiliriz.

Stencil örneği

Eldiven, tişört, şapka, çanta, şemsiye vb. gibi üç boyutlu promosyon malzemeleri üretip kampanyanın görünürlüğünü artırabileceğimiz gibi eğer

kampanya konumuzla, örgütümüzle ve kampanya hedeflerimizle uyumlu ise yani alışılmışın dışında, çarpıcı, şaşırtıcı iletişim malzemeleri de üretebiliriz.

Her türden iletişim materyali hazırlama aşamasında temel hedefimiz, tek bir mesajı, az ve öz, anlaşılabilir, sade bir şekilde hedef gruba iletmek olmalı. Laf kalabalığı, görsel karmaşa, mesajımızın kaybolmasına neden olur, doğru algılanmasını engeller. Tek mesaj, tek odak ile nokta atışı sağlanmalıdır.

İletişim materyali hazırlarken hatırlayalım:

- *Tek mesaj,*
- *Az ve öz, anlaşılabilir, sade bir metin ve görsel tasarım*
- *Tek mesaj, tek odak ile nokta atışı*

Bütçe

Bütçeye en çok ihtiyaç duyacağımız aşamalardan biri kampanya materyallerini hazırlama safhasıdır. Bir kampanyanın/eylemin olası giderleri neler olabilir? Kampanyanızın gider kalemlerini mutlaka önceden listeleyip bütçe planınızı kampanya uygulama aşamasına geçmeden önce hazır edin.

Ciddi bir kampanya gelir-gider tablosu yapılmalı ve sıkı bir şekilde takip edilmeli, mali kaynaklar artırılmaya çalışılmalıdır. Kampanya bütçesi için tüm örgütsel ve kişisel öğrenme ağı (network)'lerin sağladığı olanaklar ve envanter hesaba katılmalıdır. Aynî yardımlardan yararlanmak en önemli desteklerden biri olacaktır. Kampanyaya fon sağlama işi bir kişinin koordinasyonunda bulunmalı ve tek bir kaynağa bağlı olmaktansa kaynaklar çeşitlendirilmelidir.

Kaynak arayışı yerelden ulusala ve ardından uluslararası kaynaklara doğru olmak üzere bir sıra takip etmeli, mümkün olduğunca yerel kaynaklara öncelik verilmelidir. Kullanılabilecek diğer kaynaklar bağışlar, üye aidatları ya da proje girdileri olabilir. Son yıllarda, popüler kaynak yaratma araçlarından biri de kitlesel fonlama platformlarıdır. Başta medya kuruluşları olmak

üzere, özel sektör kurumlarının verecekleri destekler de kurumsal sosyal sorumluluk altında denenebilecektir.

7. Nihai Mesajı Belirle ve Dolaşıma Sok

Yedinci adıma gelene kadar kampanya mesajımız da, ona bağlı sloganımız/ sloganlarımız da son şeklini almış olmalıdır. Hazırladığımız kampanya çıktılarının (afiş, kitapçık, broşür, el ilanı, billboard, her türlü dijital içerik, vb.), baskıya göndermeden ya da yayına sokmadan mutlaka kampanya mesajları ile uyumlu olup olmadığını kontrol etmeli, iletişim araçlarındaki sorun uygulama sonuçlarını gözden geçirilmelidir.

Dolaşıma sokma aşamasında medya ile ilişkiler konusu gündeme geliyor. Hassas bir medya planı yapmak kampanya başarısını etkileyen önemli konulardandır. Hangi TV kanalında, hangi programda hangi saatte programa katılacağız? Hangi radyo kanalında, hangi kuşakta, hangi sunucu ile ne kadar süre ile söyleşi yapacağız? Hangi gazete veya derginin, internet haber sitesinin hangi muhabiri ile görüşeceğiz? Kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında hangi TV programında ya da dizide kampanyamızın sloganı ve temel mesajının verilmesini sağlayabiliriz? Uygun olan dizinin senaristine, yönetmenine, yapımcısına ve TV kanalındaki yöneticisine nasıl ulaşabiliriz? Sosyal medyadaki etkileyen (influencer) kişilerden hangileri kampanyamız için doğru yüz olur? Onlara nasıl ulaşır, mesajımızı aktarmalarını nasıl sağlarız? Ya da hazırladığımız etkileyici içeriğin sosyal medyada Türkiye gündemine girmesini, gündem konusu (trend topic) olmasını, mümkünse dünya genelinde de ses getirmesini nasıl sağlayabiliriz? Bu aşama bu soruları sorup, pratik yanıtlarını verip, planlamamızı yapıp işe koyulma vakti.

8. Kampanya Materyallerini ve Sonuçları Değerlendir

Kampanya, eylem, etkinlik, her ne yapıyorsa ilk aşamadan son aşamaya kadar izlemesi yapılmalı, basılı ve dijital gerekli arşivleme çalışması tamamlanmalı, hedeflenenlere ne kadar ulaşıldığı ölçülmelidir. Kampanya sonunda elde edilen veriler ışığında değerlendirme yapılmalıdır. İzleme ve değerlendirmenin hassasiyetle yapılması sonraki kampanya ve eylemlerimizin başarısını

büyük ölçüde artıracaktır. Bunun için de neyin, nasıl izleneceği, nelerin arşivleneceği baştan kararlaştırılmalıdır.

CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi'nde Savunuculuğun Katkısı

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığı Ortadan Kaldırması Sözleşmesi (Convention on the Elimination of all kinds of Discrimination Against Women) (CEDAW) 189 ülkenin taraf olduğu en geniş katılımı ikinci uluslararası sözleşmedir. 1981 yılında yürürlüğe giren sözleşme kadının insan hakları konusunda evrensel bir referans oluşturmaktadır. Sözleşmeye taraf olan devletler, sözleşmelerin ülkelerdeki uygulamalarını denetleyen CEDAW Komitesi'ne dönemsel olarak resmi raporlarını sunarlar. Bu gözden geçirme süreçlerine, kadın örgütleri, hükümetin hazırladığı resmi rapora alternatif olarak hazırladıkları gölge raporlar ile katılırlar. Sürecin sonunda, resmi ve sivil tarafların sunumlarını değerlendiren Komite, taraf ülkeye kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesine yönelik nihai görüşlerini iletir.

CEDAW gözden geçirme sürecine ulusal kadın örgütlerinin gölge raporları ile müdahil olmaları ilk kez 1997 yılında gerçekleşti ve sonraki dönemlerde işleyişin bir parçası haline geldi.

CEDAW gölge raporları gibi uluslararası mekanizmalar, ulusal kadın hareketleri ve örgütlerinin kadın haklarını geliştirmek için kullandıkları kullanışlı bir araçtır⁴. Hükümetlerin, kadınların insan haklarını korumak ve ilerletmek yolundaki yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin uluslararası bir platformda, kadın örgütlerinin yönlendirmesi ile değerlendirilmesine olanak tanır. Uluslararası süreçleri şeffaflaştırır. Ülkedeki kadın örgütlerinin bu bağlamda hükümetleri izlemelerini ve onlara baskı yapmalarını sağlar.

⁴ Bu bölümde CEDAW STYK adına Gaye Cön tarafından hazırlanan *CEDAW Sözlü Tarih Çalışması* ve İpek İlkaracan Ajas tarafından kaleme alınan *Birleşmiş Milletler ve CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri ile Savunuculuk ve Lobicilik- Türkiye Gölge Raporları: 1997 & 2005 Deneyimleri* kitaplarından yararlanılmıştır.

Aşağıdaki şemada görülen CEDAW Gözden Geçirme Döngüsünde savunuculuk faaliyeti, tek bir noktada, kırmızıyla işaretli adımda “STK’lar uygulamayı izler ve nihai görüşler üzerinden ulusal savunuculuk yapar” biçiminde tanımlanmaktadır. CEDAW açısından en etkin savunuculuk faaliyetinin yürütülmesi gereken aşama bu adım olmakla birlikte, aslında şemada görülen tüm adımlara paralel olarak savunuculuk faaliyeti yürütülmelidir ve zaten uygulamada da yürütülmektedir.

CEDAW'ın Türkiye'deki takipçisi olan CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu (CEDAW STYK) 2005 yılından bu yana Türk Kadınlar Birliği çatısı altında bir araya gelmektedir. 15 yıldır her hafta salı günü bir araya gelen bu ekip CEDAW'ın yaygınlaştırılması için çalışmalar yapmakta, CEDAW gölge raporlarını hazırlamaktadır⁶.

Türkiye'de CEDAW'a ilişkin ilk imza kampanyası ise Mart 1986'da Şirin Tekeli'nin önderliğinde başlamıştır. 1986 yılında CEDAW'ın bir tarafı olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sözleşmeyi hayata geçirmek üzere gerekli önlemleri almasını hedefleyen kampanya ve kampanya kapsamında yapılan eylem 1980 askeri darbesi sonrası Türkiye'de yapılan ilk en geniş katılımlı eylem olmuştur⁷.

CEDAW Gölge Rapor Süreci Nasıl İşler?

BM CEDAW Komitesi'nin, hükümetler tarafından sunulan resmi raporları objektif ve iyi bilgilendirilmiş bir konumdan değerlendirmek adına sivil toplum örgütleri tarafından hazırlanacak gölge raporlara ihtiyacı vardır. Gözden geçirme süreci, CEDAW Komitesi, taraf devlet ve sivil toplum örgütleri olmak üzere üç ayaklı ve tarafların birbirleriyle etkileşim halinde olduğu bir döngüdür. Gölge raporun amacı, resmi rapordaki eksikliklere dikkat çekmek ve kadının insan hakları durumunu ülkedeki kadın örgütleri açısından değerlendirmektir. Gözden geçirme sürecinin sonunda ülkeye döndüğünde, hükümetlerin en önemli yükümlülüğü, BM CEDAW Komitesi'nin resmi yoldan ilettiği tavsiyeleri ve ek olarak, BM platformundaki istişareler esnasında komitenin verdiği geri bildirimleri, hükümet ve devletin ilgili tüm kademeleriyle (milletvekilleri, bakanlar kurulu, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları) ve sivil toplum örgütleriyle paylaşmaktır. Ardından, hükümet, bir sonraki gözden geçirme sürecine kadar sözleşme hükümlerini uygulamaya koyacak somut adımları atmakla yükümlüdür. Sivil toplum örgütleri ise bu uygulamaların takipçisi olur ve gerekli müdahaleleri yapar.

6 Cön, Gaye (CEDAW STYK adına) (2020). CEDAW Sözlü Tarih Çalışması. CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu. Yay: Türk Kadınlar Birliği – Karınca Ajans. s. 63-64.

7 A.g.e. s. 44-45.

Bu süreçte örgütler, medya ile ilişkileri yakından sürdürerek savunuculuk ve lobicilik faaliyetlerinin etkisini yükseltirler. Basın toplantıları ve basın açıklamaları ile hem kamuoyunu bilgilendirir hem de hazırladıkları gölge raporun tanıtımını yaparak, hükümet üzerindeki baskıyı çoğaltarak raporun etkinliğini artırırılar.

CEDAW Gölge Rapor Süreci Ne İşe Yarar?

- *Kadın örgütleri ve aktivistler arasında ulusal düzeyde iletişim ve dayanışma sağlanması, öncelikli taleplerin belirlenmesi için bir araç olabilir.*
- *Kadın sivil toplum örgütleri ile hükümet arasında yapıcı diyalog ortamı yaratmak için bir mekanizma olabilir.*
- *Kadın örgütlerinin hükümet nezdindeki etkisini ve pazarlık gücünü artırır.*
- *Hükümetin sivil toplum önündeki sorumlulukları konusunda şeffaflık sağlar.*
- *Medyanın dikkatini çekmek ve kamuoyu oluşturmak için bir araç olabilir.*
- *Öncelikli talepler konusunda hükümet ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile yapılacak savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri için bir araç olur.*

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin ve 20 Mart 2012 tarihli ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun yasalığı Eylül 2011 ve Mart 2012 arasındaki dönem kadın örgütlerinin savunuculuk faaliyetlerinin çok etkili olduğu dönemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte yürütülen savunuculuk faaliyetlerinin öznesi o dönemin ihtiyacı ile kurulan Şiddete Son Platformu olmuştur. Dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'in öncülüğünde Bakanlık yasa tasarısı taslağı hazırlamaya başladı⁸.

8 Bu bölümde Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği'nden Zelal Ayman tarafından kaleme alınan "Şiddet Yasa Taslağına İlişkin Süreç – Eylül 2011-Mart 2012" başlıklı notundan faydalanılmıştır.

Bu kapsamda Bakanlık'la kadın örgütlerinin ilk büyük toplantısı, Ankara'da 19 Eylül 2011 tarihinde yapıldı. Bu toplantıda yasanın, kadın örgütlerinin görüş ve önerileri alarak hazırlanacağı ve konuya ilişkin geri bildirimlerin beklendiği ifade edildi. Toplantıya yaklaşık 50 kadın örgütünün temsilcisi katıldı. Kadınlar bu toplantıda, alan deneyimlerini, uluslararası sözleşmelerin gerekliliklerini ve taleplerini iletiler. Bakanlık kadın örgütlerinin taleplerini bakanlığa bir hafta içerisinde yazılı olarak sunulmasını istedi. Bir hafta gibi kısa bir süre içerisinde, kadın örgütlerinin yıllardır dile getirdiği talepler, yeni imzalanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi de esas alınarak taslak bir metin haline getirildi. Gerekçeli olarak hazırlanan metin 4320 Sayılı Kadının Ev İçi Şiddet ve Her Türlü Şiddetten Korunması'na Dair Kanun Taslağı ismiyle oluşturuldu. Taslak, kadının şiddetten korunması, şiddetin önlenmesi, şiddetin ortadan kaldırılması, şiddetin tazmin edilmesi ve bu amaçla oluşturulacak kurumsal yapılar ve izleme/denetleme mekanizmaları temel noktaları esasında düzenlendi.

Çeşitli kadın e-grupları üzerinden görüş alışverişinde bulunan ve küçük çaplı toplantılarda bir araya gelen kadın örgütlerinin temsilcileri ve kadın aktivistler kendi şiddet yasa tasarısı üzerinde çalışmaya başladılar. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni esas alan bir yasa taslağı oluşturarak 30 Eylül 2011 tarihinde bizzat Bakan'a sundular. Taslak metin kadın örgütlerinin oluşturduğu e-gruplarda paylaşıldı. Bu gruplarda sunulan katkılarla son halini alan metin 236 kadın örgütünün imza ve desteğiyle birlikte 22 Ekim 2011'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na iletildi. Bu sürecin devam ettirilmesi, süreçle ilgili bilgileri kadın örgütlerine gecikmeden aktarılabilmesi, medyayla ilişkilerin yürütülmesi ve yasayla ilgili sürecin daha iyi örgütlenmesi için Şiddete Son Platformu ve e-grubu kuruldu.

30 Eylül'de taslak metnin Bakan'a teslim edilmesinin ardından da kadın örgütleri birçok defa yazılı ve sözlü olarak, öncelikli olarak İstanbul Sözleşmesi'nin iç hukukta onaylanmasını ve kadın örgütleri tarafından İstanbul Sözleşmesi'ni referans alarak hazırlanan yasa taslağının aynen kabul edilerek yasalaşmasını talep etti. Ayrıca, Bakanlığın her aşamada, Şiddete Son Platformu ile ikinci bir çalışma toplantısı yapması talep edildi.

Kadın örgütleri, 19 Eylül-25 Kasım 2011 tarihleri arasında, hazırlamış oldukları gerekçeli taslağa ilişkin olarak analiz, değerlendirme, açıklama ve araştırmalarına devam etti. 17 Kasım 2011 tarihinde Bilgi Üniversitesi'nin 4320 Sayılı Yasa'nın eksiklikleri ve uygulama sorunları ile ilgili olarak düzenlediği ve Bakan Fatma Şahin'in de katılımcı olduğu panelde avukat Habibe Yılmaz Kayar, taslaktaki talepleri kendisine bir kez daha ilettiler. 19-21 Kasım tarihleri arasında Nevşehir'de düzenlenen 14. Sığınaklar Kurultayı'nın önemli gündem maddelerinden biri de bu taslak oldu. Kurultay'da Avukat Hülya Gülbahar, kadın örgütlerinin yasa taslağı hakkında bir sunum yaptı ve vazgeçilemeyecek taleplere ilişkin olarak ortak değerlendirmeler yapıldı.

Bu süreç boyunca kadınların talep, katkı ve imzaları alınmaya devam edildi. 25 Kasım 2011 gündemi olarak, "kadın örgütlerinin hazırlamış olduğu taslağın aynen yasalaşması" belirlendi. 25 Kasım'da Sığınaklar Kurultayı bileşenleri başta olmak üzere imzacı kadın örgütleri, vazgeçilmeyecek taleplere ilişkin bir ön yazı ile kadın örgütleri taslağının aynen yasalaşması ve İstanbul Sözleşmesinin iç hukukta onaylanması için Bakanlığa çağrıda bulundu. 25 Kasım 2011 tarihinde İstanbul Sözleşmesi'nin çekincesiz bir şekilde iç hukukta onaylandığı duyuruldu.

Kadınların güvencesi, can simidi 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

İyi Savunuculuk Örnekleri

Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu (TCK) Reformu Kampanyası

Türkiye’de başarılı savunuculuk örneklerine baktığımızda listenin en başında Kadın Bakış Açısından TCK Reformu Kampanyası gelir. Bu kampanya, Türk Ceza Kanunu’nda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ile kadınların cinsel ve bedensel haklarının korunması yönünde otuzu aşkın düzenleme yapılmasını sağlayarak en sonuç alıcı savunuculuk faaliyetlerinden biri olmuştur.

Türkiye çapında 28 kadın sivil toplum örgütünün bir araya gelmesiyle oluşan TCK Kadın Platformu tarafından yürütülmüştür. Aralık 2002’de kurulan TCK Kadın Platformu, 2002–2005 yılları arasında TCK reform sürecinde, yeni TCK’nın eşitlik ilkesine dayalı ve kadınların bedensel hak ve özgürlüklerini koruyacak şekilde yasalaşması için çalışmıştır.

TCK Kadın Çalışma Grubu ve TCK Kadın Platformu tarafından hazırlanan “Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu - TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri” başlıklı kitabın hazırlanması bu süreçte yürütülen savunuculuk faaliyetinin en önemli etkinliklerinden ve ürünlerinden biridir⁹.

#MeToo Hareketi

Dünyada başarıya ulaşmış ve sonuç alıcı popüler savunuculuk örneklerinden biri ise cinsel taciz ve cinsel saldırıya karşı ortaya çıkan uluslararası bir hareket olan MeToo’dur (Ben de). İlk olarak 2006 yılında, yani henüz sosyal medyanın çok yaygınlaşmadığı bir dönemde Amerikalı aktivist Tarana Burke¹⁰ tarafından başlatılan MeToo hareketi 2017 yılında Amerikalı kadın

9 TCK Kadın Çalışma Grubu (2003). *Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu - TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri*. Yayıma Hazırlayan: Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Vakfı. İstanbul.

10 Burke tarafından 2006 yılında başlatılan #MeToo daha çok cinsel şiddete maruz kalmış özellikle siyahi ve beyaz olmayan diğer etnik gruplardan kadınların iyileşme süreçlerine destek olmak amaçlı başlayan bir hareket. Tarana Burke’nin içinde bulunduğu bu platformla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: <https://metoomvmt.org/>

sinema oyuncusu Alyssa Milano'nun Twitter'daki paylaşımları ile popüler hale geldi. Milano, ünlü Hollywood yapımcısı Harvey Weinstein'ın cinsel tacizine maruz kaldığını açıklayarak kadınları yaşadıkları cinsel taciz ve cinsel saldırı durumlarını ifşa etmeye çağırdı. Bu çağrıya birçok sinema oyuncusu, şarkıcı ve ünlülerden yanıt geldi, kimileri doğrudan Weinstein'ın saldırısına maruz kaldığını açıkladı, kimileri ise faili farklı olan taciz deneyimlerini paylaştılar. Bu hareket cinsel taciz ve cinsel saldırının başta sinema sektörü olmak üzere her alanda ne kadar yaygın olduğunu bir kez daha göstermiş oldu. Şimdiye kadar karşılaştığı taciz ve saldırı olaylarını anlatmayan, çeşitli nedenlerle suskun olan binlerce kadın bu hashtag altında deneyimlerini paylaşarak cinsel taciz ve cinsel saldırı uygulayan erkeklerin ve bu saldırılara maruz kalan kadınların toplumsal profillerinin çok çeşitlilik gösterebileceğini ispatlamış oldu. Bu hashtag altında ilk iki günde 12 milyondan fazla paylaşım yapıldı ve halen bu etiket (hashtag) aynı konudaki ifşa konularında aktif olarak kullanılmaya devam ediyor.

Özellikle, hukuk sisteminin zayıf olduğu, vatandaşların adalet sistemine güven duyamadığı ülkelerde sosyal medyadaki toplumsal tepkinin önemli bir savunuculuk aracı haline geldiğine, yargı mekanizmaları üzerinde baskı kurabildiğine ve örneğin kadına yönelik şiddetle ilgili hukuki süreçlerin seyrini değiştirebildiğine tanık oluyoruz. Bu kitapçığın hazırlandığı günlerde akademide cinsel taciz ve cinsel saldırı ifşaları için #MeToo hashtag'inin yeniden popülerlik kazandığı görülmektedir.

Bu kendiliğinden doğan savunuculuk kampanyası süreci ile cinsel taciz ve cinsel saldırı konusunda tüm dünya genelinde bir farkındalık yükselmesi olduğu aşikardır. Ancak elde edilen somut sonuçlardan biri de tacizci Harvey Weinstein'ın cinsel saldırı suçundan 20 yıl, üçüncü derece tecavüz suçundan ise 3 yıl olmak üzere, toplam 23 yıl hapse mahkum edilmesidir.

Kaynaklar

1. Aksakoğlu, Yiğit (2009). *Sivil Toplum Örgütleri İçin Savunuculuk Rehberi*. Ankara: STGM Yayınları.
2. Aksakoğlu, Yiğit (2010). “Savunuculuk Stratejisi”, *Savunuculuk ve Politikaları Etkileme* içinde. Haz: Yentürk, Nurhan, Yurttagüler, Laden, Aksakoğlu, Yiğit, Neziroğlu, İrfan, Kocaman, Habip, Ağduk, Ebru. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
3. Ataman, Hakan ve Banu Yamak (2009). *Sivil Toplum Örgütleri İçin Kampanya Hazırlama Rehberi: Dünyadan ve Türkiye’den İyi Kampanya Örnekleri*. STGM (<http://www.stgm.org.tr/tr/icerik/detay/sivil-toplum-orgutleri-icin-kampanya-hazirlama-rehberi-2>).
4. Ayman, Zelal (2012). “Şiddet Yasa Taslağına İlişkin Süreç – Eylül 2011-Mart 2012”. Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği.
5. Cön, Gaye (CEDAW STYK adına) (2020). *CEDAW Sözlü Tarih Çalışması*. CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu. Yay: Türk Kadınlar Birliği – Karınca Ajans.
6. Güder, Nafiz (2006). *STK’lar İçin İletişim ve Kampanya Hazırlama Rehberi*. Ankara: STGM Yayınları. (<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/il/iletisim.pdf>).
7. İlkkaracan Ajas, İpek (2008). *Birleşmiş Milletler ve CEDAW Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri ile Savunuculuk ve Lobicilik- Türkiye Gölge Raporları: 1997 & 2005 Deneyimleri* (2008). İstanbul: Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği.
8. TCK Kadın Çalışma Grubu (2003). *Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu - TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri*. Yayıma Hazırlayan: Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Vakfı. İstanbul.
9. Toonen, Koen ve Agolli, Arjola (2010). *Advocacy and Policy Influencing*, TACSO Training Documents, Tirana, Montenegro.

7. BÖLÜM
Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her
Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması
Sözleşmesi (CEDAW)

BAŞLANGIÇ¹

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insanın değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini teyit ettiğini ve bütün insanların onurları ve hakları bakımından eşit ve özgür doğduklarını ve herkesin cinsiyete dayanan ayırım da dahil, bu Bildiri'de yer alan hiçbir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın haklara ve özgürlüklere sahip olduklarını ilan etmiş olmasını kaydederek,

İnsan Haklarına dair Uluslararası Sözleşmelere Taraf olan Devletlerin, erkeklere ve kadınlara ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel ve siyasal haklardan yararlanmaları konusunda eşit haklar sağlama yükümlülüğü altında bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve onun uzman kuruluşlarının gözetiminde meydana getirilen uluslararası Sözleşmelerin erkekler ve kadınlar arasında hak eşitliği sağlamaya çalıştığını dikkate alarak,

Birleşmiş Milletler ve onun uzman kuruluşları tarafından kabul edilen kararların, bildirimlerin ve tavsiye kararlarının erkekler ve kadınlar arasında hak eşitliği sağlamaya çalıştığını kaydederek,

Ancak bu gibi çeşitli belgelere rağmen, kadınlara karşı ayrımcılığın yaygın bir şekilde devam etmesinden kaygı duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın hak eşitliği ve insanlık onuruna saygı prensiplerini ihlal etmesinin, kadınların erkeklerle eşit bir biçimde ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmalarına bir engel oluşturduğunu, toplumun ve ailenin refah düzeyinin artmasına mani olduğunu ve ülkeler-

1 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ne katılmamız 11.06.1985 tarih ve 3232 sayılı Kanunla uygun bulunmuş, Bakanlar Kurulunca 24.07.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

inin ve insanlığın hizmetinde bulunan kadınların yeteneklerini tam olarak geliştirmelerini daha da güçleştirdiğini akılda tutarak,

Yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkanı bulamamalarından kaygı duyarak,

Hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanmasına doğru önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanarak,

Apartheid'in, her türlü ırkçılığın, ırkçı ayrımcılığının, koloniciliğin, yeni koloniciliğin, saldırganlığın, yabancı işgalinin, bir Devlet üzerinde egemenlik kurmanın ve iç işlerine karışmanın ortadan kaldırılmasının, erkeklerin ve kadınların haklardan tam olarak yararlanmaları için esas olduğunu vurgulayarak,

Uluslararası barış ve güvenliğin güçlendirilmesinin, uluslararası gerilimin giderilmesinin, sosyal ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun bütün Devletler arasında karşılıklı işbirliği yapılmasının, genel ve tam bir silahsızlanmaya gidilmesinin, özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası kontrol altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasında adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat prensiplerinin kabul edilmesinin ve yabancı ve koloni hakimiyeti ve yabancı işgali altındaki halkların self-determinasyon ve bağımsızlık haklarını tanımakla beraber ulusal egemenliğe ve ülke bütünlüğüne saygı göstermenin, toplumsal ilerlemeyi ve gelişmeyi sağlayıp bunun sonucu olarak erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğe ulaşılmasına katkıda bulunacağını teyit ederek,

Bir ülkenin bütünüyle gelişmesi, yeryüzündeki refahın artması ve özgürlüğün gerçekleşmesi için, her alanda kadınların erkeklerle aynı şartlar altında eşit bir biçimde katılmaları gerektiğinin farkında olarak,

Ailenin ve toplumun gelişmesine kadının büyük katkısının henüz tam olarak kabul edilmemiş olduğunu, anneliğin toplumsal bakımdan önemi ile her iki eşin aile içindeki ve çocuğun yetiştirilmesindeki rolünü akılda tutarak, ve kadının doğurganlıktaki rolünün ayrımcılık için bir temel sayılmayacağını ve fakat çocuğun yetiştirilmesinde kadın ve erkek ile toplumun bir bütün olarak sorumluluğu paylaşmalarını gerektirdiğinin farkında olarak,

Erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için erkekler ile birlikte kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinin değişmesine ihtiyaç bulunduğundan,

Kadınlara karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi hakkındaki Bildiri’de yer verilen prensiplerin uygulanmasına ve bu amaçla her türlü ayrımcılığın ve görünümünün tasfiye edilmesi için gerekli her türlü tedbiri almaya karar vererek,

Aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

I. BÖLÜM

1. Madde

Kadınlara karşı ayrımcılığın tanımı

Bu Sözleşmenin amacı bakımından “kadınlara karşı ayrımcılık” terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.

2. Madde

Hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğü

Taraf Devletler kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, her türlü vasıtayla ve hiç vakit kaybetmeden kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etme politikası izlemeyi kabul ederler, ve bu amaçla aşağıdaki konularda taahhütte bulunurlar:

a) Erkeklerin ve kadınların eşitliği prensibini henüz ulusal anayasalarına veya diğer ilgili mevzuatlarına içselleştirmemişler ise, bu prensibi içselleştirmeyi ve

yasalar ve diğer uygun vasıtalarla bu prensibin pratik olarak uygulanmasını sağlamak;

b) Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan ve gerektiği takdirde yaptırımlar getiren gerekli mevzuatı çıkarmak ve diğer tedbirleri almak;

c) Kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğer kamu kurumları vasıtasıyla her hangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamak;

d) Kadınlara karşı ayrımcılık niteliğindeki bir eylem veya uygulamadan kaçınmak ve kamu kurum ve kuruluşlarınbu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlamak;

e) Her hangi bir kişi, kurum veya kuruluş tarafından kadınlara karşı ayrımcılık yapılmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri almak;

f) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almak;

g) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal ceza hükümleri kaldırmak;

3. Madde

Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda tedbir alma yükümlülüğü

Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.

4. Madde

Geçici olarak alınan özel tedbirler

1. Erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliği fiilen gerçekleştirmeyi hızlandırmak için Taraf Devletlerin aldıkları geçici tedbirler, bu Sözleşmede tanımlanan bir ayrımcılık şeklinde görülemez; ancak bunlar hiç bir şekilde eşitlikçi olmayan veya farklı türden standartların sürdürülmesi sonucunu doğuramaz; fırsat ve muamele eşitliğini sağlama amacı gerçekleştirildiğinde bu tedbirlerin uygulanmasına son verilir.

2. Anneliği korumak amacıyla bu Sözleşmedeki tedbirler de dahil Taraf Devletler tarafından alınan bütün özel tedbirler ayrımcılık şeklinde görülemez.

5. Madde

Önyargıların ve geleneklerin tasfiye edilmesi

Taraf Devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar:

a) Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek;

b) Ailede verilen eğitimin, toplumsal bir işlev olarak anneliğin gerektiği şekilde anlaşılmasını ve çocuğun büyütülmesinde ve yetiştirilmesinde erkeklerin ve kadınların ortak sorumluluğunun kabul edilmesini, yani çocuğun menfaatlerinin her durumda öncelik taşıdığını de içermesini sağlamak.

6. Madde

Kadın satışının yasaklanması

Taraf Devletler her hangi bir biçimde kadın satışını ve kadınların fahişleştirilerek istismar edilmelerini son erdirmek için mevzuat çıkarmak da dahil, gerekli her türlü tedbiri alır.

II. BÖLÜM

7. Madde

Oy verme, seçilme ve katılma hakkı

Taraf Devletler ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve, özellikle kadınların erkeklerle eşit şekilde aşağıdaki haklarını güvence altına alır:

- a) Bütün seçimlerde ve referandumlarda oy kullanmak ve kamusal olarak seçim yapılan bütün organlara seçilebilmek hakkı;
- b) Hükümet politikalarının formüle edilmesine ve bunların uygulanmasına katılma hakkı ile kamu görevlerine atanma ve idarenin her düzeyinde kamusal görevleri yerine getirme hakkı;
- c) Hükümet dışı kuruluşlar ile ülkenin kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili kuruluşlara katılma hakkı.

8. Madde

Hükümeti temsil hakkı

Taraf Devletler kadınların erkeklerle aynı şekilde ve hiç bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın Hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmeleri ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına katılmaları için gerekli her türlü tedbiri alır.

9. Madde

Vatandaşlık hakkı

1. Taraf Devletler vatandaşlığın kazanılması, değiştirilmesi, sürdürülmesi konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar tanır. Taraf Devletler özellikle, bir yabancı ile evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın vatandaşlık değiştirmesinin, otomatik olarak kadının da vatandaşlık değiştirmesine, Vatansız kalmasına veya zorla kocanın vatandaşlığına geçmesine neden olmamasını sağlar.

2. Taraf Devletler çocukların vatandaşlığı konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlar.

III . BÖLÜM

10. Madde

Eğitim hakkı

Taraf Devletler eğitim alanında kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek üzere gerekli her türlü tedbiri ve kadınlarla özellikle erkeklerin eşitliğine dayanan aşağıdaki tedbirleri alır:

a) Meslek ve sanat rehberliği verilmesinde, kentsel alanlarda olduğu gibi kırsal alanlarda da eğitim kuruluşlarına girme ve bu kuruluşlardan diploma almada eşit şartların sağlanması; bu eşitlik okul öncesi eğitim ile genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde, ve her çeşit mesleki öğretimde sağlanır;

b) Aynı öğretim programına katılmaları, aynı sınavlara girmeleri, nitelik bakımından aynı düzeydeki eğitimcilerden eğitim almaları, aynı nitelikteki bina ve eğitim araçlarına sahip olmaları sağlanır;

c) Erkeklerin ve kadınların kalıplaşmış rolleriyle ilgili kavramların eğitimin her düzeyinden ve biçiminden tasfiye edilmesi için karma eğitim ve bu amaca ulaşılmasına yardımcı olacak diğer eğitim türleri teşvik edilir, ve özel-

likle okul kitapları ve ders programların gözden geçirilir ve bu öğretim metoduna göre uyarlanır;

d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından yararlanmada aynı imkanlar sağlanır;

e) Erkekler ile kadınlar arasında varolan eğitim açığını mümkün olan en kısa sürede kapatmayı amaçlayan yetişkinler için programlar ile okuma yazma programları da dahil, sürekli eğitim programlarına katılmaları konusunda aynı imkanlar sağlanır;

f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kızlar ve kadınlar için eğitim programları düzenlenir;

g) Spora ve beden eğitimine faal olarak katılmalarını sağlamak için aynı imkanlar tanınır;

h) Aile planlaması hakkında bilgi ve tavsiyeler dahil, aile sağlığını ve iyiliğini sağlayamaya yardımcı olacak özel bazı eşitsel bilgiler verilir.

11. Madde

Çalışma hakkı

1. Taraf Devletler istihdam alanında erkekler ile kadınların eşitliğini sağlayacak şekilde kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için kadınlara aynı hakları ve özellikle aşağıdaki hakları tanır:

a) Her insanın vazgeçilmez bir hakkı olan çalışma hakkı;

b) İstihdam konularında seçim yapılırken aynı ölçülerin uygulanması da dahil, aynı istihdam imkanlarından yararlanma hakkı;

c) Mesleğini ve işini serbestçe seçme hakkı, meslekte ilerleme hakkı, iş güvenliğine sahip olma ve hizmet karşılığı imkanlardan ve menfaatlerden yararlanma hakkı ile, çıraklık eğitimi, ileri düzeyde mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi gibi mesleki eğitim ve yenileme eğitimi alma hakkı;

d) Tazminatlar da dahil eşit ücret alma, ve eşit değerde yapılan işe karşı eşit muamele görme ile birlikte işin niteliğinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı;

e) Özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, malullük, yaşlılık ve diğer iş göremezlik gibi hallerde sosyal güvenlik hakkı ile birlikte ücretli izin hakkı;

f) Sağlığın korunması ve doğurganlık yeteneğinin korunması da dahil, çalışma şartlarında güvenlik hakkı;

2. Taraf Devletler, evlilik veya annelik sebepleriyle kadına karşı ayrımcılık yapılmasını engellenmek ve çalışma hakkını etkili bir biçimde korumak için aşağıdaki tedbirleri alırlar:

a) Hamilelik veya annelik izni sebebiyle işe son verilmesini ve medeni duruma dayanılarak işten çıkarma şeklinde ayrımcılık yapılmasını cezaya tabi tutarak yasaklar;

b) İş, işte kıdemi veya sosyal hakları kaybetmeden ücretli olarak veya buna benzer menfaatler sağlanarak annelik izni verilmesine dair düzenleme yapar;

c) Anne ve babanın aile içi yükümlülüklerini, çalışma yaşamındaki sorumluluklarıyla ve toplumsal yaşama katılmalarıyla uyumlaştırebilmeleri için, özellikle çocuk bakım kurumlarının kurulmasını ve geliştirilmesini istemek suretiyle, gerekli destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik eder;

d) Hamilelik sırasında kendilerine zarar verebilecek işlerde çalışan kadınların özel olarak korunmasını sağlar;

3. Bu madde kapsamına giren koruyucu yasal önlemler, bilimsel ve teknolojik bilgilerin ışığında periyodik olarak gözden geçirilir ve gerekli görüldüğü takdirde düzeltilir, kaldırılır veya genişletilir.

12. Madde

Sağlık hakkı

1. Taraf Devletler sağlık alanında erkekler ile kadınların eşit şekilde, aile planlaması hizmetleri de dahil sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak üzere kadınlara Karar ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır.

2. Taraf Devletler bu maddenin birinci fıkrasındaki hükümlere bakmaksızın, hamilelik dönemi, doğum dönemi ve doğum sonrası dönem ile ilgili olarak kadınlara, gerektiği takdirde ücretsiz olarak, gerekli hizmetleri sağlar; bunun yanında hamilelik ve emzirme döneminde yeterli hizmet verir.

13. Madde

Ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarındaki haklar

Taraf Devletler ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında erkekler ile kadınların eşit şekilde aynı haklardan yararlanmasını sağlamak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle aşağıdaki hakları tanır:

- a) Aile tazminatlarından yararlanma hakkı;
- b) Banka kredisi alma, ipotek ettirme ve diğer mali imkanlardan yararlanma hakkı;
- c) Eşlendirici faaliyetler ile her türlü sportif ve kültürel faaliyetlere katılma hakkı;

14. Madde

Kırsal alandaki kadınların hakları

1. Taraf Devletler kırsal alanda yaşayan ve kayıt dışı sektörlerde çalışarak ailelerinin ekonomik yaşamlarına önemli katkıda bulunan kadınların karşılaştıkları özel sorunları dikkate alır ve bu Sözleşmenin hükümlerinin kırsal alanda yaşayan kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli her türlü tedbiri alır.

2. Taraf Devletler erkekler ile kadınlar arasında eşitliği sağlamak üzere, kırsal alanda meydana gelen gelişmelere katılmaları ve bu gelişmelerden yararlanmaları için kırsal alanda yaşayan kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır, ve bu kadınlara özellikle aşağıdaki hakları tanır;

- a) Her düzeydeki plânlamanın yapılmasına ve uygulanmasına katılma hakkı;
- b) Aile planlamasında bilgilendirme, danışmanlık ve hizmet verme de dahil, yeterli sağlık hizmetinden yararlanma hakkı;
- c) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanma hakkı;
- d) Okuma-yazma ile ilgili öğretim de dahil, teknik yeterliliklerini artırmak için halka açık olan ve geliştirmeye yönelik hizmetler ile birlikte her türlü resmi veya gayri resmi eğitim ve öğretimden yararlanma hakkı;
- e) Adam çalıştırma veya çalışma suretiyle ekonomik imkanlardan eşit bir biçimde yararlanmalarını sağlamak için ferdi gruplar ve topluluklar örgütleme hakkı;
- f) Her türlü toplumsal faaliyetlere katılma hakkı;
- g) Tarımsal kredi ve borç alma, pazarlama imkanlarına ulaşma, toprak ve tarım reformunda gerekli teknolojiyen yararlanma ve eşit muamele görme ile iskan programlarından yararlanma hakkı;
- h) Özellikle konut, sağlık, aydınlanma, içme suyu, ulaşım ve iletişim hizmetleriyle ilgili yeterli yaşam standartlarından yararlanma hakkı.

IV. BÖLÜM

15. Madde

Hukuk önünde eşitlik hakkı

1. Taraf Devletler kadınların erkeklerle hukuk önünde eşitliğini kabul eder.
2. Taraf Devletler hukuki meselelerde kadınların erkeklerle aynı hukuki ehliyete sahip olmalarını ve bu ehliyeti kullanmaları için aynı imkanlara sahip olmalarını kabul eder. Taraf Devletler özellikle, Sözleşme yapma ve malların idaresi konusunda kadınlara eşit haklar tanır ve, mahkeme ve yargı yerleri önündeki davaların her aşamasında eşit muamele görmelerini sağlar.

3. Taraf Devletler, kadının hukuki ehliyetini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran bütün Sözleşmelerin ve her türlü özel belgenin hükümsüz sayılacağını kabul eder.

4. Taraf Devletler, kişilerin seyahat hakkı ve, yerleşme ve konutu seçme özgürlüğü ile ilgili yasalarda erkeklere ve kadınlara eşit haklar tanımayı kabul eder.

16. Madde

Evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar

1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanır:

- a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;
- b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;
- c) Evlilik döneminde ve boşanma sırasında aynı haklara ve yükümlülüklere sahip olma;
- d) Medeni durumları ne olursa olsun, anne ve baba olarak çocuklarla ilgili konularda aynı haklara ve yükümlülüklere sahip olma; her hal ve karda çocukların menfaatlerine üstünlük tanınır;
- e) Çocukların sayısına ve dünyaya getirilme zamanına serbestçe ve makulce karar verme konusunda aynı hakka sahip olma ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgiye, eğitime ve araçlara sahip olma;
- f) Velayet, vasilik, kayıyımlik ve evlat edinme, veya bu kavramların bulunduğu ulusal mevzuattaki benzer kurumlar bakımından aynı haklara ve yükümlülüklere sahip olma; her hal ve karda çocukların menfaatlerine üstünlük tanınır;

g) Soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, karı ve koca olarak aynı kişisel haklara sahip olma;

h) Eşlerin mallarına sahip olma, kazanma, işletme, idare etme, kullanma ve mallarını bir

bedel karşılığında veya bedelsiz olarak elden çıkarma konusunda aynı haklara sahip olma.

2. Çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiç bir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır.

V. BÖLÜM

17. Madde

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi Komitesi

1. Bu Sözleşmenin uygulanmasında meydana gelen gelişmeleri incelemek amacıyla (bundan sonra Komite diye geçecek olan) bir Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi Komitesi kurulur; Komite Sözleşmenin yürürlüğe girmesi sırasında on sekiz, ve Sözleşmenin otuz beş Taraf Devlet tarafından onaylanması veya katılmasından sonra yirmi üç tane yüksek ahlaki niteliklere ve Sözleşmenin kapsadığı alanda ehliyete sahip uzmanlardan meydana gelir. Uzmanlar Taraf Devletlerin vatandaşları arasından ve bu Devletler tarafından seçilirler ve uzmanlar kendi şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar; uzmanların seçiminde coğrafi dağılım dengesine ve farklı uygarlık biçimleri ile birlikte başlıca hukuk sistemlerinin temsil edilmesine özen gösterilir.

2. Komite üyeleri Taraf Devletlerce aday gösterilen kişilerin yer aldığı bir listeden gizli oyla seçilir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından sadece bir kişiyi aday gösterebilir.

3. İlk seçimler bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri her seçim tarihinden en az üç ay önce Taraf Devletlere birer mektup göndererek, gösterecekleri adayın ismini iki ay içinde sunmaya davet eder. Genel Sekreter bu suretle aday gösterilen kişilerin isimlerini alfabetik sıraya koyup, yanlarına kendilerini aday gösteren Taraf Devletin adını da belirterek bir liste hazırlar ve bu listeyi Taraf Devletlere gönderir.

4. Komite üyelerinin seçimi, Genel Sekreter tarafından Birleşmiş Milletler Merkezine çağrılan Taraf Devletlerin yapacakları toplantıda gerçekleştirilir. Taraf Devletlerin üçte ikisinin katılmasıyla yetersayının oluşacağı toplantıda, en fazla oyu alan adaylar ile toplantıda bulunup oy kullanan Taraf Devletlerin temsilcilerinin salt çoğunluğunun oyunu alan adaylar, Komiteye üye seçilmiş olur.

5. Komite üyeleri dört yıllık bir süre için seçilirler. Ancak, yapılan ilk seçimlerde Komiteye üye seçilen dokuz üyenin görev süresi iki yıl sonra sona erer; bu dokuz üyenin adları ilk seçimin yapılmasından hemen sonra, Komite Başkanı tarafından kura ile belirlenir.

6. Otuz beşinci onay veya katılmadan sonra Komiteye seçilecek beş ilave üyenin seçimi, bu maddenin 2, 3 ve 4. fıkralarına göre yapılır. Bu suretle seçilen ilave üyelerden iki tanesinin görev süresi iki yıl sonra sona erer; bu iki üyenin adları Komite Başkanı tarafından kura ile belirlenir.

7. Arızı sebeplerle boşalan üyeliklerin doldurulması için, Komite üyeliği sona eren uzmanın vatandaşı olan Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından başka bir uzman atar; bu atama Komitenin onayına tabidir.

8. Komite üyelerine Genel Kurulun onayıyla, Komitedeki görevin önemini dikkate alarak Genel Kurulun belirleyeceği miktarda ve şartlarda Birleşmiş Milletler bütçesinden bir ücret ödenir.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Komitenin bu Sözleşmeye göre görevlerini etkili bir biçimde yerine getirmesini sağlamak için gerekli personeli ve imkanları sağlar.

18. Madde

Devlet raporları

1. Taraf Devletler, Komite tarafından incelenmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, bu Sözleşme hükümlerine etkililik kazandırmak için aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer tedbirleri ve konuda kaydedilen gelişmeleri içeren bir rapor sunmayı taahhüt eder. Bu raporlar:

a) İlgili Devlet bakımından Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra bir yıl içinde;

b) Bundan sonra en azından her dört yılda bir ve Komite talep ettiği zamanlarda verilir.

2. Raporlarda bu Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilme derecesini etkileyen faktörler ve güçlükler de belirtilebilir.

19. Madde

Komitenin İçtüzüğü

1. Komite kendi içtüzüğünü kendisi yapar.

2. Komitede çalışacak görevlileri Komite iki yıllık bir süre için seçer.

20. Madde

Komite toplantıları

1. Komite, bu Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak yılda bir kere ve iki haftayı aşmayacak bir süre için toplanır.

2. Komite toplantıları normal olarak Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun görülen başka bir yerde yapılır.

21. Madde

Yıllık rapor

1. Komite faaliyetleri hakkında Ekonomik ve Sosyal Konsey vasıtasıyla Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna yıllık bir rapor sunar ve Taraf Devletlerden aldığı raporların ve bilgilerin incelenmesine dayanarak önerilerde ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Komite raporunda bu öneriler ve genel nitelikteki tavsiyeler ile birlikte Taraf Devletlerin yorumlarına da yer verilir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Komitenin raporunu bilgi edinmesi amacıyla Kadının Statüsü hakkındaki Komisyona gönderir.

22. Madde

Uzman kuruluşların temsili

Uzman kuruluşlar, bu Sözleşmenin kendi faaliyet alanlarına giren hükümlerinin uygulanması hakkında inceleme yapılırken temsil edilme hakkına sahiptir. Komite, uzman kuruluşları bu Sözleşmenin kendi faaliyet alanlarına giren hükümlerinin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir.

VI.BÖLÜM

23.Madde

Yorumlama prensipleri

Bu Sözleşmenin hiç bir hükmü, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanması bakımından daha yararlı olabilecek aşağıdaki hükümleri etkilemez:

- a) Bir Taraf Devletin mevzuatında bulunan hükümleri, veya
- b) Bu Devlet bakımından yürürlükte bulunan başka uluslararası Sözleşme, antlaşma veya antlaşma hükümlerini.

24. Madde

İç hukukta gerekli tedbirleri alma taahhüdü

Taraf Devletler ulusal düzeyde, bu Sözleşmede tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesini amaçlayan gerekli her türlü tedbiri almayı taahhüt eder.

25. Madde

İmza, onay ve katılma

1. Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Sözleşmenin deponitörü olarak görevlendirilmiştir.
3. Bu Sözleşme onaya tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilir.
4. Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. katılma, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine katılma belgesinin tevdi edilmesinden itibaren yürürlük kazanır.

26. Madde

Sözleşmenin gözden geçirilmesi

1. Bu Sözleşmenin değiştirilmesine dair talepler, her hangi bir zamanda her hangi bir Taraf Devlet tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir bildirim vasıtasıyla yapılabilir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, böyle bir talep karşısında yapılacak işlemler konusunda karar verir.

27. Madde

Yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme yirminci onay veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilme tarihinden itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.
2. Yirminci onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her bir Devlet bakımından bu Sözleşme, kendi onay ve katılma belgelerini tevdi etmelerinden itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.

28. Madde

Çekinceler

1. Onaya ve katılma sırasında Devletler tarafından yapılan çekincelerin metni Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alınır ve diğer bütün Devletlere gönderilir.
2. Bu Sözleşmenin konusuna ve amacıyla bağdaşmayan bir çekince kabul edilmez.
3. Yapılmış olan çekinceler her zaman Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yapılacak bir bildirimle geri alınabilir; Genel Sekreter bu bildirimden diğer bütün Devletleri haberdar eder. Bu tür bir bildirim alındığı tarihte yürürlüğe girer.

29. Madde

Sözleşmenin yorumu ile ilgili uyumsuzluklar

1. Bu Sözleşmenin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Taraf Devlet arasında çıkan bir uyumsuzluk, bu Devletlerden birinin talebi üzerine hakem önüne götürülür. Hakem önüne götürme

talebinden itibaren altı ay içinde taraflar hakemliğin kuruluşu üzerinde anlaşamazlarsa, bu taraflardan her hangi biri bu uyuşmazlığı uluslararası Adalet Divanı Statüsü'ne uygun olarak, uluslararası Adalet Divanı'nın önüne götürülebilir.

2. Taraf Devletlerden her biri bu Sözleşmenin imzalanması veya daha sonra onaylanması veya katılması sırasında, bu Maddenin birinci fıkrasıyla bağlı olmadığını beyan edebilir. Bu tür bir çekince koyan Taraf Devlet karşısında diğer Taraf Devletlerde yukarıdaki fıkra ile bağlı olmazlar.

3. Yukarıdaki ikinci fıkraya uygun olarak bir çekince koymuş olan bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir bildirim göndererek bu çekincesini her zaman geri alabilir.

30. Madde

Orijinal metin

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit ölçüde geçerli olan bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinde saklanır.

Aşağıda imzası bulunan yetkili temsilciler, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

8. BÖLÜM
Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın
Önlenmesi Sözleşmesi
Ek İhtiyari Protokol

İşbu Protokol'e Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı Andlaşması'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insan değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin bütün insanların onur ve hakları bakımından özgür ve eşit doğduklarını ve herkesin bu Bildirge'de yer alan tüm hak ve özgürlüklere, cinsiyete dayalı ayırım dahil olmak üzere, hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın sahip olduğunu ilan ettiğini kaydederek,

Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ve insan haklarına ilişkin diğer uluslararası belgelerin cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasakladığını hatırlayarak,

Taraf Devletlerin kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini kınadıkları ve uygun olan tüm yollarla ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi politikası izlemeyi kabul ettikleri Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni ("Sözleşme") de anımsayarak,

Kadınların tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmaları ve bu hak ve özgürlüklerin ihlalini önlemek için etkili önlemler alınması yolundaki kararlılıklarını yeniden teyit ederek, aşağıdaki hususlar üzerinde mutabık kalmışlardır.

Madde 1

İşbu Protokol'e Taraf bir Devlet ("Taraf Devlet") Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin ("Komite") 2. maddeye göre yapılacak başvuruları kabul ve inceleme yetkisini tanıır.

Madde 2

Başvurular, Taraf Devletin yargılama yetkisi altında bulunan bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından ya da onlar adına, Sözleşme'de yer alan haklardan herhangi birinin Taraf Devlet tarafından ihlali sonucu mağdur kalındığı iddiası ile yapılabilir. Bireyler veya bireylerden oluşan gru-

plar adına başvuru yapılan hallerde başvuruyu yapan, onların rızası olmadan harekete geçmesinin haklı nedenlerini ortaya koymadıkça, başvuru, ilgililerin rızasıyla yapılacaktır.

Madde 3

Başvurular yazılı olarak ve başvuranın kimliği meçhul kalmayacak biçimde yapılacaktır. Başvuru Sözleşme'ye taraf olup da işbu Protokol'e taraf olmayan bir devleti ilgilendirdiği takdirde, Komite tarafından kabul edilmeyecektir.

Madde 4

1) Komite, iç hukuk yollarının işletilmesinin makul olmayan şekilde uzadığı veya etkili sonuç verme ihtimalinin zayıf olduğu durumlar dışında, mevcut tüm iç hukuk yollarının tüketildiği hususunu açıklığa kavuşturmadıkça, yapılan bir başvuruyu değerlendirmeyecektir.

2) Komite aşağıdaki hallerde başvurunun kabul edilemez olduğunu bildirecektir:

a. Aynı başvurunun, daha önce Komite tarafından veya başka bir uluslararası soruşturma veya çözüm çerçevesinde incelenmiş veya incelenmekte olması;

b. Başvurunun Sözleşme hükümlerine aykırı olması;

c. Başvurunun açıkça temelsiz veya yeterli dayanaktan yoksun olması;

d. Başvuruda bulunma hakkının kötüye kullanılması;

e. Bu Protokol'ün ilgili Taraf Devlet açısından ' yürürlüğe giriş tarihinden sonra da devam eden olgular hariç, başvuru konusu olan olguların Protokol'ün ilgili Taraf Devlet açısından yürürlüğe girmesinden önce gerçekleştirilmiş olması;

Madde 5

- 1) Başvurunun alınmasından sonraki herhangi bir zamanda ve esasa ilişkin bir karar verilmeden önce Komite, iddiaya konu olan ihlalin mağdur ya da mağdurlarını görmesi muhtemel tafisi imkansız zararları önlemek için gerekli olabilecek geçici önlemleri almayı acilen değerlendirmesini Taraf Devletten talep edebilecektir.
- 2) Bu maddenin 1. fıkrasındaki takdir yetkisinin Komite tarafından kullanılması başvurunun kabul edilebilirliğine ya da esasına ilişkin karar verildiği anlamına gelmeyecektir.

Madde 6

- 1) Başvurunun ilgili Taraf Devlete atıf yapılmaksızın Komite tarafından kabul edilemez bulunması hali dışında ve birey ya da bireylerin kimliklerinin söz konusu Taraf Devlete açıklanmasına rıza göstermeleri koşuluyla, Komite işbu Protokol çerçevesinde kendisine yapılmış her başvuruyu ilgili Taraf Devletin dikkatine gizli olarak sunacaktır.
- 2) Taraf Devlet kendisine tebliğ edilen başvuru hakkında aydınlatıcı açıklamaları veya beyanları ve varsa, almış olduğu düzeltici önlemleri altı ay içinde yazılı olarak Komite'ye bildirecektir.

Madde 7

- 1) Komite, işbu Protokol çerçevesinde yapılan ' başvuruları, konuya ilişkin bilgilerin ilgili taraflara ulaştırılması koşuluyla, ilgili Taraf Devlet tarafından ve bireyler veya bireylerden oluşan gruplar tarafından veya onlar adına kendisine sunulan tüm bilgiler ışığında inceleyecektir.
- 2) Komite işbu Protokol uyarınca yapılan , başvuruları incelerken kapalı oturumlar düzenleyecektir.
- 3) Başvurunun incelenmesinden sonra, Komite başvuruya ilişkin görüşlerini, varsa tavsiyeleri ile birlikte, ilgili taraflara iletacaktır.

4) Taraf Devlet Komite'nin görüşlerini ve varsa tavsiyelerini gereği gibi değerlendirecek ve Komite'nin görüş ve tavsiyeleri ışığında yapmış olduğu işlemlerle ilgili bilgiler dahil olmak üzere, Komite'ye altı ay içinde yazılı bir cevap sunacaktır.

5) Komite uygun görürse Taraf Devleti, görüş ve varsa tavsiyeleri üzerine almış olabileceği önlemler hakkında, Sözleşme'nin 18. maddesi uyarınca Taraf Devletçe hazırlanan müteakip raporlardaki bilgiler de dahil olmak üzere, ilave bilgi sunmaya davet edebilir.

Madde 8

1) Komite Taraf Devletin Sözleşme'de yer alan hakları ciddi ve sistematik biçimde ihlal ettiği yönünde güvenilir bir bilgi aldığı takdirde, Taraf Devleti bu bilgiye ilişkin incelemede işbirliği yapmaya ve bu amaçla bu bilgi ile ilgili gözlemlerini sunmaya davet edecektir.

2) Komite, ilgili Taraf Devletçe sunulabilecek her türlü gözlemi ve ekinde bulunan diğer güvenilir bilgileri göz önüne alarak, üyelerinden birini ya da birden fazlasını araştırma yapmakla ve sonuçlarını kendisine acilen bildirmekle görevlendirebilir. Araştırma, gerekli ise ve Taraf Devletin rızası varsa, Taraf Devletin ülkesine bir ziyareti de içerebilir.

3) Bu tür bir araştırmanın bulgularının incelendikten sonra Komite, bu bulguları her türlü görüş ve tavsiyeleri ile birlikte ilgili Taraf Devlete iletacaktır.

4) İlgili Taraf Devlet, Komite tarafından iletilen bulguların, yorumların ve tavsiyelerin alınmasından itibaren altı ay içinde kendi gözlemlerini Komite'ye sunacaktır.

5) Bu tür bir araştırma gizlilik içinde yürütülecek ve işlemlerin her aşamasında Taraf Devletin işbirliği aranacaktır.

Madde 9

- 1) Komite, ilgili Taraf Devleti işbu Protokol'ün 8. maddesi uyarınca yürütülen araştırma üzerine almış olduğu önlemlerin ayrıntılarını Sözleşme'nin 18. maddesi çerçevesinde hazırladığı rapora eklemeye davet edebilir.
- 2) Komite gerektiğinde, 8. maddenin 4. fıkrasında bahsedilen altı aylık sürenin bitiminde, ilgili Taraf Devleti böyle bir araştırma üzerine aldığı önlemler hakkında bilgi vermeye davet edebilir.

Madde 10

- 1) Her Taraf Devlet işbu Protokol'ün imzalanması veya onaylanması ya da Protokol'e katılma aşamalarında Komite'nin 8. ve 9. maddelerde düzenlenen yetkisini tanımadığını beyan edebilir.
- 2) İşbu maddenin 1. fıkrası uyarınca beyanda bulunmuş olan herhangi bir Taraf Devlet bu beyanını Genel Sekreter'e bildirimde bulunmak suretiyle her zaman geri çekebilir.

Madde 11

Bir Taraf Devlet, yetkisi altında bulunan bireylerin işbu Protokol uyarınca yaptıkları 'başvurulardan ötürü kötü muameleye veya yıldırmaya maruz kalmamalarını sağlamak için ' uygun olan tüm önlemleri alacaktır.

Madde 12

Komite, işbu Protokol uyarınca gerçekleştirdiği faaliyetlerin bir özetini Sözleşme'nin 21. maddesi çerçevesinde hazırlayacağı yıllık rapora ekleyecektir.

Madde 13

Her Taraf Devlet Sözleşme'nin ve işbu Protokol'ün geniş biçimde bilinmesini ve tanınmasını sağlamayı ve Komite'nin özellikle o Taraf Devleti ilgilendiren konularda oluşturduğu görüş ve tavsiyeleri hakkındaki bilgilere erişimi kolaylaştırmayı taahhüt eder.

Madde 14

Komite, işbu Protokol ile kendisine verilen işlevleri yerine getirirken izleyeceği usul kurallarını kendisi geliştirecektir.

Madde 15

- 1) İşbu Protokol Sözleşme'yi imzalamış, onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış bulunan herhangi bir Devletin imzasına açıktır.
- 2) İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış bulunan herhangi bir Devletin onayına tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce saklanacaktır.
- 3) İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya Sözleşme'ye katılmış herhangi bir Devletin katılımına açıktır.
- 4) Katılım, katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne verilmesiyle yürürlüğe girecektir.

Madde 16

- 1) İşbu Protokol onaylama veya katılıma ilişkin onuncu belgenin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verildiği tarihten üç ay sonra yürürlüğe girecektir.
- 2) Yürürlüğe girmesinden sonra işbu Protokol'ü onaylayan veya katılan her bir Devlet için, işbu Protokol, söz konusu Devletin onay veya katılım belgesinin veriliş tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 17

İşbu Protokol'e çekince konulamayacaktır.

Madde 18

1) Herhangi bir Taraf Devlet işbu Protokol'e değişiklik ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne iletebilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, değişiklik önerilerini bu Protokole taraf diğer Devletlere ileterek bu önerilerin incelenmesini ve oylanması amacıyla bir konferans düzenlenmesini destekleyip desteklemediklerini bildirmelerini talep eder. Taraf Devletlerden en az üçte birinin böyle bir konferansı uygun görmeleri halinde, Genel Sekreter Birleşmiş Milletler himayesinde bir konferans toplayacaktır. Konferansa katılan ve oylamada hazır bulunan Taraf Devletlerin oy çokluğuyla kabul edilen herhangi bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun onayına sunulacaktır.

2) Değişiklikler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandıktan ve işbu Protokol'e Taraf Devletlerin üçte ikisi tarafından kendi anayasal usullerine uygun olarak kabul edildikten sonra yürürlüğe girer.

3) Protokol'de yapılan değişiklikler yürür girdiğinde, onları kabul eden Taraf Devle bağlar, diğer Taraf Devletler işbu Protokol değişiklikten önceki hükümleriyle ve daha iyi kabul ettikleri değişikliklerle bağlı kalmaya de ederler.

Madde 19

1) Herhangi bir Taraf Devlet Birleşmiş Milli Genel Sekreteri'ne yapacağı yazılı bir bildiri işbu Protokol'den her zaman çekilebilir. Çekil bildirimini Genel Sekreter tarafından alınması altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

2) Çekilme, yürürlüğe girmesinden önce madde çerçevesinde yapılmış başvurulara vı madde uyarınca başlatılmış herhangi araştırmaya işbu Protokolün hükümler uygulanmasının devamına halel getirmeyecektir.

Madde 20

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aşağıdaki hususlarda tüm devletleri bilgilendirecektir.

- a. Protokol uyarınca gerçekleştirilen imzalar, onaylar ve katılmalar,
- b. İşbu Protokol'ün ve 18. madde uyarınca yapılan herhangi bir değişikliğin yürürlüğe girme tarihi,
- c. 19. madde uyarınca yapılan herhangi bir çekilme işlemi,

Madde 21

- 1) İşbu Protokol'ün eşit derece geçerli olan Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri Birleşmiş Milletler arşivlerinde saklanacaktır.
- 2) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Protokol'ün onaylı örneklerini Sözleşme'nin 25. maddesinde bahsedilen tüm Devletlere iletacaktır.

VI.BÖLÜM

23.Madde

Yorumlama prensipleri

Bu Sözleşmenin hiç bir hükmü, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanması bakımından daha yararlı olabilecek aşağıdaki hükümleri etkilemez:

- a) Bir Taraf Devletin mevzuatında bulunan hükümleri, veya
- b) Bu Devlet bakımından yürürlükte bulunan başka uluslararası Sözleşme, antlaşma veya antlaşma hükümlerini.

24. Madde

İç hukukta gerekli tedbirleri alma taahhüdü

Taraf Devletler ulusal düzeyde, bu Sözleşmede tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesini amaçlayan gerekli her türlü tedbiri almayı taahhüt eder.

25. Madde

İmza, onay ve katılma

1. Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Sözleşmenin deponitörü olarak görevlendirilmiştir.
3. Bu Sözleşme onaya tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilir.
4. Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. katılma, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine katılma belgesinin tevdi edilmesinden itibaren yürürlük kazanır.

26. Madde

Sözleşmenin gözden geçirilmesi

1. Bu Sözleşmenin değiştirilmesine dair talepler, her hangi bir zamanda her hangi bir Taraf Devlet tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir bildirim vasıtasıyla yapılabilir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, böyle bir talep karşısında yapılacak işlemler konusunda karar verir.

27. Madde

Yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme yirminci onay veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilme tarihinden itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.

2. Yirminci onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her bir Devlet bakımından bu Sözleşme, kendi onay ve katılma belgelerini tevdi etmelerinden itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.

28. Madde

Çekinceler

1. Onaya ve katılma sırasında Devletler tarafından yapılan çekincelerin metni Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alınır ve diğer bütün Devletlere gönderilir.

2. Bu Sözleşmenin konusuna ve amacıyla bağdaşmayan bir çekince kabul edilmez.

3. Yapılmış olan çekinceler her zaman Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yapılacak bir bildirimle geri alınabilir; Genel Sekreter bu bildirimden diğer bütün Devletleri haberdar eder. Bu tür bir bildirim alındığı tarihte yürürlüğe girer.

29. Madde

Sözleşmenin yorumu ile ilgili uyuşmazlıklar

1. Bu Sözleşmenin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Taraf Devletarasında çıkan bir uyuşmazlık, bu Devletlerden birinin talebi üzerine hakem önüne götürülür. Hakem önünen götürme

talebinden itibaren altı ay içinde taraflar hakemliğin kuruluşu üzerinde anlaşamazlarsa, bu taraflardan her hangi biri bu uyuşmazlığı uluslararası Adalet Divanı Statüsü'ne uygun olarak, uluslar arası Adalet Divanı'nın önüne götürülebilir.

2. Taraf Devletlerden her biri bu Sözleşmenin imzalanması veya daha sonra onaylanması veya katılması sırasında, bu Maddenin birinci fıkrasıyla bağlı olmadığını beyan edebilir. Bu tür bir çekince koyan Taraf Devlet karşısında diğer Taraf Devletlerde yukarıdaki fıkra ile bağlı olmazlar.

3. Yukarıdaki ikinci fıkraya uygun olarak bir çekince koymuş olan bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir bildirim göndererek bu çekincesini her zaman geri alabilir.

30. Madde

Orijinal metin

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit ölçüde geçerli olan bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinde saklanır.

9. BÖLÜM
Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin
Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair
Avrupa Konseyi Sözleşmesi
(İstanbul Sözleşmesi)

GİRİŞ

Avrupa Konseyi üye devletleri ve burada bulunan diğer imza sahipleri, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesini (ETS No.5, 1950) ve Protokollerini, Avrupa Sosyal Şartını (1996 yılında gözden geçirilen ETS No.163, ETS No. 35, 1961) İnsan Ticaretine karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesini (ETS no.197, 2005), Cinsel Taciz ve Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini (ETS No.201,2007) hatırlayarak;

Bakanlar Komitesinin Avrupa Konseyi Üye Devletlerine sunduğu aşağıdaki tavsiye kararlarını hatırlayarak:

Kadınların Şiddetten Korunmasına İlişkin Rec(2002)5 Tavsiye Kararı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Standartları ve Mekanizmalarına İlişkin Rec(2007) 17 Tavsiye Kararı, İhtilaf Önlenmesinde ve Çözümünde ve Barış İnşasında Kadın ve Erkeklerin Rolüne İlişkin Rec(2010) 10 Tavsiye Kararı ve ilgili diğer tavsiye kararları;

Kadına yönelik şiddet alanında önemli standartlar belirleyen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının büyüyen organlarını dikkate alarak;

Uluslararası Sivil ve Sosyal Haklar Sözleşmesi (1966), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966), Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW,1979) ve İhtiyari Protokolü, CEDAW Kadına Yönelik Şiddet Komitesinin 19 No'lu Genel Tavsiye Kararı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) ve bu Sözleşmenin İhtiyari Protokolü (2000) ve Birleşmiş Milletler Engelli/Engellilerin Hakları Sözleşmesini (2006) göz önüne alarak;

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Hükümünü göz önünde bulundurarak (2002);

Özellikle savaş durumlarında Sivil Halkın Korunmasına (1949) ilişkin Cenevre Sözleşmesi (IV) gibi Uluslararası İnsani Hukuk İlkelerini ve bu Sözleşmenin 1. ve 2. Protokolleri anımsayarak;

1 Gayri Resmî Çeviridir. Resmî Çeviri için bkz <http://www.coe.int/t/dghl/standard-setting/convention-violence/convention/Convention%202010%20Turkish.pdf>

Kadına yönelik her türlü şiddet ve aile içi şiddeti kınayarak;

Kadınlarla erkekler arasında hukuki ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin, kadına yönelik şiddeti önlemede anahtar bir unsur olduğunun bilincinde olarak;

Kadına yönelik şiddetin, erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmasına ve kadına yönelik ayrımcılığa neden olan ve kadınların tam ilerlemesini engelleyen, kadınlar ve erkekler arasında tarihsel eşitsiz güç ilişkisinin bir tezahürü olduğunun bilincinde olarak;

Kadına yönelik şiddetin yapısal niteliğini toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak tanıyarak ve kadına yönelik şiddetin, erkeklerle kıyaslandığında kadını ikincil konuma zorlayan temel sosyal mekanizmalardan birisi olduğunun bilincinde olarak;

Kadınların ve kız çocuklarının; aile içi şiddet, cinsel taciz, tecavüz, zorla evlilik, namus adına işlenen cinayetler, kadın sünneti gibi kadın ve kız çocuklarının insan haklarını ciddi anlamda ihlal eden ve kadın erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesinin önünde engel teşkil eden ciddi şiddet türlerine maruz kaldığını büyük bir endişeyle hatırlayarak;

Silahlı çatışma sırasında, sivil halkı özellikle de kadınları yaygın ve sistematik cinsel taciz ve cinsel suçlar şeklinde etkilemeye devam etmekte olan ve gerek çatışma sırasında gerekse sonrasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti tırmandırma potansiyeline sahip insan hakları ihlallerini hatırlayarak;

Kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa erkeklerle oranla daha fazla maruz kaldığını hatırlayarak;

Aile içi şiddetin kadınları orantısız olarak etkilediğini ve aynı zamanda erkeklerin de aile içi şiddete maruz kaldığını hatırlayarak;

Aile içerisinde gerçekleşen şiddete tanık olmak da dahil, çocukların aile içi şiddet mağduru olduklarını hatırlayarak;

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin olmadığı bir Avrupa yaratmayı arzu ederek, aşağıdaki şekilde uzlaşmışlardır;

BÖLÜM I- AMAÇLAR, TANIMLAR, EŞİTLİK, AYRIMCILIK YAPMAMA, GENEL YÜKÜMLÜLÜKLER

Madde 1

Sözleşmenin Amacı

1. Bu sözleşmenin amacı;
  - a. Kadınları her türlü şiddetten koruma, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadele etmek, şiddeti önlemek ve kovuşturmak;
  - b. Kadına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirerek gerçek kadın erkek eşitliğini teşvik etmek;
  - c. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması ve mağdurlara yardım edilmesi için kapsamlı çerçeve, politikalar ve önlemler geliştirmek;
  - d. Kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini geliştirmek;
  - e. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik bütüncül bir yaklaşım benimsemek amacıyla etkili işbirliğini sağlamaya yönelik kuruluşlar ve yasa koyuculara destek ve yardım sunmaktır.
2. Tarafların hükümlerini etkili biçimde uygulamaya koymasını temin etmek üzere, bu Sözleşme özel bir izleme mekanizması kuracaktır.

Madde 2

Sözleşmenin Kapsamı

1. Bu Sözleşme kadınları orantısız olarak etkileyen aile içi şiddet dahil kadınlara yönelik her türlü şiddet için geçerli olacaktır.

2. Taraflar işbu Sözleşmeyi tüm aile içi şiddet mağdurlarına uygulamak üzere teşvik edilirler. Taraflar bu Sözleşmenin hükümlerini uygularken toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarını özellikle dikkate alacaklardır.
3. İşbu Sözleşme barış zamanında ve silahlı çatışma durumlarında geçerli olacaktır.

Madde 3

Tanımlar

İşbu Sözleşmenin amacına ulaşması için:

- a. “kadına yönelik şiddet” kadına yönelik ayrımcılığın bir türü ve bir insan hakkı ihlali olarak anlaşılmaktadır. İster kamu hayatında ister özel hayatta meydana gelsin baskı veya rastgele özgürlüğünü engelleme de dâhil kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı veya ızdırabı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan tüm eylemler toplumsal cinsiyete dayalı şiddet anlamına gelir.
- b. “aile içi şiddet” aile içerisinde, aile birliğinde veya daha önceki veya şu anki eşler veya ebeveynler arasında meydana gelen, failin aynı evi şuan veya daha önce şiddet mağduruyla paylaşıp paylaşmadığına bakılmaksızın fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddetin bütün türleri anlamına gelir.
- c. “toplumsal cinsiyet” belli bir toplumun kadınlar ve erkekler için uygun gördüğü sosyal olarak inşa edilen roller, davranışlar, etkinlikler ve yaklaşımlar anlamına gelir.
- d. “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet anlamına gelir.
- e. “mağdur” a ve b maddelerinde belirtilen davranışlara maruz kalan herhangi bir kimse anlamına gelir.
- f. “kadın” kelimesi 18 yaşın altındaki kız çocuklarını da içerir.

Madde 4

Temel Haklar, Eşitlik ve Ayrımcılık Yapmama

1. Taraflar, gerek kamu alanında gerekse özel alanda, tüm bireylerin, özellikle kadınların, şiddetten arınmış yaşama haklarını sağlamak ve korumak için gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alır.

Taraflar, kadına yönelik her türlü ayrımcılığı kınar ve bu ayrımcılığı önlemek için özellikle,

- ulusal anayasalarına veya diğer uygun mevzuatlarına kadın erkek eşitliği ilkesini dahil edip, bu ilkenin uygulamada da gerçekleştirilmesini sağlayarak;
- kadınlara karşı ayrımcılığı, gerektiğinde yaptırımlar uygulanması yoluyla yasaklayarak, Kadına yönelik ayrımcılık içeren kanunları ve uygulamaları yürürlükten kaldırarak;

gerekli hukuki ve diğer tedbirleri gecikmeksizin alır.

Bireylerin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi görüş veya farklı görüşe sahip olma, ulusal veya sosyal menşe, herhangi bir etnik azınlık, mülkiyet, doğum, cinsel tercih/yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, yaş, sağlık durumu, medeni durum, göçmen ya da mülteci olma, yaş veya engelinin ve diğer bir durumunun bulunmasına bakılmaksızın özellikle mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirler başta olmak üzere işbu Sözleşme hükümlerinin Taraflar tarafından uygulanması güvence altına alınmıştır.

Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve kadınların korunması için gerekli olan özel tedbirler, hali hazırdaki Sözleşme kapsamında ayrımcılık olarak kabul edilmeyecektir.

Madde 5

Devlet Yükümlülükleri ve Gereken Özeni Gösterme

1. Taraflar, kadına yönelik şiddet eylemlerinde bulunmaktan kaçınır; Devlet adına faaliyet gösteren Devlet yetkilileri, görevliler, kurumlar, kuruluşlar ve diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun hareket ettiklerini temin eder/ sağlar.
2. Taraflar devlet dışı aktörlerce işlenen ve işbu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eylemlerinin önlenmesini, kovuşturulmasını, cezalandırılmasını ve tazmin edilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alır.

Madde 6

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politikalar

Taraflar işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasında ve etkilerinin değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyet bakış açısına yer vermeyi ve kadın erkek eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik etkili politikalar geliştirmeyi ve uygulamayı taahhüt ederler.

BÖLÜM II - BÜTÜNCÜL POLİTİKALAR VE VERİ TOPLAMA

Madde 7

Kapsamlı ve Eşgüdümlü Politikalar

- a. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için ilgili tüm tedbirleri kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete bütüncül bir yaklaşım sunmaya ilişkin tüm ilgili tedbirleri içeren etkili, kapsamlı ve koordineli politikaları ülke çapında benimsemek ve uygulamak için gerekli hukuki ve diğer tedbirleri alırlar.

- b. Taraflar, 1. paragrafta adı geçen politikaların mağdurun haklarını tüm tedbirlerin merkezine yerleştirilmesini ve bu politikaların ilgili tüm kurum, kuruluş ve örgütler arasında etkili işbirliğine dayalı olarak uygulanmasını sağlar.
- c. Bu madde uyarınca alınan tedbirler, gerektiğinde, devlet kurumları, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimler ile makamları, ulusal insan hakları kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları gibi ilgili tüm aktörleri kapsar.

Madde 8

Mali Kaynaklar

Taraflar, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülenler de dahil işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddetle mücadele ve şiddeti önlemeye ilişkin bütüncül politikaların, tedbirlerin ve programların uygun biçimde uygulanması için yeterli mali ve beşeri kaynak tahsis eder. .

Madde 9

Sivil Toplum Kuruluşları ve Sivil Toplum

Taraflar, kadına yönelik şiddetle mücadelede aktif olan ilgili sivil toplum kuruluşları ve sivil toplumun çalışmalarını her düzeyde göz önünde bulundurur, teşvik eder ve destekler. ve bu kuruluşlarla etkin işbirliği tesis eder. .

Madde 10

Koordinasyon Birimi

1. Taraflar işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddetle mücadele etmek ve şiddeti önlemek üzere politikaların ve önlemlerin koordinasyonu, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu bir veya birden fazla resmi kurum görevlendirir veya veya kurar.. Bu organlar

madde 11’de bahsedildiği şekilde veri toplanmasını koordine eder, bu verileri analiz eder ve sonuçlarını yayınlar..

2. Taraflar, bu madde uyarınca görevlendirilen veya kurulan birimlerin, Bölüm VIII uyarınca alınan önlemlere ilişkin bilgi almalarını sağlar.
3. Taraflar, bu madde uyarınca görevlendirilen veya kurulan birimlere, diğer Taraflardaki muadilleriyle doğrudan iletişim kurma ve ilişki geliştirme imkanı sağlar.

Madde 11

Veri Toplama ve Araştırma

1. İşbu Sözleşmenin uygulanmasını teminen Taraflar:
  - a. İşbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet eylemine ilişkin bölümlere ayrılmış uygun istatistik veriyi düzenli aralıklarla toplamayı;
  - b. Şiddetin temel nedenlerini ve etkilerini, şiddet eylemleri ve mahkumiyet oranları ile işbu Sözleşmenin uygulanması için alınan önlemlerin etkinliğini incelemek amacıyla işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet alanında yapılan araştırmaları desteklemeyi taahhüt eder.
2. Taraflar işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddetin yaygınlığını ve eğilimlerini değerlendirmek üzere düzenli aralıklarla nüfusa dayalı araştırmalar yapmaya çaba gösterir.
3. Taraflar uluslararası işbirliğini harekete geçirmek ve uluslararası düzeyde kıyas yapmayı mümkün kılmak amacıyla bu madde uyarınca toplanan bilgileri işbu Sözleşmenin 66. maddesinde atıfta bulunulan uzmanlar grubuna sağlar.
4. Taraflar, bu madde uyarınca toplanan bilgilerin kamuya açık olmasını sağlar.

BÖLÜM III – ÖNLEME

Madde 12

Genel Yükümlülükler

1. Taraflar, kadının aşağılığı iddiasına veya kadın erkek için kalıp rollere dayanan ön yargıları, örf ve adetleri, gelenekleri ve tüm diğer uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla kadın ve erkeklere ilişkin toplumsal ve kültürel davranış modellerinde değişim sağlamak için gerekli tedbirleri alır.
2. Taraflar gerçek veya tüzel kişilerce uygulanan ve işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddeti önlemek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
3. Bu bölüm uyarınca alınan herhangi bir tedbir; özel durumlar nedeniyle savunmasız hale gelmiş bireylerin ihtiyaçlarını göz önüne alır ve bu ihtiyaçlara cevap verir ve tüm mağdurların insan haklarını merkezine yerleştirir.
4. Taraflar, erkekler ve erkek çocukları başta olmak üzere, tüm toplum üyelerinin işbu Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet türlerini önlemek üzere aktif katkılar sağlamasını teşvik etmek için gerekli tedbirleri alır.
5. Taraflar; kültür, gelenek, görenek, din veya sözde “namusun” işbu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemi için gerekçe oluşturmasını sağlar.
6. Taraflar, kadınların güçlenmesine yönelik program ve faaliyetleri arttırmak amacıyla gerekli tedbirleri alır.

Madde 13

Farkındalık Artırma

1. Taraflar, gerektiğinde, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddetin farklı tezahürlerinin, bunların çocuklar üzerindeki sonuçlarının ve bu tür şiddetin önlenmesi gerektiğinin toplum içinde anlaşılması ve buna ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla başta kadın örgütleri olmak üzere ulusal insan hakları kurumları ve eşitlik organları, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde düzenli aralıklarla ve her seviyede içeren farkındalık yaratma kampanyaları ve programları geliştirir veya yürütür.
2. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eylemini önlemek amacıyla mevcut tedbirlere ilişkin bilginin kamu genelinde yaygınlaştırılmasını sağlar..

Madde 14

Eğitim

1. Taraflar, gerektiğinde, öğrencilerin gelişen kapasitesine uygun olarak, kadın erkek eşitliği, kalıplaşmamış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde şiddet içermeyen çatışma çözümleri, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişisel bütünlük hakkı gibi konulara ilişkin öğretim materyallerine resmi müfredata ve eğitimin her seviyesine eklenmesi için gerekli adımları atar..
2. Taraflar, gayri resmi eğitim faaliyetlerinde, spor, kültürel ve boş zaman hizmetlerinde ve medyada 1. paragrafta bahsedilen ilkeleri geliştirmek amacıyla gerekli adımları atar.

Madde 15

Profesyonellerin Eğitimi

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet eyleminin mağdurları veya failleriyle ilgilenen profesyoneller için bu tür şiddetin önlenmesi ve belirlenmesi, kadın erkek eşitliği, mağdurların ihtiyaç ve hakları ile ikincil mağduriyetlerin engellenmesine ilişkin uygun eğitimin verilmesini sağlar.
2. Taraflar, 1. paragrafta belirtilen eğitimlerin, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet vakalarının uygun sevk ve idaresini sağlamak üzere koordineli ve çok birimli bir işbirliğine yönelik eğitimleri içermesini teşvik eder.

Madde 16

Önleyici Müdahale ve Tedavi Programları

1. Taraflar, şiddetin tekrarlanmaması ve şiddet içeren davranış biçimlerinin değiştirilmesi amacıyla aile içi şiddet faillerinin kişilerarası ilişkilerinde şiddet içermeyen davranış biçimi edinmelerini sağlamayı hedefleyen programlar geliştirmek ve desteklemek üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alırlar.
2. Taraflar, başta cinsel suç failleri olmak üzere faillerin tekrar suç işlemesini engelleyen tedavi programları geliştirmek ve desteklemek üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alırlar.
3. Taraflar, 1. ve 2. paragraflarda bahsedilen önlemlerin alınmasında, mağdurların güvenliği, desteklenmesi ve insan haklarının birincil öncelik taşımasını ve bu programların gerektiğinde mağdurlara yönelik uzman destek hizmetleri ile yakın işbirliği ile oluşturulmasını ve uygulanmasını sağlar.

Madde 17

Özel Sektör ve Medyanın Katılımı

1. Taraflar; ifade özgürlüğüne ve bağımsızlıklarına gerekli saygıyı göstererek özel sektör, bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü ve medyayı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadın onuruna duyulan saygının artırılması için politika geliştirme, uygulamaya katılma ve yönergeler ile öz düzenleyici standartlar geliştirme hususlarında teşvik eder.
2. Taraflar, özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde çocuklar, ebeveynler ve eğitimcilerin aşağılayıcı cinsel içeriği olan veya şiddet unsuru taşıyan bilgi ve iletişim ile başa çıkma becerilerini geliştirir ve iletir.

BÖLÜM IV – KORUMA VE DESTEK

Madde 18

Genel Yükümlülükler

1. Taraflar, tüm mağdurları şiddet eylemlerinin tekrarından korumak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, işbu Sözleşmenin 20. ve 22. maddelerinde ayrıntıları verilen genel ve özel destek hizmetlerine başvurmak da dahil olmak üzere, iç hukuka uygun şekilde, Sözleşme kapsamındaki tüm şiddet mağdur ve tanıklarının korunması ve desteklenmesinde hakimler, savcılar, kolluk kuvvetleri, yerel ve bölgesel yetkililer, sivil toplum kuruluşları, diğer ilgili kuruluş ve birimleri içeren ilgili devlet kuruluşları arasında etkili bir işbirliği sağlamak için uygun mekanizmaların mevcudiyetini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, bu bölüm uyarınca alınan tedbirlerin,
  - kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin toplumsal cinsiyet anlayışına dayanacağını ve mağdurun insan haklarına ve güvenliğine odaklanacağını;

- mağdurlar, failler, çocuklar ve bunların daha geniş sosyal çevresi arasındaki ilişkiyi göz önünde bulunduracak bütüncül bir yaklaşıma dayalı olacağını;
  - ikincil mağduriyetleri engellemeye yönelik olacağını;
  - şiddet mağduru kadınların güçlendirilmesi ve ekonomik bağımsızlığını hedefleyeceğini;
  - uygun görülen durumlarda, aynı mekanlarda bir dizi koruma ve destek hizmetleri biriminin yer almasına imkan sağlayacağını;
  - çocuk mağdurlar dahil olmak üzere kırılgan bireylerin ihtiyaçlarını ele alacağını ve bu ihtiyaçların bireylere mevcut bulundurulacağını temin eder.
4. Hizmetlerin sunumu mağdurun fail hakkında şikayette bulunması veya aleyhinde tanıklık etmesine bağlı olmayacaktır.
5. Taraflar, uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak, yurttaşlarına ve koruma hakkı kazanmış diğer mağdurlara konsolosluk ve diğer koruma desteği sağlamak üzere gerekli önlemleri alır.

Madde 19

Bilgi

Taraflar, mağdurların, mevcut destek hizmetleri ve yasal tedbirlere ilişkin yeterli bilgiyi zamanında ve anladıkları dilde almalarını temin etmek üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır..

Madde 20

Genel Destek Hizmetleri

1. Taraflar, mağdurların şiddet sonrası iyileşmelerini kolaylaştıracak hizmetlere erişimlerini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alırlar.. Bu tedbirler, gerektiğinde, yasal ve psikolojik danışmanlık,

mali yardım, konut, eğitim, öğretim ve iş bulma desteği gibi hizmetleri içerir.

2. Taraflar mağdurların sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere erişimlerini ve bu hizmetlerin yeterli kaynağa sahip olduğunu ve mağdurlara yardımcı olmak ve onları uygun hizmetlere yönlendirmek üzere profesyonellerin eğitilmelerini temin etmek üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 21

Bireysel/Toplu Şikâyetlerde Destek

Taraflar, mağdurların başvurulabilir bölgesel ve uluslararası bireysel/toplu şikâyet mekanizmalarına ilişkin bilgiye ve bu mekanizmalara erişim imkânına sahip olmalarını sağlar. Taraflar, şikâyette bulduklarında mağdurlara duyarlı ve bilgiye dayalı desteğin sağlanmasını teşvik eder.

Madde 22

Profesyonel Destek Hizmetleri

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan herhangi bir şiddet eylemine maruz kalmış mağdurlara, uygun bir coğrafi dağılım kapsamında acil/anında, kısa ve uzun dönemli profesyonel destek hizmeti sağlamak veya düzenlemek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, kadınlara yönelik profesyonel destek hizmetlerini tüm şiddet mağduru kadınlara ve bunların çocuklarına sağlar veya buna yönelik düzenlemeleri yapar.

Madde 23

Sığınma Evleri

1. Taraflar, kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere, mağdurlara güvenli barınma sunmak ve mağdurlara proaktif biçimde ulaşmak için yeterli sayıda, kolay erişilebilir ve uygun sığınma evleri kurmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 24

Telefon Yardım Hatları

Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin, gizliliğe veya kimlik bilgilerinin açıklanmamasına özen gösterilerek, arayanlara tavsiyede bulunmak üzere ülke çapında 24 saat (7/24) hizmet verecek ücretsiz telefon yardım hattı kurmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 25

Cinsel Şiddet Mağdurları İçin Destek

Taraflar, mağdurlara tıbbi ve adli muayene, travma desteği ve danışma hizmetleri sunacak uygun ve kolay erişilebilir tecavüz kriz merkezleri veya cinsel şiddet başvuru merkezleri kurmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 26

Şiddet Tanığı Çocuklar/Tanık Çocuklar İçin Koruma ve Destek

1. Taraflar, mağdurlara koruma ve destek hizmetleri sağlanırken, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete tanık olmuş çocukların hakları ile ihtiyaçlarının dikkate alınmasını sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır..

2. Bu madde uyarınca alınan tedbirler, işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete tanıklık etmiş çocukların yaşlarına uygun psikososyal danışmayı içerir ve çocuğun yüksek yararına gereken saygıyı/özeni gösterir.

Madde 27

Bildirim

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet eyleminin ifasına tanık olan veya eylemin gerçekleşeceğine yönelik makul gerekçeleri olan veya bir şiddet eyleminin daha gerçekleşeceğini öngören herhangi kimsenin bunu ilgili kuruluşlara veya yetkililere bildirmesini teşvik etmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 28

Profesyoneller Tarafından Bildirim

1. Taraflar, iç hukuk tarafından bazı uzmanlara uygulanan gizlilik ilkesinin, uygun olduğu durumlarda, bu kişilerin işbu Sözleşme kapsamındaki her türlü şiddet eyleminin gerçekleşmiş olduğuna ve daha ileri şiddet eylemlerinin gerçekleşeceğine dair makul sebepleri olması halinde bu tanıkların durumu ilgili kurum ve yetkililere bildirme olasılığı önünde bir engel teşkil etmeyeceğini teminat altına almak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

BÖLÜM V – MADDİ HUKUK

Madde 29

Hukuk Davaları ve Çözüm Yolları

1. Taraflar mağdurlara, faile karşı yeterli yasal çözüm sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar; uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak, yetkileri dahilinde önleyici veya koruyucu önlem alma görevini yerine getirmekte başarısız olmuş Devlet yetkililerine karşı mağdurlara yeterli kanuni başvuru yolu sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 30

Tazminat

1. Taraflar, mağdurların işbu Sözleşmede belirtilen suçlardan herhangi birini işleyen faillerden tazminat talep etme hakkına sahip olmalarını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır..
2. Şiddet sonucu ciddi bedensel zarar görmüş ve sağlığı bozulmuş olan mağdurların; fail, sigorta veya Devlet tarafından finanse edilen sağlık ve sosyal hizmetler gibi kaynaklardan karşılanamayan zararlarına karşılık, zararın boyutuna göre, yeterli devlet tazminatı ödenir. Bu hüküm 3. 2. Paragrafı müteakiben alınan tedbirler tazminatın makul bir süre zarfında verilmesini temin altına alacaktır.

Madde 31

Velayet, Görme Hakkı ve Güvenlik

1. Taraflar, çocuklara ilişkin velayet ve görme haklarının belirlenmesinde, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinin göz önünde bulundurulmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, herhangi bir görme ve velayet hakkının mağdurun veya çocuğun hak ve güvenliğini tehlikeye düşürmemesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 32

Zorla Evliliklerin Hukuki Sonuçları

Taraflar, zorla gerçekleştirilen evliliklerin mağdura mali veya idari bir yük getirmeksizin feshini, iptalini ve sonlandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 33

Psikolojik Şiddet

Taraflar, tehdit veya zorlama yoluyla kişinin psikolojik bütünlüğüne ciddi biçimde zarar veren kasıtlı eylemlerin cezai suçlar olarak değerlendirilmesini sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 34

Israrlı Takip

Taraflar, başka bir kişiyi hedef alan ve kişinin kendi güvenliği için korku duymasına neden olacak şekilde tekrar eden, kasıtlı ve tehditkar davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 35

Fiziksel Şiddet

Taraflar, bir başka bireye yönelik olarak kasıtlı olarak uygulanan fiziksel şiddet eylemlerinin cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 36

Tecavüz Dahil Cinsel Şiddet

1. Taraflar, aşağıda belirtilen kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır;
  - a. herhangi bir organla veya cisimle bir başka kişiyle vajinal, anal veya oral olarak, kişinin rızası olmadan ilişkiye girme
  - b. kişiye karşı rızası olmaksızın cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,
  - c. bir kişinin rızası olmaksızın üçüncü bir kişiyle cinsel nitelikli eylemlerde bulunmasına neden olma.
2. Rıza, mevcut koşulları değerlendiren kişinin hür iradesinin bir sonucu olarak isteğe bağlı olarak verilmelidir.
3. Taraflar, 1. paragrafta yer alan hükümlerin iç hukuk tarafından tanındığı şekliyle eski veya şu anki eşe veya partnerlere karşı işlenen eylemler için geçerli olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alacaklardır.

Madde 37

Zorla Evlilik

1. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlamak amacıyla, ikamet yeri dışında diğer ülke veya taraf Devletin topraklarına çekmeye ilişkin kasti davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 38

Kadın Sünneti

Taraflar, aşağıda belirtilen kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır;

- a. bir kadının dış labiası, iç labiası veya klitorisinin tamamını veya bir kısmını kesip çıkarma, infibülasyon veya işlevini yapamaz hale getirme,
- b. bir kadını a maddesinde belirtilen eylemlerden herhangi birine maruz kalmaya zorlama veya kadına bu eylemleri yaptırma,
- c. bir kız çocuğunu a. maddesinde belirtilen eylemlerden herhangi birine teşvik etme, buna maruz kalmaya zorlama veya ona bu eylemleri yaptırma;

Madde 39

Zorla Kürtaj ve Zorla Kısırlaştırma

Taraflar aşağıdaki kasti davranışların cezalandırılmasını teminat altına almak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır;

- a. Kendisinin daha önceden bilgisi ve rızası olmaksızın kadın üzerinde kürtaj gerçekleştirilmesi.
- b. Kendisinin daha önceden rızası ve sürece ilişkin bilgisi olmaksızın kadının doğal üreme kapasitesini sonlandırma amacı veya etkisi taşıyan cerrahi operasyon gerçekleştirilmesi.

Madde 40

Cinsel Taciz

Taraflar; bir kişinin onurunu zedelemek amacıyla veya böyle bir etkiyle istenmeyen sözlü, sözsüz veya fiziksel olarak cinsel nitelikte davranışta bulunmayı, bunların özellikle de tahrik edici, düşmanca, küçük düşürücü, yüz kızartıcı ve kırıncı bir çevre yaratarak yapılmasını cezai ve diğer yaptırımlara tabi kılmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 41

Yardım veya Yataklık Etme ve Girişim

1. Taraflar, işbu Sözleşmenin 33, 34, 35, 36, 37, 38.a ve 39. maddelerinde yer alan suçların kasten işlenmesi halinde, bunların işlenmesine yardım veya yataklık edilmesinin suç olarak değerlendirilmesi için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, işbu Sözleşmenin 35, 36, 37, 38.a ve 39. maddelerinde yer alan suçları kasten işlendiğinde, mezkur suçu işleme girişiminde bulunmanın suç olarak değerlendirilmesi için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 42

Sözde “Namus” Adına İşlenen Suçlar Dahil Suçlar İçin

Kabul Edilemez Gerekçeler

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan herhangi bir şiddet eyleminin gerçekleşmesini müteakiben başlatılan cezai işlemlerde kültür, gelenek, din, görenek veya sözde “namus”un bu eylemlerin gerekçesi olarak görülmemesi için gerekli yasal veya diğer tedbirleri alır. Bu özellikle mağdurun kültürel, dini, sosyal veya geleneksel olarak kabul gören uygun davranış normlarını veya törelerini ihlal ettiği iddialarını da içerir.

2. Taraflar, 1. paragrafta belirtilen eylemlerden herhangi birini gerçekleştirmesi için herhangi bir kimseyi veya bir çocuğu azmettirmenin işlenen eylem için o kişinin cezai sorumluluğunu azaltmamasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 43

Cezai Suçların Tatbiki

Bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçların, mağdur ve fail arasındaki ilişkinin niteliğine bakılmaksızın tatbik edilir.

Madde 44

Yargı Yetkisi

1. Taraflar, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen herhangi bir suçun;
  - a. kendi topraklarında; veya
  - b. bayrağını taşıyan bir gemide; veya
  - c. yasaları doğrultusunda tescil edilmiş bir uçakta; veya
  - d. vatandaşlarından biri tarafından; veya
  - e. topraklarında ikamet eden bir kimse tarafından,işlenmesi halinde yargılanmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, suçun kendi vatandaşlarından birine veya kendi topraklarında ikamet eden kişilere karşı işlendiğinde, işbu Sözleşmede belirtilen suçlara ilişkin yargı yetkisi oluşturmak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri almaya çaba göstereceklerdir.
3. Sözleşmenin 36, 37, 38 ve 39. maddelerinde belirtilen suçların kovuşturması için Taraflar yargı yetkilerinin, eylemin gerçekleştirildiği

bölgede suç sayılması koşuluna bağlı olmamasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer önlemleri alır..

4. Taraflar, işbu Sözleşmenin 36, 37, 38 ve 39. maddeleri uyarınca belirlenen suçların kovuşturulmasını sağlamak amacıyla 1. paragrafın d ve e maddelerinde belirtilen hususlara ilişkin yargı yetkilerinin, kovuşturmanın yalnızca suç mağdurunun bildirmesi veya suçun işlendiği yerdeki devlet tarafından bilginin sunulması üzerine başlatılabileceği koşuluna bağlanmaması için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır..
5. Taraflar, fail olduğu iddia edilen kişinin kendi topraklarına olması ve bu kişiyi yalnızca uyruğuna dayanarak diğer Tarafa iade etmediği durumlarda işbu Sözleşme kapsamında yer alan suçlar üzerinde yargılama yetkisi oluşturabilmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır..
6. İşbu Sözleşme kapsamında iddia edilen suçlara ilişkin birden fazla Tarafın yargılama talebinde bulunması durumunda, ilgili Taraflar, gerektiğinde, kovuşturma için en doğru yargılama biçimini belirlemek üzere birbirlerine danışır..
7. İşbu Sözleşme uluslararası hukukun genel ilkelerine hanel getirmeksizin, iç hukuka uygun olarak bir Taraf tarafından uygulanan hiçbir cezai yargılamayı hükümsüz kılmaz.

Madde 45

Yaptırım ve Tedbirler

1. Taraflar, işbu Sözleşme gereğince belirlenmiş suçların ciddiyetini de göz önünde bulundurarak bu suçların etkili, orantılı ve caydırıcı biçimde cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bu yaptırımlar, gerektiğinde, suçluların iadesiyle sonuçlanacak özgürlükten mahrum bırakmayı da içine alan cezaları içerir.
2. Taraflar, faillere yönelik aşağıda yer alan diğer tedbirleri benimseyebilir:
  - hükümlü kişilerin izlenmesi ve denetlenmesi,
  - mağdurun güvenliğini de içerebilen, çocuğun yüksek yararının başka hiçbir şekilde garanti altına alınamaması durumunda, ebeveyn hakkının elinden alınması.

Madde 46

Ağırlaştırıcı Sebepler

Taraflar, suçun ana unsurlarından birini oluşturmamasından dolayı, iç hukukun ilgili hükümlerine uygun olabilen aşağıdaki sebeplerin; işbu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlara istinaden cezaların belirlenmesindeki ağırlaştırıcı sebepler olarak göz önünde bulundurulabilmesini sağlamak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bu sebepler;

- a. suçun iç hukuk tarafından tanınan, failin şuan ki veya daha önceki eşlere veya partnere karşı mağdurla birlikte oturan veya yetkisini kötüye kullanan bir aile bireyince işlenmesi,
- b. suçun veya ilgili suçların defalarca işlenmesi,
- c. suçun; özel durumlar nedeniyle savunmasız hale gelmiş bir bireye karşı işlenmesi,
- d. Suçun çocuğa karşı veya çocuğun gözleri önünde işlenmesi,
- e. Suçun iki veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi
- f. Suç öncesi veya esnasında aşırı derecede şiddete başvurulması,
- g. Suçun silah kullanılarak veya silahlı tehditte bulunularak işlenmesi,
- h. Suçun, mağdur için ciddi fiziksel veya psikolojik zararlarla sonuçlanması;
- i. Failin daha önce de aynı suçlardan hüküm giymiş olması.

Madde 47

Diğer Tarafça Verilen Hükümler

Taraflar, hükümler tayin edilirken işbu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlarla bağlantılı olarak diğer Tarafça verilen kesin hükümlerin göz önünde bulundurulması ihtimalini öngörmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 48

Zorunlu Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Usul ve

Hükümlerinin Yasaklanması

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinde arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, para cezası talep edilmesi durumunda failin mağdura karşı mali yükümlülüğünü yerine getirme kapasitesinin dikkate alınmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

BÖLÜM VI- SORUŞTURMA, KOVUŞTURMA, USUL HUKUKU

VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Madde 49

Genel Yükümlülükler

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddete ilişkin soruşturma ve adli işlemlerin; gecikmeksizin yürütülmesini ve mağdurun haklarını göz önünde bulundurarak yapılması amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar; şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı anlayışına ve insan hakları temel ilkelerine uygun olarak, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen suçların soruşturulması ve kovuşturulmasının etkili biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 50

Acil Müdahale, Önleme ve Koruma

1. Taraflar, sorumlu kolluk kuvvetlerinin mağdurlara yeterli ve hızlı koruma imkânları sunarak işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddete acil ve yerinde müdahale etmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, işlevsel tedbirlerin alınması ve kanıt toplama da dahil olmak üzere, kolluk kuvvetlerinin işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddetin önlenmesinde ve mağdurların korunmasında acil ve yerinde müdahale etmelerini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 51

Risk Değerlendirmesi ve Risk Yönetimi

1. Taraflar, risk yönetimini sağlamak ve gerekli olması durumunda koordineli destek ve güvenlik sağlamak üzere ilgili yetkililerce ölüm riskine, durumun ciddiyetine ve şiddetin tekrarlanma riskine ilişkin bir değerlendirme yapılmasını ve gerek olması halinde eşgüdümlü güvenlik ve destek verilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar 1. paragrafta atıfta bulunulan değerlendirmenin, soruşturma ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasının her aşamasında, işbu Sözleşme kapsamında yer alan şiddet eyleminin faillerinin ateşli silahlara sahip olduklarını veya bunlara erişimlerinin olduğunu göz önünde bulundurmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 52

Acil Engelleme Emirleri

Taraflar, ani tehlike durumlarında; ilgili yetkililerin kendiliğinden aile içi şiddet failine belli bir süre zarfı için mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet ettiği bölgeden ayrılma ve failin mağdurun veya risk altındaki kişinin ikamet bölgesine girmesini veya onlarla irtibat kurmasını yasaklama emri verme yetkisine sahip olmalarını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bu madde uyarınca alınan tedbirler mağdurun veya risk altındaki kişinin güvenliğini ön planda tutar.

Madde 53

Kısıtlama ve Koruma Emirleri

1. Taraflar, işbu Sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet mağdurlarına uygun kısıtlama ve koruma emirlerinin mevcut olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, 1. paragrafta atıfta bulunulan kısıtlama ve koruma emirlerinin:
  - Mağdur tarafından herhangi bir mali ve idari sorumluluk yüklenilmeksizin acil korumaya uygun olmasını,
  - Belirli bir zaman dilimi içerisinde veya değiştirilinceye veya kaldırılıncaya kadar yürürlükte kalmasını,
  - Gerekli olduğu durumda, duruşma yapılmaksızın *tek taraflı* temelde kullanıma konulmasını,
  - Diğer yasal kovuşturmalara bakılmaksızın ve bu kovuşturmalara ek olarak mevcut bulunmasını,
  - Bir sonraki yasal kovuşturmalarda maddi fiil olarak takdimine izin verilmesini,

sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

3. Taraflar, 1. paragraf uyarınca uygulamaya konan kısıtlama ve koruma emirlerinin ihlalinin etkili, orantılı ve caydırıcı ceza yaptırımlara tabi olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 54

Soruşturma ve Kanıt

Taraflar, herhangi bir hukuki veya cezai davada mağdurun cinsel geçmiş ve davranışlarına ilişkin kanıtların yalnızca ilgili ve gerekli olması durumunda kullanılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 55

Tek Taraflı ve Resen Yargılamalar

1. Taraflar, işbu Sözleşmenin 35, 36, 37, 38 ve 39. maddeleri uyarınca belirlenen suçların soruşturulması veya kovuşturmalarının; suçun o bölgenin tamamında veya bir kısmında işlenmesi durumunda, suçun mağdur tarafından bildirilmesi veya şikâyetle bulunulmasına bağlı olmamasını ve mağdur şikâyetini veya ifadesini geri alsa bile kovuşturmanın devam etmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, iç hukuklarında öngörülen koşullara uygun olarak, kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve aile içi şiddet danışmanlarının, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlara ilişkin soruşturma ve adli takibatın yapılması sırasında mağdurun isteği üzerine, mağdura yardım ve destek verme olanağını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 56

Koruma Tedbirleri

1. Taraflar, soruşturma ve adli takibatın her aşamasında mağdurların hak ve çıkarlarının yanı sıra tanık olarak onların özel ihtiyaçlarını koruma altına almak amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Bunlar:
  - a. Mağdurların, ailelerinin ve görgü tanıklarının tehdit, intikam veya tekrar mağdur edilmeye karşı korunmasının sağlanması;
  - b. Mağdurun, en azından kendisinin ve ailesinin tehlikede olabileceği durumlarda, failin kaçtığından, geçici veya sürekli olarak serbest bırakıldığından haberdar edilmesinin sağlanması;
  - c. İç hukukun öngördüğü koşullar altında mağdurları, hakları ve tasarruflarındaki hizmetler, şikâyetleri üzerine başlatılan takipler, cezalar, soruşturma ve takibatların genel ilerleyişi, onların bu husustaki rolleri ve davaların sonuçları hakkında bilgilendirilmesinin sağlanması;
  - d. Mağdurun doğrudan veya bir aracı yoluyla, iç hukukun usul ilkelerine uygun olarak, dinlenilmesinin, kanıt sunmasının, görüş, ihtiyaç ve endişelerini sunmasının ve bunların göz önünde bulundurulmasının sağlanması,
  - e. Mağdurlara hak ve çıkarlarının uygun bir şekilde sunulmasını ve söz konusu hak ve çıkarların göz önünde bulundurulmasını sağlayacak uygun destek hizmetleri sunulması;
  - f. Mağdurların mahremiyet ve görüntüsünü korumak amacıyla uygun tedbirlerin benimsenmesi;
  - g. Mümkün olan durumlarda, mahkeme ve kolluk kuvvetleri birimlerinde mağdur ve fail arasında temas kurulmasından kaçınılmasının sağlanması;
  - h. Mağdurlara, davaya taraf olarak katıldıklarında veya kanıt sunarlarken bağımsız ve yetkin çevirmenler sağlanması,

- i. İç hukuk tarafından öngörülen ilkelere uygun olarak, uygun iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla mağdurun mahkeme salonunda olmaksızın ya da fail olduğu iddia edilen şahsın yokluğunda mahkemede ifade verebilmesinin mümkün kılınması yoluyla gerçekleşir.
2. Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet mağduru çocuk ve tanıklara çocuğun yüksek yararı gözetilerek özel koruma tedbirleri temin edilir.

Madde 57

Adli Yardım

Taraflar, iç hukukta öngörülen koşullar atlında mağdurların ücretsiz adli yardım ve destek alma haklarını sağlar.

Madde 58

Zamanaşımı Kuralı

Taraflar, işbu Sözleşmenin 36, 37, 38 ve 39. maddeleri uyarınca belirlenen suçlara ilişkin herhangi bir kanuni takibatın başlatılması için zamanaşımının; mağdurun reşit olmasından sonra takibatın etkin şekilde başlamasını mümkün kılacak, suçun ağırlığıyla orantılı ve yeterli bir süre devam etmesini teminen gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

BÖLÜM VII- GÖÇ VE SİĞİNMA

Madde 59

İkametgah Durumu

1. Taraflar, evlilik birliğinin sonlanması durumunda, ikametgah durumu iç hukuk tarafından eş veya partnerin ikametgah durumuna bağlı olan

mağdurlara, özellikle zor durumlarda ve başvuru üzerine, evliliğin veya ilişkinin süresine bakılmaksızın bağımsız ikamet izni verilmesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır. Müstakil ikamet izni verilmesi ve süresine ilişkin koşullar iç hukuk tarafından düzenlenir.

2. Taraflar, şiddet mağdurlarının eşe veya partnere bağlı olan ikamet durumuna ilişkin başlatılan sınır dışı işlemlerinin askıya alınmasını sağlayabilmelerini temin etmek üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
3. Taraflar, aşağıdaki durumlardan birinin veya tamamının söz konusu olması durumunda mağdurlara yenilenebilir ikamet izni verir;
  - a. Yetkili makamın, kişisel durumlarından dolayı mağdurun kalması gerektiği görüşünde olması;
  - b. Soruşturma veya cezai takibatlarda muadil yetkililerle işbirliğinin kurulması amacıyla yetkili makamın mağdurun kalmasını gerekli görmesi.
4. Evlilik amacıyla Taraf ülkeye getirilen ve ikamet ettikleri yerdeki ikamet durumunu kaybeden zorla evlilik mağdurlarının haklarını tekrar geri almasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 60

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Mülteci Başvuruları

1. Taraflar, 1951 Mültecilerin Durumuna İlişkin Sözleşme'nin 1 A(2) maddesinin anlamı çerçevesinde, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir zulüm çeşidi ve tamamlayıcı/yardımcı korumayı gerektiren ciddi bir zarar olarak tanınması için gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar, Sözleşme gerekçelerinden her birine toplumsal cinsiyete duyarlı yorum yapılmasını sağlar ve bu gerekçelerden bir veya birden fazlası nedeniyle korkulduğunda başvuranlara yürürlükteki ilgili araçlara göre mülteci statüsü verilir.

3. Taraflar sığınmacılar için, toplumsal cinsiyete duyarlı kabul usullerinin ve destek hizmetlerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet yönergelerini ve mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma başvurusunu da kapsayan toplumsal cinsiyete duyarlı sığınma usullerini geliştirmeye yönelik gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 61

Geri Göndermeme

1. Taraflar uluslararası hukuk çerçevesinde mevcut yükümlülüklerine uygun olarak *geri göndermeme* ilkesini gözetmek amacıyla gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
2. Taraflar statüleri veya ikametleri gözetilmeksizin korumaya muhtaç şiddet mağduru kadınların yaşam riski bulunan veya işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalabileceği hiçbir ülkeye hiçbir koşulda geri gönderilmemesini sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

BÖLÜM VIII- ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Madde 62

Genel İlkeler

1. Taraflar, işbu Sözleşme'nin hükümlerine uygun olarak sivil ve cezai konularda işbirliğine ilişkin ilgili uluslararası ve bölgesel araçların uygulanması, benzer veya karşılıklı mevzuat ve iç hukuk temelinde uzlaşmış düzenlemeler yoluyla aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere birbirleriyle mümkün olduğunca geniş işbirliği yaparlar:
  - a. işbu sözleşme kapsamındaki her türlü şiddeti önleme, şiddetle mücadele etme ve şiddeti kovuşturma;

- b. mağdurları koruma ve onlara destek sağlama;
  - c. işbu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlara ilişkin soruşturma ve cezai takibatlar;
  - d. Koruma emirleri de dahil, Tarafların yargı yetkilileri tarafından verilen ilgili medeni ve cezai kararların uygulanması.
2. Taraflar, işbu Sözleşme uyarınca belirlenen ve ikamet edilen yerden farklı bir Tarafın topraklarında işlenen bir suçun mağdurunun, ikamet ettiği bölgenin devletin ilgili yetkilileri nezdinde şikâyetle bulunmalarını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.
  3. İşbu Sözleşme'ye taraf diğer bir devletin ceza davalarında verdiği kararların uygulanması, suçluların iadesi ve suçla mücadele konularında devletlerarasında bir anlaşmanın bulunması koşulunu getiren işbu Sözleşme'ye Taraf bir devletin, bu türde bir anlaşma akdetmediği bir Taraftan böyle bir yasal işbirliği talep etmesi halinde, işbu Sözleşme, Sözleşme uyarınca ihdas edilen suçlar bağlamında ceza davalarında verilen kararların uygulanması, suçluların iadesi ve suçla mücadele konularında karşılıklı destek için yasal dayanak kabul edilir.
  4. Taraflar, 18. Maddenin 5. paragrafına uygun olarak mağdurların korunmasını kolaylaştırmak amacıyla üçüncü devletlerle ikili ve çoklu anlaşmaların yürürlüğe konması da dahil, gerektiğinde, üçüncü ülkelerin kalkınma yardım programları ile kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadele ve önlemeyi bütünleştirmek için çaba gösterir.

Madde 63

Risk Altındaki Kişilere Yönelik Tedbirler

Başka bir Tarafın topraklarındaki bir kişinin işbu Sözleşmenin 36, 37, 38 ve 39. paragraflarında atıfta bulunulan herhangi bir şiddet eylemine maruz kalma riskiyle karşı karşıya olduğu yönünde elinde mevcut bilgilere dayanarak haklı gerekçeleri bulunan Taraf, uygun koruma tedbirlerinin alınmasını sağlamak amacıyla bu bilgiyi gecikmeksizin ilgili kişiye iletacaktır. Bu bilgi,

uygulanabildiği durumlarda risk altında bulunan kişinin yararı için var olan koruma emirlerine ilişkin detayları da içerecektir.

Madde 64

Bilgi

1. Talep edilen Taraf, bu bölüm kapsamında yapılan eylemin nihai sonucu hakkında talep eden Tarafı derhal bilgilendirir. Talep edilen Taraf aynı zamanda, talep edilen eylemin gerçekleştirilmesinin mümkün olmaması veya uygulanmasının kayda değer ölçüde gecikmeye maruz kalması durumlarında bunu, talepte bulunan Tarafa süratle bildirir.
2. Bir Taraf; kendi yaptığı soruşturma çerçevesinde edindiği bilgiyi, bu bilginin ifşasının diğer Tarafa işbu Sözleşme uyarınca ihdas edilmiş ceza gerektiren suçları önlemede, soruşturma veya işlemleri başlatma veya yürütmeye yardımcı olabileceğini düşündüğünde ya da bu bilginin bu bölüm kapsamında diğer Tarafın işbirliği talebinde bulunmasına yol açacağını düşündüğünde, iç hukukun sınırları dahilinde, önceden talep olmaksızın diğer Tarafa iletebilir.
3. İkinci paragrafa uygun olarak herhangi bir bilgi alan Taraf; uygun görülmesi halinde dava açılmasını veya ilgili hukuki ve cezai davalarda bu bilginin göz önüne alınabilmesini sağlayacak bu çeşit bir bilgiyi ilgili yetkililere ibra eder.

Madde 65

Verinin Korunması

1. Kişisel veriler Kişisel Verilerin Otomatik Olarak İşlenmesine İlişkin Bi-reylerin Korunması Avrupa Konseyi Sözleşmesi (ETS No. 108) altında Taraflarca üstlenilen yükümlülükleri müteakiben saklanır ve kullanılır.

BÖLÜM IX- İZLEME MEKANİZMASI

Madde 66

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu

1. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet uzman grubu(bundan sonra ‘GREVIO’ olarak adlandırılacaktır), işbu Sözleşme’nin Taraflarca uygulanmasını izler.
2. GREVIO, toplumsal cinsiyet ve coğrafi dağılım dengesinin yanı sıra çok disiplinli uzmanlık bilgileri de göz önünde bulundurularak en az 10, en fazla 15 üyeden oluşur. GREVIO üyeleri, Taraflarca gösterilen adaylar arasından Taraflar Komitesince bir kez yenilenebilir 4 yıllık görev süresi için işbu Sözleşmeye Taraf devletlerin vatandaşları arasından seçilir.
3. İlk 10 üyenin seçimi, işbu Sözleşme’nin yürürlüğe girmesini takip eden bir yıl içinde yapılır. Diğer 5 üyenin seçimi 25. onay veya katılımı müteakiben gerçekleştirilir.
4. GREVIO üyelerinin seçimi aşağıdaki ilkelere bağlıdır;
  - a. Üyeler, yüksek ahlaki karakterli, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet veya bu mağdurlara yardım ve mağdurların korunması alanlarında muteber yetkinliğe sahip olarak bilinen veya işbu Sözleşme kapsamında belirlenen alanlarda deneyimli kişiler arasından şeffaf bir yöntemle seçilir;
  - b. GRE VIO’nun iki üyesi aynı ülke vatandaşı olamaz;
  - c. Üyeler temel hukuk sistemlerini temsil etmelidir;
  - d. Üyeler kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanındaki ilgili aktör ve kuruluşları temsil ederler;
  - e. üyeler kendi bireysel kapasitelerini temsil ederler, görevlerini yerine getirirken bağımsız ve tarafsızdırlar, görevlerini etkili biçimde yerine getirmeye hazırdırlar.

5. GREVIO üyelerinin seçim yöntemi, işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden 6 ay zarfında, Sözleşmeye Taraf Devletlerle istişare edildikten ve oy birliği sağlandıktan sonra Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından belirlenir.
6. GREVIO kendi usul kurallarını belirler.
7. GREVIO üyeleri ve 68. maddenin 9. ve 14. fıkralarında ayrıntılarına yer verilen ülke ziyaretlerini gerçekleştiren delege üyeleri, işbu Sözleşmenin ekinde belirtilen imtiyaz ve muafiyetlerden yararlanır.

Madde 67

Taraflar Komitesi

1. Taraflar Komitesi, işbu Sözleşme'ye Taraf ülkelerin temsilcilerinden oluşur.
2. Taraflar Komitesi, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından toplantıya çağrılır. Komitenin ilk toplantısı, GREVIO üyelerini seçmek üzere, işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden 1 yıl içinde yapılır. Komite; Taraflardan üçte birinin, GREVIO Başkanının veya Genel Sekreterin isteği üzerine derhal toplanır..
3. Taraflar Komitesi kendi usul kurallarını kabul eder.

Madde 68

Usul

1. Taraflar, GREVIO tarafından hazırlanan bir sualnameye dayanarak işbu Sözleşmenin hükümlerini yürürlüğe sokan hukuki ve diğer tedbirler hakkında GREVIO tarafından değerlendirilmek üzere Avrupa Konseyi Genel Sekreterine rapor sunar.
2. GREVIO, 1. paragrafa uygun olarak sunulan raporu ilgili Tarafın temsilcileriyle birlikte değerlendirmeye alır.

3. Sonraki değerlendirme usulleri, süresi GREVIO tarafından saptanacak dönemler halinde belirlenir. Her dönemin başında GREVIO, değerlendirme usulünün dayandığı belirli hükümleri seçer ve soruformu gönderir.
4. GREVIO, bu izleme usulünü gerçekleştirmek için uygun araçları belirler. Bu usul, her değerlendirme dönemi için, Taraf ülkelerin uygulamalarının değerlendirilmesine temel teşkil edecek bir soruform hazırlanmasını benimser. Soruform, tüm Taraflarca ele alınır. Taraflar, soruformu ve aynı zamanda GREVIO'nun her türlü bilgi talebine yanıt verir.
5. GREVIO, Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin sivil toplum örgütlerinden, sivil toplumdan, insan haklarını korumaya yönelik ulusal kuruluşlardan da bilgi talebinde bulunabilir.
6. GREVIO, Sözleşmenin kapsamındaki alanlarla ilgili diğer bölgesel ve uluslararası belgelerde ve organlarda mevcut olan bilgilere gereken özeni gösterir.
7. Her değerlendirme dönemi için soruform kabul edildiğinde GREVIO, işbu Sözleşmenin 11. maddesinde bahsedildiği gibi Taraflardaki mevcut verilere ve araştırmalara gereken özeni gösterir.
8. GREVIO, Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili olarak Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Avrupa Konseyi'nin diğer ilgili uzman kuruluşlarından ve uluslararası belgeler uyarınca kurulan diğer kuruluşlardan bilgi alabilir. Bu birimlere sunulan şikayetler ve bunların sonuçları GREVIO'ya sunulur.
9. GREVIO, ulusal yetkililerle işbirliği içinde ve bağımsız ulusal uzmanların yardımıyla, elde edilen bilginin yetersiz olması veya 14. paragrafta belirtilen durumların söz konusu olması durumunda, ek olarak ülke ziyaretleri gerçekleştirebilir. Bu ziyaretler süresince GREVIO, belirli alanlarda uzmanlaşmış kişilerden yardım alabilir.
10. GREVIO, değerlendirmenin dayandığı hükümlerin uygulanmasına yönelik analizlerin yanı sıra, ilgili Tarafın belirlenen sorunların üstes-

inden gelebilmesine ilişkin teklif ve önerileri de içeren bir taslak rapor hazırlar. Taslak rapor, yorumlarını sunmak üzere değerlendirme sürecinden geçen Tarafa iletilir. Bu yorumlar, GREVIO tarafından raporun hazırlanması sırasında göz önünde bulundurulur.

11. Alınan bilgi ve Taraflarca yapılan yorumlar temel alınarak GREVIO, işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasından sorumlu Tarafça alınan tedbirlere yönelik rapor ve sonuçları kabul eder. Bu rapor ve sonuçlar ilgili Tarafa ve Taraflar Komitesi'ne gönderilir. kabul edilmesinin ardından, GREVIO'nun bu rapor ve sonuçları, ilgili Tarafça sunulan nihai yorumlar ile birlikte kamuya açıklanır.
12. 1'den 8'e kadar olan paragrafların usulüne hanel getirmeyecek şekilde, Taraflar Komitesi, GREVIO rapor ve sonuçlarını temel alarak ilgili taraf hitaben (a) GREVIO'nun sonuçlarını uygulamak üzere alınan tedbirlere, gerekli olması durumunda ise bunların uygulanmasına yönelik bilgi sunulması için bir tarih belirlenmesine ilişkin, (b) mevcut sözleşmenin daha doğru uygulanması için ilgili Tarafa işbirliğini teşvik etmek amacıyla tavsiye kararları kabul edebilir.
13. GREVIO, Sözleşmeyle ilgili ciddi ihlalleri önlemek ya da bunların ölçeğini veya sayısını azaltmak üzere acil dikkat gerektiren sorunların olduğu hakkında güvenilir bilgi aldığı anda, kadınlara yönelik ciddi, kitlesel ve sistematik şiddetin önlenmesine yönelik alınan tedbirlere ilişkin derhal özel rapor sunulmasını talep edebilir.
14. İlgili tarafça sunulan bilgileri ve kendinde mevcut olan diğer güvenilir bilgileri göz önünde bulundurarak, GREVIO soruşturma yürütülmesi ve acilen GREVIO'ya bilgi sunulması için görevlendirebilir. Gerekli bulunması ve ilgili Tarafın rızasıyla soruşturma, söz konusu Tarafın topraklarını ziyareti içerebilir.
15. 14. paragrafta atıfta bulunulan araştırmanın bulgularını inceledikten sonra GREVIO bu bulguları ilgili Tarafa ve uygun görüldüğü hallerde Taraflar Komitesi'ne ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne yapılan tavsiye ve yorumlarla birlikte iletilir.

Madde 69

Genel Tavsiyeler

GREVIO uygun olan yerlerde, işbu Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin genel tavsiyeler benimseyebilir.

Madde 70

Parlamentoların İzlemeye Katılımı

1. Ulusal parlamentolar, işbu Sözleşme'nin uygulanması için alınan tedbirlerin izlenmesine katılmaya davet edilir.
2. Taraflar GREVIO'nun raporlarını kendi ulusal parlamentolarına sunar.
3. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, işbu Sözleşme'nin uygulanmasını düzenli olarak değerlendirmeye davet edilir.

BÖLÜM X- DİĞER ULUSLARARASI BELGELERLE İLİŞKİLER

Madde 71

Diğer Uluslararası Belgelerle İlişkiler

1. İşbu Sözleşme, Sözleşmeye Taraf olan ve diğer uluslararası belgelere Taraf olmalarından veya bu Sözleşmece hükmedilen konulara ilişkin hükümleri içeren belgelere Taraf olacak olmalarından doğan yükümlülükleri etkilemez.
2. İşbu Sözleşme'ye Taraf olan Devletler, Sözleşmenin hükümlerini tamamlamak ve güçlendirmek veya bu sözleşme içinde yer alan ilkelerin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla, Sözleşme'de ele alınan konulara ilişkin birbirleriyle ikili veya çoklu anlaşmalar imzalayabilirler.

BÖLÜM XI- SÖZLEŞME'DE DEĞİŞİKLİKLER

Madde 72

Değişiklikler

1. Herhangi bir Tarafça sunulan işbu Sözleşme'ye ilişkin her değişiklik önerisi, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne iletilir ve Genel Sekreter tarafından Avrupa Konseyi üye devletlerine, herhangi bir imzacıya, herhangi bir Tarafa, Avrupa Birliği'ne ve 75. maddesinin hükümleri uyarınca işbu Sözleşmeyi imzalamaya davet edilen herhangi bir Devlete veya 76. madde uyarınca işbu Sözleşmeye katılmaya davet edilen herhangi bir Devlete iletilir.
2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, değişiklik önerisini dikkate alır ve Avrupa Konseyi üyesi olmayan Sözleşme Taraflarının görüşüne başvurduktan sonra, Avrupa Konseyi Tüzüğü'nün 20. maddesinin d fıkrası gereğince oyçokluğuyla kabul edilir.
3. Bu maddenin 2. paragrafına uygun olarak, Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen herhangi bir değişiklik metni, Tarafların kabulüne sunulur.
4. Bu maddenin 2. paragrafına uygun olarak kabul edilen herhangi bir değişiklik, Tarafların Genel Sekretere kabullerini bildirdikleri tarihten sonraki bir aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

BÖLÜM XII- SON HÜKÜMLER

Madde 73

Sözleşmenin Geçerliliği

İşbu Sözleşme hükümleri, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadele ve bunların önlenmesi hususunda kişilere daha elverişli haklar veren veya verecek olan yürürlükteki veya yürürlüğe konabilecek iç hukuk hükümlerini veya bağlayıcı uluslararası belgelerin hükümlerini geçersiz kılmaz.

Madde 74

Uyuşmazlık Çözümü

1. Taraflar, işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanması veya yorumlanmasından doğabilecek herhangi bir uyuşmazlığı öncelikle müzakere, uzlaşma, tahkim veya aralarında karşılıklı anlaşmaya dayalı diğer barışçıl yollarla çözer.
2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, anlaşmaları/onay vermeleri durumunda Taraflarca kullanılmak üzere çözüm usulleri belirleyebilir.

Madde 75

İmza ve Yürürlüğe Girme

1. İşbu Sözleşme, Avrupa Konseyi üye Devletlerinin, Sözleşmenin hazırlanmasına katılan üye olmayan Devletlerin ve Avrupa Birliği'nin imzasına açıktır.
2. İşbu Sözleşme; kabul, onay ve onamaya tabidir. Kabul, onay ve onama belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından muhafaza edilir.
3. İşbu Sözleşme, en az 8'i Avrupa Konseyi üye Devleti olan 10 imzacı tarafından 2. paragraftaki hükümlere uygun olarak imzalandığı tarihten sonraki 3 aylık sürenin dolmasını izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.
4. Sözleşmeye bağlılığını açıklayan ve 1. paragrafta atıfta bulunulan herhangi bir devlet veya Avrupa Birliği açısından Sözleşme; kabul, onay ve onama belgelerinin verildiği tarihten sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 76

Sözleşmeye Katılım

1. Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi; işbu Sözleşmeye Taraf olan Devletlere danıştıktan ve onların oy birliğiyle rızalarını aldıktan sonra, Sözleşmenin hazırlanmasına katılmamış Avrupa Konseyi üyesi olmayan herhangi bir devleti; Avrupa Konseyi Statüsünün 20. maddesinin d fıkrası gereğince oyçokluğuyla ve Bakanlar Komitesine katılmaya yetkili Taraf Devlet temsilcilerinin oybirliği ile Sözleşmeye katılmaya davet edebilir.
2. Herhangi katılımcı bir Devlet açısından Sözleşme, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne verilmesinden sonraki 3 aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününde yürürlüğe girer.

Madde 77

Ülkesel Uygulama

1. Herhangi bir devlet veya Avrupa Birliği imza sırasında veya kabul, onay ve onama veya katılım belgelerini verirken, Sözleşmenin uygulanacağı toprağı veya toprakları belirleyebilirler.
2. Herhangi bir Taraf, daha sonraki bir zaman diliminde Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bildirimle, uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu veya sorumluluğunu üstlendiğı ve bildirimde belirtilen toprakların dışındaki topraklarda işbu Sözleşmeyi uygulayacağını belirtebilir. Bu tür bir toprak açısından Sözleşme, böyle bildirim Genel Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin bittiğı ayı takip eden ayın ilk günü yürürlüğe girer.
3. Önceki iki paragraf altında yapılan her bildirim, böyle bir bildirimde belirtilen her ülke açısından Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapılacak bir bildirimle ile geri çekilebilir. Geri çekme, böyle bir bildirim Genel Sekreter alınmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk gününden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 78

Çekinceler

1. 2. ve 3. fıkralarda öngörülen istisnalar dışında, işbu Sözleşmenin herhangi bir hükmüne ilişkin hiçbir çekince öne sürülemez.
2. Herhangi bir devlet veya Avrupa Birliği, imza sırasında veya kabul, onay ve onama veya katılım belgelerini verirken Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildiri ile;
  - Madde 30, paragraf 2
  - Madde 44, 1. paragraf e bendi ve 3. ve 4. paragrafları,
  - Küçük suçlara ilişkin 35. madde bağlamında 55. maddenin 1., paragrafı,
  - Madde 37, 38 ve 39 bağlamında 58. maddenin 1. Paragraf,
  - 59. madde,

Hükümlerini uygulamama veya sadece özel vaka ya da durumlarda uygulama hakkını saklı tutacağını belirtebilir.
3. Herhangi bir devlet veya Avrupa Birliği, imza sırasında veya kabul, onay ve onama veya katılım belgelerini verirken Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle, 33 ve 34. maddelerde atıfta bulunulan davranışlar için cezai yaptırımlar yerine cezai olmayan yaptırımlar ön görme hakkını saklı tutacağını belirtebilir.
4. Her Taraf yaptığı çekinceyi Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirim ile tümüyle veya kısmen geri çekebilir. Bu bildirim Genel Sekreterin alındığı tarihten itibaren geçerli olur.

Madde 79

Çekincelerin Geçerliliği ve Gözden Geçirilmesi

1. 78. maddenin 2 ve 3. paragraflarında atıfla bulunulan çekinceler, Taraf ülke açısından Sözleşmenin yürürlüğe girdiği günden itibaren beş yıl geçerlidir. Ancak bu çekinceler aynı süre zarfında yenilenebilir.
2. Çekincenin bitiş tarihinin on sekiz ay öncesinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği ilgili Tarafa bitiş tarihini bildirir. Bitiş tarihinden en geç üç ay önce Taraf ülke, çekincesini sürdürdüğünü, değiştirdiğini veya geri çektiğine ilişkin Genel Sekreteri bildirir. İlgili Tarafça böyle bir bildirim olmaması halinde Genel Sekreterlik, çekincesinin otomatik olarak altı aylık bir süre için uzatıldığı hususunda ilgili Tarafı bilgilendirir.. İlgili Tarafın bu sürenin bitimine kadar çekincesini sürdürme veya değiştirme niyetine ilişkin bir bildirimde bulunmaması halinde çekince zaman aşımına uğrar.
3. Eğer bir Taraf 78. maddenin 2. ve 3. paragrafları uyarınca bir çekince koyarsa, çekincenin yenilenmesinden önce veya talep edilmesi üzerine, ilgili Taraf çekincenin devam etmesini gerektiren nedenleri içeren bir açıklamayı GREVIO'ya iletir.

Madde 80

Fesih

1. Herhangi bir Taraf, herhangi bir zaman diliminde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine yapacağı bir bildirimle işbu Sözleşmeyi feshedebilir.
2. Bu tür fesihler bildirim Genl Sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 81

Bildirim

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi üye devletlerine, işbu Sözleşmenin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlere, her imzacıya, herhangi bir Tarafa, Avrupa Birliği'ne işbu Sözleşmeye katılmaya davet edilen herhangi bir Devlete:

- a. Herhangi bir imza;
- b. Herhangi bir kabul, onay, onama veya katılım belgesi teminatı;
- c. 75. ve 76. Maddelere uygun olarak bu Sözleşmenin yürürlüğe gireceği herhangi bir tarih;
- d. 72. Maddeye uygun olarak yapılan herhangi bir değişiklik ve yapılan değişikliğin yürürlüğe girme tarihi;
- e. 78. Madde gereğince yapılan herhangi bir çekince veya çekincenin geri çekilmesi
- f. 80. Maddenin hükümleri gereğince yapılan herhangi bir fesih;
- g. İşbu Sözleşmeye yönelik herhangi bir eylem, bildirim veya haberleşmeyi bildirir.

Yukarıdaki hususları tasdiklen, aşağıda imzaları bulunan usulünce yetkili kılınmış temsilciler, işbu Sözleşme'yi imzalamıştır.

İşbu Sözleşme, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da, her iki metin de aynı derecede geçerli olmak üzere İngilizce ve Fransızca olarak, Avrupa Konseyi arşivlerinde muhafaza edilecek tek nüsha olarak imzalanmıştır. Onaylı nüshaları Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından Avrupa Konseyi üyelerine, işbu Sözleşmenin hazırlanmasına katılmış üye olmayan devletlere, Avrupa Birliği'ne ve bu Sözleşme'nin hazırlanmasına katılan üye olmayan devletlere, Avrupa Birliği'ne ve Sözleşme'ye katılmaya davet edilen her devlere gönderilir.

EK-İMTİYAZ VE MUAFİYETLER

(Madde 66)

1. Bu ek, Sözleşme'nin 66.maddesindeki bahsedilen GREVIO üyelerine ve ülke ziyaret heyetlerinin diğer üyelerine uygulanır. Bu ekin amacı bakımından “ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri” terimi Sözleşme'nin 68.maddesinin 9.parağrafında bahsedilen bağımsız ulusal uzmanları ve mütehassısları, Avrupa Konseyi personelini ve Avrupa Konseyi tarafından istihdam edilerek GREVIO'ya ülke ziyaretleri boyunca eşlik eden tercümanları kapsar.
2. GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri ülke ziyaretlerinin hazırlanması ve gerçekleştirilmesi ile ilgili görevlerine yerine getirirken veya bunların izleyen görevlerle ilişkili olarak yolculuk ederken aşağıdaki imtiyaz ve muafiyetlerden yararlanırlar:
  - a. şahsi tutuklama veya gözaltına alınmadan ve kişisel eşyalarının haczinden ve resmi yetkili sıfatıyla hareket ederken söyledikleri ya da yazdıkları ifadeler veya gerçekleştirdikleri eylemlerden dolayı yasal işlemlerden muafiyet;
  - b. ikamet ettikleri ülkelere giriş ve çıkışlarda ve görevlerine yerine getirdikleri ülkeye giriş ve çıkışlarda hareket serbestliği üzerindeki her türlü kısıtlamadan ve görevlerini yaparken ziyaret ettikleri veya geçtikleri ülkelerde yabancıların tabi oldukları kayıt işlemlerinden muafiyet.
3. Görevlerinin yerine getirilmesiyle ilgili seyahatleri sırasında, GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri gümrük ve döviz denetim kontrollerinde yabancı hükümetlerin geçici resmi görevlisi olan temsilcilerine tanınan kolaylıklardan yararlanırlar.
4. Sözleşme'nin uygulanmasının değerlendirilmesiyle ilgili GREVIO üyeleri ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri tarafından taşınan belgelerin, GREVIO'nun faaliyetiyle ilgili olduğu sürece, dokunulmazlıkları ihlal edilemez. GREVIO'nun resmi yazışmalarıyla veya GREVIO üyelerinin ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyelerinin resmi haberleşmeleri hiçbir engelleme veya sansüre tabi tutulamaz.

5. GREVIO ve ülke ziyareti heyetlerinin diğer üyeleri için tam bir konuşma özgürlüğü ve görevlerinin yerine getirilmesinde tam bir bağımsızlık temin etmek amacıyla, söz konusu kişilerin görevleri sona ermiş olsa dahi, görevlerinin ifşası sırasındaki sözlü ve yazılı ifadeleri ve her türlü fiilleri bakımından yasal işlemlerden muaf tutulurlar.
6. İmtiyaz ve muafiyetler, bu ekin 1. paragrafında bahsedilen kişilere kendi şahsi çıkarları için değil görevlerinin GREVIO'nun çıkarları için yerine getirilmesini güvence altına almak üzere tanınmıştır. Bu ekin 1. paragrafında bahsedilen kişilerin ayrıcalıklarının kaldırılması, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından, muafiyetin adaleti engelleyici olduğu kanaatine vardığı herhangi bir halde ve muafiyetin GREVIO'nun çıkarlarına hanel getirilmeden kaldırılabilceği hallerde yapılır.

